

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Ana LIKAR

SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Ana LIKAR

SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**IN THE CHANGING OF CULTURAL LANDSCAPE OF THE GORA
REGION**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2007

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija krajinske arhitekture. Opravljeno je bilo na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Janeza Marušiča.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. Alojzij DRAŠLER
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Janez MARUŠIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Marko POLIČ
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela.

Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Ana Likar

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 712.2: 911.53 (497.4 Gora) (043.2)
KG	kulturna krajina/dejavnosti/spreminjanje kulturne krajine/zaznavanje spreminjanja/prihodnji razvoj
AV	LIKAR, Ana
SA	MARUŠIČ, Janez (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2007
IN	SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
OP	XI, 67, [13] str., 9 pregl., 48 sl., 5 pril., 46 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Diplomsko delo izpostavlja problem, ki se v današnjem času pojavlja v večini podeželskega prostora. Govori o problematiki spreminjanja kulturne krajine podeželja, doživljanju in prepoznavanju prostorskih sprememb s strani lokalnih prebivalcev ter njihovih pričakovanjih glede prihodnjega spreminjanja prostora. Prav lokalni prebivalci se zaradi nespretnega komuniciranja prostorskih načrtovalcev pogosto čutijo zapostavljene in neudeležene pri reševanju prostorskih problemov, ki se nanašajo na njihov prostor bivanja. Naloga se navezuje na območje Gore nad Ajdovščino, naselji Otlica in Predmeja. Kot vsak prostor je tudi obravnavano območje podvrženo spreminjanju in s tem izginjanju posameznih krajinskih vzorcev. Na podlagi analiziranja različnih virov o izbranem območju se ugotavlja, kako se je s spreminjanjem načina življenja, spreminjala kulturna krajina ter katere dejavnosti so spreminjale prostor Gore. Analizira se območje in ugotavlja problematika. Zgodovinski razvoj območja se grafično prikaže od sredine 18. stoletja (Jožefinski vojaški zemljevid) naprej, saj zgodnejše kartografsko gradivo za omenjeno območje ne obstaja oziroma je nedosegljivo. Ugotovi se, da se je do začetka 20. stoletja povečeval delež kmetijskih zemljišč na račun gozda, od leta 1968 pa se dogaja ravno obraten proces. Na podlagi ugotovitev se sestavi anketni vprašalnik iz katerega želim spoznati odnos lokalnih prebivalcev do prostorskih sprememb in prostora v katerem živijo. Statistična obdelava rezultatov ankete pokaže, da lokalni prebivalci zaznavajo velike spremembe v krajini, njihovo doživljanje pa se nekoliko razlikuje od, iz različnih virov, opredeljenih trditev o spremembah in možnostih razvoja obravnavanega območja. Prostor se je po njihovem mnenju bolj spreminjal na območju Predmeje. Prihodnji razvoj dejavnosti in s tem prihodnje spreminjanje prostora pa bi, po njihovem mnenju, moral potekati v smeri razvoja športnih in turističnih dejavnosti ter dejavnosti v navezavi na obstoječo šolo.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn

DC UDC 712.2: 911.53 (497.4 Gora) (043.2)

CX cultural landscape /activities/changing of cultural landscape/perception of changing/development/Gora region/Slovenia

AU LIKAR, Ana

AA MARUŠIČ, Janez (supervisor)

PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture

PY 2007

TI IN THE CHANGING OF CULTURAL LANDSCAPE OF THE GORA REGION

DT Graduation Thesis (University studies)

NO XI, 67, [13] p., 9 tab., 48 fig., 5 ann., 46 ref.

LA sl

AL sl/en

AB This thesis exposes the problem that nowadays tends to appear in major parts of the rural environment. It deals with the changing of the cultural landscape of the rural environment, experiencing and recognizing the alteration by local inhabitants and their expectations of the future changes. Local inhabitants often feel to be kept in the background because of the awkward communication of the landscape designers. They have the feeling that they are not really taking part in solving of the landscape problems of their living area. The thesis deals with the region of Gora above the town of Ajdovščina, the villages of Otlica and Predmeja. As every landscape, also this one is subjected to changes and thus the disappearing of some landscape patterns. In the thesis it is determined how cultural landscape has changed and which activities brought the changes on the basis of analysing various sources about the area. What is being analysed is the region and on the basis of the analysis problems are stated. The historical development of the area is shown from the middle of the 18th century on (The military map of Joseph II). Earlier cartographic material is unavailable or inaccessible. It is found out that rural land has increased until the beginning of the 20th century by decreasing forest areas. But since 1968 the opposite has been noticed. A questionnaire was made on the basis of the research, from which I would like to find out the attitude of the local inhabitants to landscape changes and to the area where they live. Processing of statistical data of the questionnaire shows that the inhabitants notice great changes in the landscape. But the way they live these changes is slightly different from the statements about the changes and the possibilities of development of the area found in various sources. According to their opinion greater changes of the landscape have been noticed in Predmeja. The future development of activities and with it the future changing of the area should be made in the area of sports and tourism and in connection with the existing school.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key Words Documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	XI
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	2
1.2 HIPOTEZA	2
1.3 CILJI NALOGE	2
1.4 POTEK DELA	3
2 OSNOVNA POJMA: KRAJINA – KULTURNA KRAJINA	4
3 KRAJŠI OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	5
4 KULTURNA KRAJINA NA GORI	6
4.1 DEJAVNOSTI NA GORI	6
4.1.1 Gozdarstvo	6
4.1.2 Kmetijstvo	8
4.1.3 Poselitev in infrastruktura	8
4.1.4 Turizem in rekreacija	9
4.2 TEHNOLOŠKI RAZVOJ	10
4.3 DRUŽBENE RAZMERE	10
5 ZGODOVINSKI PREGLED SPREMINJANJA KULTURNE KRAJINE NA GORI	11
5.1 SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI V 17. IN 18. STOLETJU	11
5.2 SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI V 19. STOLETJU	13
5.3 SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI V 20. IN ZAČETKU 21. STOLETJA	16

6	ANKETA O SPREMINJANJU KULTURNE KRAJINE NA GORI	23
6.1	PREDSTAVITEV ANKETE	23
6.2	REZULTATI ANKETE	24
6.3	KRAJINA GORE IN ŽIVLJENJE NA GORI V OČEH NJENIH PREBIVALCEV	48
7	VIZIJA RAZVOJA	53
7.1	PRIMERJAVA VIZIJ RAZVOJA GLEDE NA KRAJ BIVANJA IN STAROSTNE SKUPINE ANKETIRANIH	53
7.2	SKLEP	57
8	POVZETEK	62
9	VIRI	64
9.1	CITIRANI VIRI	64
9.2	DRUGI VIRI	66
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Pregl. 1: Spreminjanje rabe prostora v GG enoti Otlica od leta 1785 do 2011 (Kozorog, 2001)	21
Pregl. 2: Osnovne značilnosti anketiranih (%)	23
Pregl. 3: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? (Pomembnejše korelacije med trditvami)	25
Pregl. 4: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? (Statistično pomembne razlike med povprečno vrednostjo odgovorov anketiranih iz Otlice oziroma Predmeje)	26
Pregl. 5: Kako bi opisali prostor v katerem bivate? (Statistično pomembne razlike med povprečnimi vrednostmi odgovorov anketirancev iz Otlice oziroma Predmeje)	30
Pregl. 6: Kako velika je posamezna sprememba v prostoru? (Pomembnejša korelacija med ocenjevanjem prostorskih sprememb)	32
Pregl. 7: Kako velika je posamezna sprememba v prostoru? (Statistično pomembna razlika med odgovori anketirancev iz Otlice oziroma Predmeje)	32
Pregl. 8: Dejavnosti in objekti, ki bi se po mnenju anketirancev še lahko razvijali na Gori (število pojavljanj odgovorov).	38
Pregl. 9: Kje se je prostor spremenil na boljše, kje na slabše (%)?	42

KAZALO SLIK

Slika 1:	Kulturno krajino oblikujejo različne dejavnosti	6
Slika 2:	Jožefinski vojaški zemljevid za območje Gore, iz leta 1763 – 1787 (Arhiv RS)	12
Slika 3:	Franciscejski kataster za območje Gore, iz leta 1822 (Arhiv RS)	15
Slika 4:	Carta Corografica del Litorale za območje Gore, iz leta 1830 (SGG Tolmin)	15
Slika 5:	Catasto Forestale za območje Gore, iz leta 1940 (SGG Tolmin)	16
Slika 6:	Letalski posnetek Gore, iz leta 1956 (Geodetski zavod RS)	17
Slika 7:	Letalski posnetek Gore, iz leta 1970 (Geodetski zavod RS)	18
Slika 8:	Letalski posnetek Gore, iz leta 1998 (Geodetski zavod RS)	18
Slika 9:	Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše (povprečna vrednost)?	25
Slika 10:	Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (povprečna vrednost)	27
Slika 11:	Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? – Trditve, ki so značilne za anketirance iz Otlice oziroma Predmeje	27
Slika 12:	Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (povprečna vrednost)	28
Slika 13:	V kolikšni meri se je spremenila krajina, odkar ste na Gori? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (%)	28
Slika 14:	V kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar ste na Gori? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (%)	29
Slika 15:	V kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar ste na Gori? – Primerjava anketirancev glede na to, koliko časa živijo na Gori (%)	29
Slika 16:	Kako bi opisali prostor, v katerem bivate (povprečna vrednost)?	30
Slika 17:	Kako bi opisali prostor, v katerem bivate? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (povprečna vrednost)	31
Slika 18:	Kako bi opisali prostor, v katerem bivate? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (povprečna vrednost)	31
Slika 19:	Kako velika je posamezna sprememba v prostoru (povprečna vrednost)?	32

Slika 20:	Kako velika je gradnja vikendov v prostoru? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (povprečna vrednost)	33
Slika 21:	Kako velika je posamezna prostorska sprememba? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (povprečna vrednost)	34
Slika 22:	Ocenite, kako pozitivna oziroma negativna je posamezna sprememba v prostoru (povprečna vrednost)?	35
Slika 23:	Kako pozitivna oziroma negativna se vam zdi posamezna sprememba v prostoru? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (povprečna vrednost)	36
Slika 24:	Katere dejavnosti oziroma kateri objekti bi se na Gori lahko razvijali (%)?	37
Slika 25:	Katere dejavnosti oziroma kateri objekti bi se na Gori lahko razvijali? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (%)	38
Slika 26:	Način razvrščanja dejavnosti in objektov v prostor glede na kraj bivanja anketirancev (%).	39
Slika 27:	Primer razpršenega razvrščanja dejavnosti in objektov po prostoru po mnenju 37-letnega anketiranca s Predmeje.	40
Slika 28:	Primer razvrščanja večine dejavnosti in objektov v kraj bivanja po mnenju 47-letnega anketiranca s Predmeje.	40
Slika 29:	Primer razvrščanja dejavnosti in objektov v kraj bivanja po mnenju 47-letne anketiranke z Otlice.	41
Slika 30:	Zemljevid anketiranke, ki se ukvarja izključno s kmetijstvom. Ena redkih, ki je na zemljevid vrisala rejo drobnice in mlekarno.	41
Slika 31:	Zemljevid 80-letne anketiranke z Otlice. Ena redkih, ki je na zemljevid vrisala vikende.	41
Slika 32:	Zemljevid 37-letnega anketiranca z Otlice, ki je dejavnosti umestil <i>razmetano</i> po Gori. Kar 7-krat se med vrisanimi dejavnostmi pojavi govedorejska farma.	41
Slika 33:	Prostor, ki se je spremenil na boljše.	43
Slika 34:	Prostor, ki se je spremenil na slabše.	43
Slika 35:	Število pojavljanj in lokacije prostorov, ki so se po mnenju anketirancev z Otlice oziroma Predmeje spremenili na boljše oziroma slabše.	44
Slika 36:	Razvrstitev fotografij anketirancev z Otlice (povprečna ocena).	45

Slika 37:	Razvrstitev fotografij anketirancev s Predmeje (povprečna ocena).	45
Slika 38:	Razvrstitev fotografij anketirancev prve starostne skupine (18 – 38 let).	46
Slika 39:	Razvrstitev fotografij anketirancev druge starostne skupine (39 – 59 let).	46
Slika 40:	Razvrstitev fotografij anketirancev tretje starostne skupine (60 – 80 let).	47
Slika 41:	Razvrstitev fotografij pri moških (povprečna ocena).	48
Slika 42:	Razvrstitev fotografij pri ženskah (povprečna ocena).	48
Slika 43:	Vizija razvoja Gore anketirancev z Otlice	54
Slika 44:	Vizija razvoja Gore anketirancev s Predmeje	54
Slika 45:	Vizija razvoja Gore anketirancev prve starostne skupine	56
Slika 46:	Vizija razvoja Gore anketirancev druge starostne skupine	56
Slika 47:	Vizija razvoja Gore anketirancev tretje starostne skupine	57
Slika 48:	Vizija razvoja naselij Otlica in Predmeja	61

KAZALO PRILOG

PRILOGA A	Anketni vprašalnik
PRILOGA B	Jožefinski vojaški zemljevid
PRILOGA C	Franciscejski kataster
PRILOGA D	Carta Corografica del Litorale
PRILOGA E	Catasto Forestale

1 UVOD

Krajina je ves prostor okrog nas in ravno v tem, da nas obdaja povsod, je njen največji pomen (Ogrin, 1997: 14). Zelo pomembno je, da krajina izraža značilnosti, ki ji dajejo značaj izjemnosti, drugačnosti ter tako oblikujejo identiteto prostora (Prem, 1999: 11).

Diplomska naloga izpostavlja problem, ki se v današnjem času pojavlja v večini podeželskega prostora. Govori o problematiki spreminjanja kulturne krajine podeželja, postopnem izgubljanju prepoznavnosti, doživljanju, prepoznavanju sprememb ter o pričakovanih glede prihodnjega spreminjanja prostora. Jedro naloge je anketni vprašalnik. Ta je v dvojni vlogi: lahko služi kot pripomoček pred izdelavo prostorskega plana za določen kraj, lahko je v pomoč pri umeščanju dejavnosti v prostor. Komunikacija z javnostjo in njihova vključenost v reševanje prostorskih problemov je pomembna, čeprav jo danes marsikje zapostavljamo. Daje namreč dodatne informacije o prostoru in interesih lokalnih prebivalcev, ki jih načrtovalci težko dobijo iz drugih virov. Z anketiranjem lahko pridobimo dodatne stvarne podatke o značilnostih prostora, ki jih v kartografskem gradivu ni. Veliko izvemo tudi o predstavah ljudi, ki v nekem območju živijo, o zgradbi prostora, o tem, kaj je v prostoru ljudem bolj pomembno in kaj bolj cenijo. Vse to pa se mogoče ne sklada s splošno postavljenimi opredelitvami načrtovalcev, ugotovitvami raziskovalcev in nasploh z uveljavljenim strokovnim znanjem. Prav gotovo imajo podatki, pridobljeni z anketiranjem lokalnih prebivalcev, še dodatno vrednost, ki temelji na izkušnjah življenja v določenem prostoru in s tem na poznavanju zakonitosti prostora. Z anketo lahko zberemo tudi podatke o različnih prostorskih rešitvah.

Naloga se navezuje na območje Gore, na naselji Predmeja in Otlica. Kulturna krajina je tu še vedno dovolj ohranjena, da se prebivalci lahko z njo identificirajo. Zato je pomembna predvsem za same domačine.

To krajino so izoblikovale specifične naravne razmere in človekovo delovanje. Naravne danosti za preživetje niso bile ravno ugodne in niso ponujale udobnega življenja. Tudi to je mogoče razlog, da je bila Gora sorazmerno pozno naseljena. Kulturna krajina se je sprva spreminjala predvsem zaradi potreb po hrani in kurjavi. Poglavitni dejavnosti, ki sta vplivali na spreminjanje krajine, sta bili kmetijstvo in gozdarstvo. Prebivalci Gore so posegali v prostor tako, da so upoštevali naravne danosti, razmere in zakonitosti. Odročnost prostora je vplivala na slabo tehnološko razvitost. Razvoj je zato potekal počasi in za vsakršen napredek je bilo potrebno trdo delo. Krajina se je spreminjala sorazmerno počasi, razvil pa se je poseben odnos in spoštovanje do teh krajev in širše okolice. Gozdarstvo in kmetijstvo danes izgubljata pomen. Gora spada v eno izmed najredkeje naseljenih območij v Sloveniji. Prevladuje razpršena poselitev s samotnimi domačijami. Predstavlja pa pomemben prostor za rekreacijo.

Skozi različne analize prostora je ugotovljeno, da je kulturna krajina Gore, tako kot mnoga druga območja v Sloveniji, podvržena izenačevanju v vseh pogledih. Na to je prav gotovo

pomembno vplivala tudi tehnologija, s katero lahko v zelo kratkem času krajino spremenimo do te meje, da ne odseva več lokalnih značilnosti (npr. strojna obdelava zemljišč). Še pomembnejše pa je izenačevanje prostora zaradi opuščanja določenih dejavnosti (npr. kmetijstvo).

Če krajino Gore prepustimo sili narave, se bo počasi spet prerasla z gozdom. Vendar pa se bo krajina, vse dokler bo Gora poseljena, spreminjala tudi pod vplivom človekovih dejavnosti. Upoštevati pa je treba obe strani, naravo in potrebe ljudi, ter usklajevati med njima.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Nekoč je krajina nastajala spontano, brez planov in načrtov. Glavni cilji prvih prebivalcev na Gori in njihovih naslednikov je bil preživetje v neprijaznih razmerah. Kulturna krajina se je spreminjala zaradi novih potreb. Spreminjanje krajine pa je nenehen proces. Danes se v tem prostoru zaraščajo kmetijska zemljišča. Prostor se prazni zaradi migracij lokalnega prebivalstva v bližnja mesta, pojavlja pa se vikend zidava. Po drugi strani pa ima Gora še veliko neizkoriščenega potenciala ter relativno dobro ohranjeno kulturno krajino. Območje Gore je bilo leta 1999 predvideno kot del Regijskega parka Trnovski gozd. Tu so: krajinski park Južni obronki Trnovskega gozda, naravna spomenika Ledenica in Otlško okno ter naravna rezervata Golaki in Smrekova draga. Vas Otlica pa predstavlja tudi eno izmed 90 izjemnih krajin v Sloveniji. Zaradi neusklajenega razvoja danes nekateri vzorci izginjajo in nastajajo novi. Želja po ohranjanju kulturne krajine in gospodarski razvoj pa morata potekati vzporedno, kar lahko dosežemo le z usklajevanjem interesov. Poznavanje značilnosti prostora, načina spreminjanja krajine v preteklosti in danes, doživljanja sprememb in izraženih interesov lokalnih prebivalcev lahko pomagajo pri razvijanju prihodnjih možnosti razvoja in sklepanju na posledice, ki jih ta prinaša s seboj.

1.2 HIPOTEZA

Če ugotovimo, kako se je spreminjanje načina življenja odražalo v prostoru do sedaj, lahko na podlagi interesov lokalnih prebivalcev, njihovega odnosa do prostora ter doživljanja sprememb sklepamo na prihodnje spremembe v prostoru. Pri poseganju v prostor je mnenje in doživljanje lokalnega prebivalstva zelo pomembno, v današnjih dneh pa deležno premalo pozornosti in truda.

1.3 CILJI NALOGE

Prvi cilj naloge je podati splošne ugotovitve glede spreminjanja kulturne krajine Gore do današnjih dni. Naslednji cilj je predstaviti, kako ljudje, ki v obravnavanem prostoru živijo, prepoznavajo in ocenjujejo spreminjanje prostora, če sploh. Tretji cilj je na podlagi dosedanjih sprememb in upoštevanja potreb lokalnih prebivalcev podati sklep glede prihodnjega spreminjanja kulturne krajine.

1.4 POTEK DELA

Delovna metoda je sestavljena iz treh delov. Najprej se prek pregleda literature in ostalega gradiva seznanimo s prostorom. Analiziramo pretekli način življenja in njegov vpliv na spremembe v prostoru. Predstavimo zgodovinski pregled spreminjanja kulturne krajine Gore do današnjih dni.

Drugi del je namenjen prikazu rezultatov ankete za področje Gore, ki bi pokazala način življenja lokalnih prebivalcev, odnos do prostora, v katerem živijo, spreminjanja kulturne krajine ter njihova pričakovanja glede prihodnjega razvoja.

Tretji, zadnji del naloge, je sintezni del. Na podlagi rezultatov in ugotovitev iz predhodnih delov naloge se izoblikuje povzetek in sklep glede prihodnjega spreminjanja kulturne krajine.

2 OSNOVNA POJMA: KRAJINA – KULTURNA KRAJINA

Krajina je fizičen svet, prostor, ki odseva določeno stvarnost. Je kombinacija fizičnih in antropogenih potez, ki dajejo določenemu teritoriju svojo fiziognomijo in ustvarjajo enotno celoto, v kateri se navadno pojavljajo določene poteze (krajinska podoba). Glede na stopnjo naravne ohranjenosti jo lahko delimo na naravno in kulturno krajino.

Pomen krajine se kaže v družbenem zanimanju za določen pojav v njej. Izraženih interesov, povezanih z dejavnostmi, je veliko in si pogosto nasprotujejo, se izključujejo, fizičen prostor pa je en sam. Krajina je lahko prostor bivanja, prometa, rekreacije, pridelovanja lesa ali hrane itd. Kombinacija različnih dejavnosti izoblikuje določeno podobo krajine. Krajini Gore sta največji pečat dali dejavnosti gozdarstvo in kmetijstvo, zato bosta v nadaljevanju tudi podrobneje opisani.

Ključni dejavnik pri nastajanju kulturne krajine je gospodarska raba. Kulturna krajina je nastala, ko je človek začel posegati v prostor. Začel si je podrežati naravo in ustvarjati krajino, od katere je imel korist in v kateri se je počutil varno in prijetno. Od tod tudi izvira mit Raja, ki kot podobo raja, idealnega sveta slika kultivirano, urejeno naravo. Neokrnjena, čista narava je bila za človeka nevarna, nedomača, neznana in nepredvidljiva. Kulturno krajino obeležuje drugačnost, odstopanje od naravnega, pravilnost njene zgradbe, manjša vrstna pestrost in zahteva po nenehnem vzdrževanju.

Kulturna krajina je odtis družbeno-gospodarskih dogajanj, nanjo vplivajo dejavnosti, ki se v krajini odvijajo ter družbene razmere določenega časa. Nastaja zaradi človekovih potreb in je zato antropogena tvorba (Ogrin, 1997: 12–14). Je kultiviran prostor za potrebe ljudi. Današnja podoba kulturne krajine je odsev preteklosti, dejavnosti in družbenih razmer, ki so se skozi stoletja spreminjale. Človek s svojim delovanjem v prostoru tudi danes neprestano spreminja krajino. Nove tehnične rešitve, večje potrebe ljudi in večje vlaganje v urejanje vodijo do hitrejših in lažjih posegov v prostor. Ti posegi krajino fizično spremenijo, ne bi pa smeli pomeniti odmikanja od kulturnosti krajine in zmanjševanja krajinske pestrosti. Drugačnost, enkratnost kulturne krajine je za človeka, ki deluje ali samo biva v njej, vrednota. Pomeni prepoznavnost in daje možnost identifikacije s prostorom. Danes smo zaskrbljeni ob spremembah v krajini, ki s seboj prinašajo izgubljanje krajinske identitete. Posledično to pomeni poenotenje, izničenje kakovosti krajine in zanimivosti (Marušič in sod., 1998a: 11).

Dejavnost, ki živi od značilnosti krajine, tistih, ki jo delajo privlačno, pa je turizem. Pri tem igrajo pomembno vlogo značilni krajinski vzorci, ki nakazujejo izvirno zgradbo ali posrečeno izpeljavo iz naravnih značilnosti območja. Kulturni pomen krajine se torej lahko izkazuje v naslednjih vidikih: da je zanimiv prostor za vizualno doživljanje, da je kakovosten bivalni prostor, da omogoča istovetenje na krajevni in širši ravni, da značilno opredmeti razmere svojega časa in da priča o obzirnem, strpnem odnosu človeka do naravnega (Ogrin, 1997: 18).

3 KRAJŠI OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Obravnavano območje Gore zavzema vasi Predmeja in Otlica, ki ležita na robni uravnavi med 800 in 1000 metri nadmorske višine. Gora je del Trnovske planote nad Vipavsko dolino v občini Ajdovščina, ki se proti zahodu nadaljuje v trnovsko-banjški planoti, na vzhodu pa prehaja v hrušiško in nanoško planoto. Območju daje pečat dinarsko podnebje z mrzlimi zimami in suhimi poletji. Krajinsko zgradbo z dinarskim značajem ponazarja pust, mestoma gol pašniški svet s kamnitimi suhozidi in podpornimi zidovi, nastalimi pri pridobivanju in preureditvi površin za pridelavo. Značaj visokogorskega Krasa dajejo apnenci in dolomiti iz geoloških dob trias in jura. Posebej zanimivi pa so kraški pojavi: okno, škraplje, brezna. Planota Gora je brez površinskih voda, s številnimi jamami, kjer so včasih sekali led ter ga vozili v Trst (Likar, 2001a: 17–25).

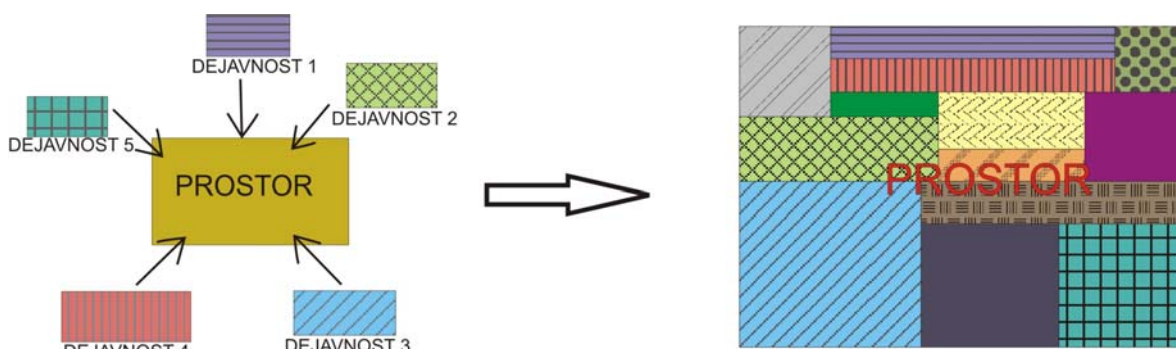
Gora je bila poseljena zelo kasno. Prvi priseljenci so bili lovci, gozdarji, kasneje pastirji, ki so se na Goro priselili šele v začetku 17. stoletja. Na to območje jih je poslal kriški grof (grof iz Vipavskega Križa), da bi proučili, kakšne so možnosti za izkoriščanje gozda in divjačine v njem. Ker so bili rezultati za grofa ugodni, je spodbujal naseljevanje. Krajina se je pospešeno spreminjala s prihodom čedalje večjega števila družin v sredini 17. in začetku 18. stoletja. Začela so se pojavljati razložena naselja s samotnimi kmetijami, ki še danes dajejo identiteto temu območju. Danes je prevladujoča raba gozd. Prevladujoči dejavnosti, ki vplivata na prostor, sta gozdarstvo in kmetijstvo ter turizem in rekreacija. Število prebivalcev je v zadnjih petdesetih letih močno upadlo, kar kaže na izseljevanje in praznjenje prostora.

Posebna vrednost območja je dobro ohranjena naravna in kulturna krajina. Poseben rastlinski in živalski svet, način gospodarjenja s prostorom in stavbarstvo kažejo na to, da se tu mešajo vplivi sredozemskega in alpskega podnebja.

Na območju Gore se nahaja krajinski park Južni obronki Trnovskega gozda, naravna spomenika Ledenica in Otliško okno ter naravna rezervata Golaki in Smrekova draga. Območje je znotraj NATURE 2000. Leta 1999 je bilo tu predvideno širše zavarovano območje Regijski park Trnovski gozd. Vrednost imajo tudi posamezne domačije, cerkve, svetilnik in kulturna krajina. Ohranjena kulturna krajina Otlice pomeni tudi v slovenskem merilu posebno vrednost. Je ena izmed 90 izjemnih krajin v Sloveniji. Otlica predstavlja redek krajinski vzorec v Regionalni razdelitvi krajinskih tipov v Sloveniji (Marušič in sod., 1998b: 35).

4 KULTURNA KRAJINA NA GORI

Na kulturno krajino v največji meri vplivajo dejavnosti, ki so v tesni povezavi s tehnološkim razvojem in družbenimi razmerami določenega časa. Način pojavljanja dejavnosti v prostoru veliko pove o tehnološkem razvoju, razberemo pa lahko tudi značilnosti družbenih razmer.

Slika 1: Kulturno krajino oblikujejo različne dejavnosti

4.1 DEJAVNOSTI NA GORI

Pojav in razvoj dejavnosti je odvisen predvsem od naravnih značilnosti območja. Visoka gozdnatost, hribovitost in pomanjkanje rodovitne prsti so na Gori omogočile, da sta se najbolje razvili dejavnosti gozdarstva in živinoreje (reja živine, prašičev, konjev, drobnice) (Vidic, 2001: 66).

Poleg teh so na kulturno krajino Gore vplivale tudi druge dejavnosti: poljedelstvo v povezavi z živinorejo, furmanstvo, oglarstvo, apnenčarstvo, lov, nabiralništvo in ledarstvo. Ukvarjali so se še z mizarstvom, pridelavo lanu in rezbarstvom, vendar so te dejavnosti manj vplivale na spreminjanje kulturne krajine. Pridelke so večinoma porabili zase, le manjši del za prodajo.

Danes je na območju Gore še vedno močno prisotno gozdarstvo kot prevladujoča dejavnost. Delež gozda narašča na račun kmetijskih površin, vendar obe dejavnosti izgubljata na pomenu.

4.1.1 Gozdarstvo

Preden so se ljudje na območju Gore naselili za stalno, so prihajali sem le gozdarji. Sekanje gozda je bilo zelo intenzivno in nenadzorovano, saj je bil les iskan material. Gozdarstvo pa je bilo takrat, poleg paše, edina dejavnost, ki je spreminjala prostor Gore.

Po zapiskih nadučitelja Edmunda Čibeja naj bi se izsekavanje gozdov na planoti začelo že v 16. stoletju, čeprav v Trnovskem gozdu takrat še ni bilo cest. Zaradi dragega spravila so

sekali le najbolj vreden les, ga vlečili do roba planote in spravljali v dolino po drčah. Kakovost gozdnih nasadov se je zaradi tega zelo poslabšala. Leta 1533 so uvedli prve gozdne rede, s katerimi so prepovedali nenačrtno sekanje in pašo živine v gozdu, še posebno koz, vendar tega skoraj nihče ni upošteval. Sprememba se je pojavila tudi v tem, da so morali hlodovino plačevati, medtem ko so bila drva zastonj (Čibej, 2005: 90, 91). Zaradi prevelikega izsekavanja je bilo potrebno za Trnovski gozd najprej v Sloveniji izdelati gozdnogospodarske načrte, ki so zagotavljali trajnost donosov in gozda. Vzroka za to sta bila večja poraba lesa v bližnjih mestih (Benetke, Trst, Gorica) in odprtje rudnika živega srebra v Idriji (Kozorog in Mikuletič, 2003: 51).

V letu 1771 izdanem gozdnogospodarskem načrtu je bila določena količina lesa, ki jo je bilo mogoče posekati letno.

V 18. stoletju se je pričela tudi razmejitev med državnimi in zasebnimi gozdovi, ki je bila dokončana leta 1908. Prva cesta je bila v Trnovskem gozdu zgrajena šele v letih 1756/57, na Gori pa v letih od 1836–1838. Zgoščevanje cestnega omrežja je omogočilo gospodarjenje na veliki večini površine gozda. Povečala se je količina posekanega lesa. Cesta, ki je povezovala Predmejo z Vipavsko dolino (Lokavec), ni bila več primerna za velike in težke tovore, zato so leta 1891 začeli z gradnjo nove ceste z manjšim naklonom. V načrtu enote Predmeja za obdobje 1953–1962 je navedeno, da so v državnih gozdovih pasli okoli Predmeje, pod Golaki in ob cesti Predmeja–Lokve. Odškodnina je bila daleč pod škodo, ki so jo živali povzročile mladju, zato je bilo predlagano, da se pašo ukine in poskrbi za zaposlovanje domačinov predvsem pri gradnji in vzdrževanju cest (Čibej, 2001: 95).

Danes je površina gozdnogospodarske enote Predmeja 4764 ha, od tega je 4660 ha gozda. Izmed teh je 521 ha gozdnih rezervatov (Paradana, Mala Lazna, Golaki), 389 ha je varovalnih gozdov (Južni obronki Trnovskega gozda), 3750 ha pa je gospodarskih gozdov. Zelo pomembno krajinsko estetsko vlogo dajejo Gori še posebej gozdovi med domačijami (zasebni gozdovi).

Prav ti gozdni robovi, pasovi in skupine gozda so prednost za poletni stacionarni turizem. Gozdne pregrade dajejo občutek intimnosti in zaključenosti posestev, istočasno so naravne klimatske naprave, ki poleti hladijo, pozimi pa varujejo pred burjo (Čibej, 2001: 98). Zasebni gozdovi, po podatkih Ljuba Čibeja, nobenemu lastniku ne dajejo dovolj dohodka za preživetje. Zelo malo je lastnikov, ki imajo v lasti več kot 20 ha gozda. V povprečju znašajo površine gozdne posesti (za vso enoto Otlica) le okoli 3 ha in še ta je deljena na povprečno 3 parcele. Gozdarstvo je od začetka naselitve Gore predstavljalo najpomembnejšo gospodarsko dejavnost. V gozdno gospodarski enoti Predmeja je velik delež državnih gozdov, ki so v lasti države že več kot 200 let. Zanje je značilna zelo dolga doba načrtnega gospodarjenja in dobra ohranjenost. Državni gozdovi na tem območju predstavljajo pomemben delež letnega poseka tudi na državni ravni. Kvaliteta gozda se tu ne poslabšuje.

Gozdovi v privatni lasti pa se izrabljajo še za druge dejavnosti (paša, steljarjenje, drvarjenje), zato so ti gozdovi degradirani in pogosto panjevc. V privatnih gozdovih dolgo ni bilo načrtnega gospodarjenja (preveliki poseki v času ekonomskih kriz) in investicij v ceste in vlake. Sečnja je tu bistveno nižja od zmogljivosti gozda.

4.1.2 Kmetijstvo

Za kmetijstvo predstavlja veliko omejitev reliefno razgibano območje. Pretežni del Gore pokrivajo temni jelovo-bukovi gozdovi, kmetijske površine pa se pojavljajo le fragmentirano na značilnih krpah – lehah (dna vrtač). So pretežno v ekstenzivni rabi.

Kmetijstvo nima eksistenčne vrednosti, kot jo je imelo nekoč. Kmetijske površine se zaraščajo, pridelava je le za lastne potrebe. Visoke kraške planote so eno izmed najredkeje naseljenih območij v Sloveniji. Delež kmečkega prebivalstva je bil leta 1991 še 14 %. V

Trnovskem gozdu je imelo v preteklosti poleg kmetijstva, ki je v glavnem samooskrbnega značaja, zelo pomembno vlogo gozdarstvo in spremljajoče dejavnosti, zlasti oglarstvo.

Poleg tega je bila tu razvita cela paleta rokodelskih spretnosti in obrti, ki bi jih danes lahko šteli med dopolnilne dejavnosti na kmetijah: mizarstvo in njegova posebna oblika izdelovanja smuči, klekljanje, rezbarstvo in pridobivanje ledu iz globokih kraških brezen. Večina prebivalcev je danes zaposlena v industriji, delno v kmetijstvu in gozdarstvu, in večinoma se dnevno vozijo na delo v bližnja mesta. V kmetijstvu prevladuje živinoreja. V zadnjem času je na tem območju znova postala zanimiva reja drobnice, ki jo velja nadzirano pospeševati tudi z vidika ohranjanja kulturne krajine. Intenziteta kmetijstva je omejena z visoko nadmorsko višino, surovo klimo in skromno zemljo. Za obravnavano območje ni značilna velika raba pesticidov in nekontrolirana raba mineralnih gnojil. V območje torej nima smisla uvajati intenzivnega kmetijstva. Tega ne preneseta ne klima ne tla. Navsezadnje je takšen način pridelave hrane danes tudi velika prednost, ki je lahko tržno zanimiva.

4.1.3 Poselitev in infrastruktura

Na spreminjanje kulturne krajine Gore vplivajo še poselitev in infrastruktura ter turizem in rekreacija. Pod pojmom infrastruktura je mišljena predvsem gradnja novih cest in obnova, razširitev in asfaltiranje starih cest ter gozdnih poti, ki je na obravnavanem območju glede njenega obsega pomembnejša šele v zadnjih šestdesetih letih. Vpliv poselitve na kulturno krajino je prisoten pri obnovi starih hiš in gradnji sekundarnih bivališč. Slednje je nekoliko večje v naselju Predmeja. Pri vsem tem se večinoma ne upošteva tipologija kulturne dediščine, zato delujejo objekti v prostoru vizualno nehomogeno (Velikonja Grbac in sod., 2003a: 41). Tudi na tak način se izgublja identiteta prostora.

Za območje Gore je značilen stavbni tip podolgovatega tlorisa – trnovski prehodni tip. Domačije imajo stegnjeno stavbno maso, ki je nastala z dograjevanjem posameznih celic. Stavbe so nadstropne, gospodarski del je vključen v stavbno maso. Strehe so iz lahkih materialov in niso zelo strme (Velikonja Grbac in sod., 2003a: 19).

4.1.4 Turizem in rekreacija

Turizem na Gori še ni dobro razvit. K začetkom turizma bi morali šteti božjepotništvo. Farna cerkev na Otlici je bila znamenita božja pot v 18. in 19. stoletju. Posebni častilci so bili Idričani, Zadložani in Vipavci. Članek o Trnovski planoti in treh najlepših razgledih v Trnovskem gozdu, ki ga je predmejski učitelj Edmund Čibej leta 1906 objavil v Goriški Soči in Planinskem vestniku, je pomenil takrat pravi preobrat v življenju na tem območju. Privabil je veliko Tržačanov in Goričanov, ki so iskali dober zrak in se pred pripekajočim soncem umaknili v hlad tamkajšnjih gozdov. Kot turistični kraj in gorsko zdravilišče je še pod Avstro-Ogrsko slovela Predmeja. Ko je bila speljana nova cesta (1896), so tu odprli letovišče Albergo Augusta, prenočišče pa je bilo tudi pri družini Polanc. Predmeja je takrat posedovala 2 trgovca, 5 obrtnikov in kar 8 gostilničarjev. Ostali so bili kmetje (Čibej, 2005: 130). Danes na tem območju ne posluje nobena kvalitetna gostilna. Celotno področje Gore premore le kmetijo Zavrh, ki ponuja izdelke iz kozjega mleka. H kvalitetnejši ponudbi lahko štejemo kmečki turizem Sinji vrh. V projekt je poleg investitorja vključenih še precej okoliških kmetij. Objekt ima 25 ležišč in 70 sedišč za goste v gostinskem delu. Ostalih nastanitvenih kapacitet, razen v planinskih kočah, ni. Turisti zato na Gori ostanejo le čez dan.

Od rekreacijskih dejavnosti je najpomembnejše sprehajanje, predvsem konec tedna in v poletnem času. Turizem in rekreacija vplivata na spreminjanje kulturne krajine s številnimi pešpotmi, parkirišči in tablam. Vse to prispeva k vedno večjemu številu obiskovalcev in vedno globljemu prodiranju v gozd.

Po anketi, ki jo je leta 2000/2001 med krajevnimi skupnostmi v občini Ajdovščini izvedla Razvojna agencija ROD Ajdovščina, lahko povzamemo, da Trnovski gozd obiskujejo predvsem prebivalci iz območja Goriške in Vipavske, okoli 10 % pa jih je tudi iz do 80 km oddaljenih krajev Slovenije in Italije. Najpogostejši način prihoda je z osebnim vozilom in z družino, okoli 20 % pohodnikov se na Trnovsko planoto povzpne peš.

Daleč najpogostejša aktivnost je sprehajanje, sledijo pa piknikiranje, nabiranje plodov, planinstvo in pohodništvo. Obiskovalci se v Trnovskem gozdu zadržujejo v povprečju 4,3 ure. Manj kot 2 uri se jih zadrži 15 %, več kot 6 ur pa 26 % anketiranih. Najpogostejši so obiski poleti, vendar so dokaj pogosti tudi v ostalih letnih časih. Po mnenju anketirancev so največje kvalitete Trnovskega gozda klima, primernost za rekreacijo in estetika gozda, sledijo primernost za izobraževanje, mir, čistoča in urejenost za piknike.

Med obiskovalci prevladujejo tri ciljne skupine: pari, družine in samostojni obiski. Obisk v zadnjih letih sicer nima izrazitih funkcijskih zakonitosti, vendar pa narašča s povprečnim indeksom 1,12. Obisk je načeloma dokaj enakomeren, zmanjšan je bil leta 1988 in leta 1991, verjetno zaradi vojne v Sloveniji. Čez leto sta opazni dve kulminaciji številčnosti obiska: v maju in avgustu obisk naraste, v juniju in juliju pa obisk nekoliko upade. Obisk je npr. v Julijskih Alpah izrazito najštevilčnejši v juliju in avgustu. Kot kaže je poletni čas

(zlasti julij) zanimivejši za izlete v Alpe ali za odhod na morje, spomladanski in jesenski čas pa za obisk primestnih gozdov.

4.2 TEHNOLOŠKI RAZVOJ

Orodja in tehnologija nasploh so bili na začetku stalne naselitve na Gori zelo enostavni. V gozdu so uporabljali ročno žago, ročno so tudi kosili, orali, želi. Les so iz gozda vlekli sami ali pa s pomočjo živine. Od tega je bila odvisna tudi višina plačila. Kasneje se je pojavil železni plug, v petdesetih letih 20. stoletja prvi traktor in nekoliko kasneje še kosilnice. Po 2. svetovni vojni so v zelo majhnih količinah začeli uporabljati umetna gnojila, nekoliko kasneje tudi škropiva.

Osnova za kmetovanje je bil pašno-košni sistem. Zaradi intenzivnosti paše je celotna krajina imela poseben videz: številne lesene ograje z vratci, kasneje tudi žičnate. Danes so vse to zamenjali električni pastirji. Travnike in njive pa so ograjevali z že omenjenimi kamnitimi zidovi ali suhozidi, ki so še danes v večini ohranjeni. Slikoviti so bili tudi kali, napajališča za živino, ki so danes večinoma opusteli ali pa zasuti.

Zaradi odročne lege Gore je prišlo tudi do pozne elektrifikacije in ureditve vodovoda. Glavni električni daljnovod je bil speljan (še) leta 1951. Večina hiš pa je dobila električno napeljavo šele v šestdesetih letih. Za oskrbo z vodo je bilo treba graditi vodnjake. Gradnjo vodovoda so pričeli že med 1. svetovno vojno, vendar je voda prvič pritekla na Goro šele leta 1992. Velik razvoj se kaže v zadnjih tridesetih letih tudi v mobilnosti prebivalcev. Po anketi za Otlico in Predmejo (Likar, 1973: 31) iz leta 1973 je avtomobil imelo le 18 % hiš, kar je pomenilo 27 prebivalcev. Tako nizek procent lahko razlagamo s slabo prometno povezanostjo z Ajdovščino in neprevoznostjo cest v zimskih dneh. Danes ima vsaka hiša skoraj po dva avtomobila, večina cest do stanovanjskih objektov pa je asfaltiranih.

4.3 DRUŽBENE RAZMERE

Tudi družbene razmere so pomemben dejavnik spreminjanja krajine. Mednje štejemo tudi način dedovanja. V začetku je posestvo dedoval samo en otrok, zato se kmetija in kmetijska zemljišča niso delili. Po letu 1883 pa je prihajalo do propadanja in zadolževanja posesti, delitev in nakupov posameznih gozdnih parcel. Zabilasala se je posest v enem kosu, kar je pustilo vidne posledice tudi v razdrobljenosti krajine (Velikonja, 1989: 40–50). Posebna in za to območje značilna strukturiranost kulturne krajine je dosegla vrh tik pred 2. svetovno vojno, ko je bilo na Gori tudi največ prebivalcev. Po letih 1948 in 1953 pa je število prebivalcev konstantno upadalo. Z njim je upadala tudi raba in vzdrževanje kmetijskih zemljišč. Ob zadnjih štetjih prebivalcev se padec nekoliko ustavlja. Nekoč obdelana kulturna krajina pa se še vedno zarašča.

5 ZGODOVINSKI PREGLED SPREMINJANJA KULTURNE KRAJINE NA GORI

5.1 SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI V 17. IN 18. STOLETJU

Prostor Gore je bil prvič rekultiviran že v rimskem času. Naravna krajina se je takrat spreminjala zaradi izkoriščanja rude (Vidic, 2001: 66). Kulturna krajina, katere značilnosti so še danes opazne v prostoru, pa je začela nastajati v 17. stoletju, ko so se na Goro priseljevale številne družine. Prvi priseljenci so se začeli ukvarjati z gozdarstvom, lovom in živinorejo. Rodovitno prst so pridobivali na različne načine: s krčenjem gozda, z izkopavanjem in čiščenjem površin s kamenjem. Odvečno kamenje so porabili za gradnjo zidov. Z njimi so ogradili zemljišča, ki so jih obdelovali in morali odplačevati. Prvotnim naseljencem Gore grof zemljišča namreč ni prodajal, pač pa ga je dajal v najem. Priseljenci so s suhim zidom označevali kos zemlje, ga pokazali oskrbniku, ki je zemljo ocenil in določil zakupnino. Ta se je izplačevala v živežu. Hkrati pa so z zidovi zemljišča tudi varovali pred odnašanjem rodovitne prsti, ki je je bilo zelo malo (Velikonja Grbac in sod., 2003b: 5).

Značilnosti prostora Gore v 18. stoletju prikazuje jožefinski vojaški zemljevid iz obdobja 1763–1787 (Slika 2). Nastal je zato, da bi vojskujoče vojaške enote na morebitnih prizoriščih vojaških operacij bolje delovale. Zemljevid jih je seznanil s prostorom, s strateškimi, topografskimi, prometnimi in gospodarskimi značilnostmi. Za območje Gore je zemljevid v precej majhnem in nenatančnem merilu, še vedno pa lahko iz njega razberemo osnovne značilnosti prostora takratnega časa. Razvidna je razpršena gradnja manjšega števila hiš z gospodarskimi poslopji. Najprej se je spreminjal prostor ob hišah. Ob njih so zato z manjšimi zelenimi kvadrati označeni vrtovi. Pojavljajo se tudi posamezna drevesa, ki predstavljajo sadovnjake. Nekoliko dlje od hiš so imeli travnike in njive, sledili pa so pašniki in gozdovi.

Večina planote je na jožefinskem vojaškem zemljevidu predstavljene kot gozd z jasami ter neopredeljeno, nepobarvano območje, ki predstavlja kamnit, neporaščen svet. Gora je bila takrat še zelo slabo poraščena. Med drugimi so, kot neporaščeni, dobro razvidni vrhovi posameznih hribov in rob planote nad Vipavsko dolino. V Opisih k vojaškemu zemljevidu Slovenije najdemo za hribovje naslednji opis: »Hribovje Navrše in Kraguljc je živo skalovje in kamniti grušč ter neprehodno. Golak, ki je grapavo skalnato in kamnito nedostopno hribovje, je najvišji.« (Rajšp in Trpin, 1997: 104).

Čez planoto je v takratnem času vodila le ena pot iz smeri Cola proti notranjosti Trnovskega gozda. Stanovanjske hiše so bile vezane na to pot, zato so se nahajale v njeni neposredni bližini. Po poti je potekal transport lesa iz gozda do hiš in roba planote. Les so potrebovali predvsem za kurjavo in gradnjo stavb. Gozd so takrat izkoriščali še nenačrtno. V dolino so les spuščali po drčah, saj Gora takrat še ni imela cestne povezave z Ajdovščino. Takšen način spravila lesa je bil zelo drag, zato so sečnjo omejevali le na najbolj vreden les. V Opisih k vojaškemu zemljevidu Slovenije je zapisano: »Poti proti

Otlici in Kovku preko pečin Navrše in Kraguljc so le peš steze in za ježo neprimerne« (Rajšp in Trpin, 1997: 104). Poleg tega je tu opisana tudi Otlica: »Otlica je raztresena vas v visokem hribovju s trdno cerkvijo.« Omenjena sta še zaselka Kovk in Gozd, ostalih toponimov (npr. Dol, Predmeja) ni omenjenih. Očitno je Predmeja nastala šele, ko so Goro s cesto povezali z Ajdovščino in je predstavljala pomembno križišče za postanek na poti iz Trnovskega gozda v Dolino in obratno.

Spreminjala pa se je tudi gozdna krajina. Kljub prepovedi paše se je gozd zaradi nje močno izkrčil. Po nekaterih virih naj bi nekoč pasli celo na Golakih (1495 m. n. v.) in tam povsem izkrčili gozd. Poleg paše pa so na gozdno krajino vplivali še drugi dejavniki: izgradnja gozdnih hiš, pešpoti, gozdnih cest, nenadzirana sečnja itd. Prav zato so že leta 1771 uvedli prvi gozdnogospodarski načrt, s katerim so omejili letno količino posekanega lesa.

Slika 2: Jožefinski vojaški zemljevid za območje Gore, iz leta 1763–1787 (Jožefinski ..., 2005)

Kaj več o podobi takratnega časa, žal, zaradi pomanjkanja zanesljivejših virov ni mogoče reči. Zemljevidi iz takratnih časov so premalo natančni ali v premajhnem merilu, da bi lahko iz njih razbrali dodatne značilnosti krajine Gore.

5.2 SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI V 19. STOLETJU

Tudi v 19. stoletju je gozd pomenil prebivalcem Gore največji vir preživetja. Izkoriščali so ga predvsem za domačo uporabo, vedno več pa tudi za prodajo. Gozd je začel prinašati vedno večji dobiček, zato so prebivalci Gore začeli razmišljati o gradnji cest, ki bi omogočile prevoz lesa z mnogo nižjimi stroški, kot jih je imelo dotedanje spuščanje po drčah. Po drugi strani pa bi nove ceste prinašale korist tudi gozdu, saj se sečnje ne bi več omejevale na najlepša drevesa. Prvo cesto na Goro so zgradili leta 1839, projektiral pa jo je znani izumitelj Josef Ressel.

V Trnovskem gozdu so si prebivalci bližnjih vasi (tudi vasi na pobočjih dolin) od nekdaj lastili pravico po lesu in paši. Edino, kar je bilo rezervirano za premožnejše, je bil lov. Zaradi negativnega vpliva na pomlajevanje gozda je bila paša govedi in ovac leta 1842 dovoljena le še prebivalcem občine Dol–Otlica. Prebivalcem iz Vipavske doline je bilo prepovedano tudi sekanje dreves. Kako pomembna je bila paša v gozdu, nam pove tudi podatek, da so Predmejčani za pravico do 8-letne brezplačne paše v gozdu sami zgradili cesto od Predmeje do Strgarijskega hriba (Čibej, 2001: 100).

Pred delitvijo državnih gozdov, leta 1883, je praviloma vsaka domačija imela posest v celku in določene pravice do paše in sečnje lesa v gozdu. Z delitvijo posesti, zadolževanjem in prodajo ter nakupom gozdnih parcel pa se nekoliko zabriše posest v enem kosu. Leta 1883 je namreč izšel državni zakon, ki je sprožil delitvene postopke, sprva v gozdnih, kasneje pa še na pašniških površinah. Nastajala so večja krčenja, ki so bila povezana s slabim gospodarjenjem na površinah v skupni lasti. Domačini so imeli pred letom 1883 na gozdnih zemljiščih določene servitutne, služnostne pravice, ki pa so jih prekomerno izkoriščali. Tako je bil gozd v naslednjih dvajsetih letih razdeljen in odkupljen.

Razmejitev je potekala po hišnih številkah. Nastale so podolgovate, trakaste parcele, ki so iz katastra zemljišč razvidne še danes. Po nakupu gozdnih zemljišč so novi lastniki marsikje gozd izkrčili in pridobili nove travne površine, saj se je zaradi povečanega števila prebivalcev povečal delež njivskih površin okoli domačij na račun travnikov in pašnikov. Tako so nastale košenice in lazi.

Ob koncu 19. stoletja so se torej na Goro ljudje še vedno priseljevali, si tu postavili hišo, v njeni bližini preuredili travnike in pašnike v njivske površine, dlje od hiše pa krčili gozd, da so pridobili travne površine za košnjo in pašo. Gozd in košenice pa so dajali še druge možnosti za zaslužek: nabiranje plodov, steljarjenje, oglarjenje in drugo. Cestno omrežje se je zgoščevalo, kar je omogočalo boljšo dostopnost do obdelovanih zemljišč, v gozdu pa se

je gospodarilo na večini njegove površine. Vzporedno z vedno večjim povpraševanjem po gradbenem lesu, drveh, oglju, kamenju, ledu in drugem se je povečala tudi uporaba cest in poti. Že omenjena Resslerjeva cesta zaradi prevelikega naklona ni bila več ustrezna. Leta 1891 so zato začeli graditi novo cesto, ki poteka skozi tri kamnite predore in čez 18 m dolg most, njen naklon pa nikjer ne presega 10 %. Gradnja je bila končana leta 1897.

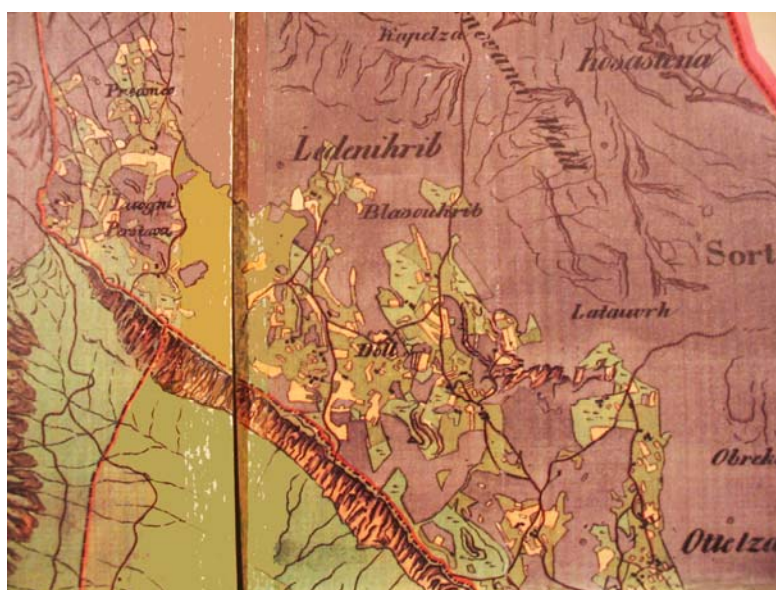
Značilnosti kulturne krajine Gore v 19. stoletju nam prikazuje tudi franciscejski kataster iz leta 1822 (Slika 3). Če ga primerjamo s sliko vojaškega zemljevida, ugotovimo, da franciscejski kataster veliko bolj natančno opredeljuje prostor Gore. Krajina je v začetku 19. stoletja že močno preoblikovana iz naravne v kulturno. Povečal se je obseg pa tudi raznovrstnost obdelovanih površin. Prostor je bolj strukturiran. Franciscejski kataster prikazuje parcele, ki so glede na njihovo rabo različno obarvane. Pojavljajo se v različnih oblikah travnikov (zeleno barva), pašnikov (siva barva) in gozdov (temno siva barva). Travniki in pašniki se delijo na travnike, travnike z gozdnim drevjem, pašnike, pašnike z drevjem in pašnike z grmovjem. Poleg gozda je opredeljen tudi redek gozd, ki se v večini primerov nahaja med pašnikom ali travnikom in čistim gozdom. Kot posebna kategorija so opredeljene še njive (rdečrjava barva). Zelo dobro so razvidne tudi posamezne hiše (rdeča barva) ter ceste in poti (rjava barva). Zanimivo je poimenovanje različnih delov prostora, ki se v nekoliko spremenjeni obliki uporabljajo še danes: Predmeo – Predmeja, Dole na Hribi – Na Hribu, Lascich Stari – Laze, Traunich – Travnik, Ottelza – Otlica, Per Bratinich – Bratina idr. Poimenovane so tudi glavne ceste glede na to, kam peljejo. Tako se na primer cesta, ki pelje do cerkve, imenuje Strada che melle alla Chiesa (Cesta, ki vodi do cerkve). Franciscejski kataster med drugim tudi zelo natančno opredeljuje lokacije in različne velikosti kalov za napajanje živine. Očitno so imeli v takratnem času zelo velik pomen, saj je bilo živine veliko, površinskih voda pa območje Gore nima. Vsi kali so ob poteh. Njivska zemljišča so manjša in se nahajajo ob cestah in poteh ter v bližini hiš. Med njimi so praviloma travniki, nekoliko redkeje pa pašniki in gozd. Ugotovimo lahko, da so bila zemljišča okoli naselij Predmeja in Otlica večinoma obdelovana in vzdrževana. Pasli so tudi na manjših gričih v bližini naselij (Parkljevec, Otlški Maj). Gozd je preraščal strmejša območja dlje od hiš in je tvoril nekakšen okvir okoli območja poselitve.

Carta Corografica del Litorale za območje Gore iz leta 1830 (Slika 4) je narejena v manjšem merilu in je manj natančna kot franciscejski kataster. Je pa zanimiva z vidika, kako nazorno je prikazan širši prostor. Poudarjen je strm greben planote nad Ajdovščino, stanovanjski objekti in kmetijska zemljišča pa se nahajajo na nekakšnih jasnih sredi gozda. Ta je predstavljen z najtemnejšo barvo in zavzema največji del prostora Gore. Zanimivo so predstavljeni tudi grebeni okoliških hribov, ki jih prerašča Trnovski gozd.

Žal si pri opisovanju kulturne krajine ob koncu 19. stoletja ne moremo pomagati z grafičnimi podlogami ali zemljevidi, ker niso ohranjeni, verjetno pa jih za omenjeno območje sploh ni bilo. Reambulirani franciscejski kataster je bil namreč narejen le za območje Štajerske in Kranjske.

Slika 3: Franciscejski kataster za območje Gore, iz leta 1822 (Franciscejski ..., 2005)

Slika 4: Carta Corografica del Litorale za območje Gore, iz leta 1830 (Carta ..., 2005)

5.3 SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE NA GORI V 20. IN ZAČETKU 21. STOLETJA

Kot smo že omenili, za območje Gore ob koncu 19. in začetku 20. stoletja nimamo dostopnega primerne grafičnega gradiva, ki bi pripomoglo k boljši interpretaciji in razumevanju prostora takratnega časa. Značilnosti in razvoj kulturne krajine od leta 1956 naprej pa so natančno dokumentirane s fotografijami, aeroposnetki in natančnejšimi kartami. Nekaj pa lahko povemo o tem prostoru tudi s pomočjo zemljevida Catasto Forestale, iz leta 1940 (Slika 5). Prostor Gore je bil tik pred 2. svetovno vojno najbolj strukturiran. Gora je takrat imela največ prebivalcev, kar se odraža tudi na omenjenem zemljevidu iz leta 1940. Gozdnih površin je občutno manj kot na zemljevidu iz leta 1830. Ravno obratno je več obdelovalnih površin in stanovanjskih objektov.

Slika 5: Catasto Forestale za območje Gore, iz leta 1940 (Catasto ..., 2005)

Prisotno je natančnejše poimenovanje posameznih zaselkov, ki se je ohranilo do danes. Z zemljevida lahko natančno razberemo velikost in lokacijo vrtač. To je tudi prvi zemljevid Gore, ki sem ga lahko dobila, in je opremljen s plastnicami in nadmorskimi višinami.

Za 20. in začetek 21. stoletja je med drugim značilen tudi velik razvoj tehnologije in spremenjen način življenja. Velike in hitre spremembe so se odrazile tudi v spreminjanju kulturne krajine.

Gospodarjenje z gozdovi v 20. stoletju je bilo nadzorovano in načrtno. Po 1. svetovni vojni so se ohranile le nekatere služnosti, čeprav so bile potrebe precej večje. Nadzor nad krajo lesa, prodajo lesa brez plačila dajatev in krivolovom je bil zelo velik. Številni prebivalci Gore so kršili pravila in tvegali zapor ali celo življenje. Služnosti so bile po 2. svetovni vojni z zakonom o agrarni reformi ukinjene. V načrtu za enoto Predmeja za obdobje 1953–1962 je navedeno, da so v državnem gozdu pasli še okoli Predmeje, pod Golaki in ob cesti Predmeja–Lokve. Zaradi prevelike škode na mladju so pašo tudi tu ukinili. Domačini so se začeli zaposlovati pri graditvi in vzdrževanju cest (Čibej, 2001: 101).

Slika 6: Letalski posnetek Gore, iz leta 1956 (Aerofoto posnetki ..., 2005)

Slika 7: Letalski posnetek Gore, iz leta 1970 (Aerofoto posnetki ..., 2005)

Slika 8: Letalski posnetek Gore, iz leta 1998 (Aerofoto posnetki ..., 2005))

S primerjanjem aeroposnetkov iz let 1956, 1970 in 1998 (slike 6, 7, 8) opazimo, da so ceste pri novejših posnetkih vedno bolj izstopajoč element v prostoru. Vzrok za to je verjetno v vzdrževanju, širjenju in postopnem asfaltiranju cest.

Podobno velja tudi za gozdne poti, ki so na aeroposnetkih iz leta 1970 zelo slabo vidne. Nova cesta Rupa–Kaplice v gozdu za Predmejo je tudi pomembna sprememba v prostoru, ki se pojavi šele na zadnjem aeroposnetku.

Vse ceste in poti na Gori so bile do leta 1973 makadamske. Ob cestah so postavljali posebne pletene jame, v katere se je ob nalivih lovil pesek, ki so ga potem vračali nazaj na cestišče. Prva asfaltirana cesta je bila cesta Slokarji–Predmeja. Danes so na Gori asfaltirane skoraj vse ceste. Le gozdne poti ostajajo makadamske s posameznimi asfaltiranimi odseki. Veliko sredstev je bilo vloženih tudi v rekonstrukcijo ceste Slokarji–Predmeja in ostalih cest.

Kmetijstvo je bilo na Gori tudi v 20. stoletju le dopolnilna dejavnost in ni imelo eksistenčne vloge. Zato tudi ni mogoče govoriti o kakšni večji kmečki tradiciji, ki bi dala tej krajini povsem agraren videz. Že same naravne razmere tega niso omogočale. Krajina se je odrazila skozi ekstenzivno, samooskrbno kmetijstvo. S porastom gozdarstva so se začele razvijati tudi močnejše domačije, ki so se že bolj načrtno ukvarjale s kmetijstvom, predvsem z govedorejo. Nekako okoli leta 1970 so začeli s strojno košnjo. Takrat so se pojavile prve, še redke kosilnice in drugi stroji. Obdelovanje je postajalo hitrejše in enostavnejše. Seno so takrat zlagali v kope, ki pa jih danes ne vidimo nikjer več. Zanimivo je, da so dolga leta po 2. svetovni vojni prihajali orači tudi iz Vipavske doline, ker na Gori ni bilo dovolj plugov, niti primerne živine. Novi stroji in orodja so na Goro prihajali z zamikom (Bizjak, 2001: 80).

Poljedelstvo je imelo večji pomen v 19. stoletju in še med obema vojnama, ko je prevladovala polikultura, samooskrbna usmeritev. Delovne sile je bilo dovolj, da so obdelovali vsako, za kmetijsko izrabo primerno zemljišče. Omeniti je treba, da je imela Gora takrat največ prebivalcev, kar se je odražalo tudi v prostoru. Strukturiranost kulturne krajine je takrat dosegla vrh. Po 2. svetovni vojni se je zaradi zmanjševanja števila prebivalcev in drugačnega, bolj enostranskega načina prehranjevanja zmanjšal delež njivskih površin za več kot polovico (Likar, 2001b: 82).

Prav tako je zelo nazadovala govedoreja. Danes je na Gori vedno manj živine, zmanjšuje se količina mleka. To vpliva tudi na krajino. Pašniki se zaraščajo, težje dostopni travniki pa ostajajo nepokošeni. Manjši hribi (Blaškov hrib, Štumbro, Dolski Maj), na katerih so, če primerjamo aeroposnetek iz leta 1956, še pasli, so na posnetku iz leta 1998 že zaraščeni. Kamniti suhozidi so z zadnjega posnetka slabo vidni.

V zadnjem času je na območju Gore naraslo zanimanje za rejo konjev, ki jih danes uporabljajo le še za rekreacijo. Popolnoma novo smer predstavlja gojenje jelenjadi.

Povečalo se je tudi število gojenih sadovnjakov, ki jih obdelujejo bolj ljubiteljsko kot za proizvodnjo sadja. Pridelovanje krme je vezano le še na travnike v vaseh. Iz najnovejšega aeroposnetka opazimo, da so od obdelovalnih površin ostale le redke njive in vrtovi ob hišah. Gozdne košenice ter površine, kjer je oteženo delo s kmetijsko mehanizacijo, so že opuščene. Gozd se je v zadnjih šestdesetih letih zelo razširil. Večino hiš, ki so na posnetku iz leta 1956 obdane s pašniki ali redkim gozdom, danes obkrožajo gozdne zaplate. Postopnega prehajanja iz obdelovalnih zemljišč preko redkega gozda v sklenjen gozd danes skoraj ni več opaziti. Gozdni rob, predvsem na severni strani vasi, je zelo izrazit. Velike razlike v zaraščenosti je opaziti tudi na strmem južnem robu Trnovske planote. Na posnetku iz leta 1956 so bila strma pobočja neporaščena. Že na naslednjem posnetku iz leta 1970 se na omenjena območja razširi redek gozd. Zaraščanje se je do danes še stopnjevalo. Kali, kjer so nekoč napajali živino, so se zarasli. Na posnetkih iz leta 1970 lahko še določimo njihove lokacije, medtem ko na posnetku iz leta 1980 zaradi zaraščenosti to ni več mogoče.

Če je bila krajina Gore do 2. svetovne vojne predvsem pridelovalni prostor, ki je preživel določeno število ljudi, lahko rečemo, da je v zadnjih šestdesetih letih predvsem prostor bivanja. Razvoj tehnologije, povečana mobilnost in spremenjene družbene razmere so privedle do novih oblik kulturne krajine. V zadnjih desetletjih so na spreminjanje kulturne krajine vplivali predvsem naslednji dejavniki: gradnja hiš, sekundarnih bivališč, vodovodnega omrežja, cest, obnova starih hiš in poti ter opuščanje kmetijskih zemljišč. Na eni strani je prisotno izginjanje vzorcev kulturne krajine (zaraščanje), na drugi strani pa se z novimi posegi pojavljajo nove oblike kulturne krajine.

Prostor Gore postaja tudi prostor rekreacije v naravi, kar se kaže v urejanju razglednih točk, počivališč, pohodniških poti in na novo postavljenih informacijskih tablah. Po podatkih iz anket, ki jih je leta 2000/2001 izdelala Razvojna agencija ROD, so najpogostejše dejavnosti v tem prostoru sprehajanje, pohodništvo, piknikiranje in nabiranje plodov. Obiski pa so najpogostejši ob lepem vremenu, med vikendi in v spomladanskem ter jesenskem delu leta.

Krajina Gore se je ob pojavu stalne naselitve v začetku 17. stoletja zelo hitro preoblikovala iz naravne v kulturno. V 18. in 19. stoletju te spremembe niso bile več tako korenite in hitre. Po analizah Gozdnogospodarskega načrta gozdnogospodarskega območja Tolmin, katerega avtor je Edo Kozorog (Preglednica 1), lahko spremljamo stanje gozdnih, kmetijskih in neplodnih površin gozdnogospodarske enote Otlica od leta 1785 do danes. Podatki o površini gozdnogospodarske enote Otlica se skozi različna obdobja nekoliko spreminjajo zaradi spreminjanja njenih mej.

Ugotavljamo, da je od leta 1785 do leta 1900 naraščal delež kmetijskih zemljišč na račun gozda. Gozd je leta 1785 zavzemal 66 %, leta 1900 pa 58 % površine gozdnogospodarske enote Otlica. Delež kmetijskih površin je od leta 1785 do leta 1900 narasel iz 33 % na 41 %. Delež neplodnih zemljišč, kamor so vštete ceste, gozdne poti in ostale pozidane

površine, ostaja do leta 1900 enak (1 %). Za leto 1940, žal, nimamo podatkov, ker kartografsko gradivo iz tega obdobja še ni bilo digitalizirano in analizirano. Naslednja analiza prikazuje stanje iz leta 1968. Proces spreminjanja gozdnih in kmetijskih površin se takrat obrne v korist gozda. Od takrat naprej delež gozda narašča na račun kmetijskih površin. Omenjene analize kažejo, da je bil leta 2001 delež gozda 60 %, leta 2001 pa že 70 % površine gozdnogospodarske enote Otlica. Poleg tega je za stanje iz leta 2001 dodana še kategorija za površine v zaraščanju, ki predstavlja 4 % celotne površine omenjene enote. Delež kmetijskih površin je od leta 1968 do leta 2001 upadel iz 37 % na 23 %. Delež neplodnih površin je leta 1968 narastel za 2 % in ostaja enak do leta 2001 (3 % površine GG Otlice). Zadnje stanje predstavlja projekcijo rabe tal Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za leto 2011. Gozdnogospodarski načrt za to obdobje še ni bil narejen. Omenjena projekcija napoveduje malenkostno zmanjšanje deleža gozdnih površin in površin v zaraščanju ter povečanje deleža kmetijskih površin.

Preglednica 1: Spreminjanje rabe prostora v GG enoti Otlica od leta 1785 do 2011 (Kozorog, 2001)

GG ENOTA	STANJE 1785				STANJE 1830				STANJE 1900			
Viri	Jožefinski voj. zem. 1763–1787				Carta Corografica del Litorale				Kataster			
	GOZD	KMET	NEPL.	SKUPAJ	GOZD	KMET	NEPL.	SKUPAJ	GOZD	KMET	NEPL.	SKUPAJ
OTLICA (ha):	3491	1754	49	5294	3293	1952	49	5294	3094	2151	49	5294
%	66	33	1	100	62	37	1	100	58	41	1	100

GG ENOTA	STANJE 1940				STANJE 1968				STANJE 1981			
Viri	Catasto Forestale				NAČRTI 1961–1970				NAČRTI 1977–1980			
					GOZD	KMET	NEPL.	SKUPAJ	GOZD	KMET	NEPL.	SKUPAJ
OTLICA (ha):					3178	1976	143	5297	3243	1913	143	5299
%					60	37	3	100	61	36	3	100

GG ENOTA	STANJE 1991				STANJE 2001				
Viri	NAČRTI 1981–1990				NAČRTI 1991–2000				
	GOZD	KMET	NEPL.	SKUPAJ	GOZD	ZARAŠČ	KMET	NEPL.	SKUPAJ
OTLICA (ha):	3372	1784	143	5299	3711	215	1230	143	5299
%	64	34	3	100	70	4	23	3	100

GG ENOTA	STANJE 2011				
Viri	NAČRTI 2001–2010, Projekt rabe prostora				
	GOZD	ZARAŠČ	KMET	NEPL.	SKUPAJ
OTLICA (ha):	3594	148	1414	143	5299
%	68	3	27	3	100

Od začetka stalne naselitve na Gori v 17. stoletju do konca 19. stoletja se je večal obseg kulturne krajine nasproti naravni krajini. Poglavitni dejavnosti, ki sta na to vplivali, sta bili gozdarstvo in živinoreja, vezana na pašništvo. Poleg pašnikov so se v navezavi na živinorejo oblikovale še druge prvine kulturne krajine: travniki in njive, na katerih so pridelovali krmo za živino, kali, kjer so napajali živino. Tik pred 2. svetovno vojno je

imela Gora največ prebivalcev. Strukturiranost kulturne krajine, ki je za to območje značilna, je bila takrat največja.

Danes kulturna krajina Gore počasi izgublja raznolikost, ki se je še v sedemdesetih letih 20. stoletja kazala v obliki postopnega prehajanja iz gozda v redkejši gozd, preko pašnikov in travnikov, do njiv in vrtov tik ob hišah. Gozdni rob se je pomaknil proti hišam. Razvile so se nove dejavnosti (rekreacija, sekundarna bivališča, kmečki turizem) in krajini dale nove značilnosti. Prav tako kot v preteklosti se krajina Gore tudi danes spreminja pod vplivom naravnih procesov in človekovih dejavnosti. Če jo popolnoma prepustimo sili narave, bo krajino Gore prerasel gozd. Vse dokler pa bo Gora poseljena, se bo krajina spreminjala tudi pod vplivom človekovih dejavnosti. Kako se bo spreminjala, pa je v veliki meri odvisno od tega, v katero smer bo potekal nadaljnji razvoj. Vsekakor pa to ne sme potekati neodvisno od lokalnih prebivalcev. Za prostorskega načrtovalca je zelo pomembno, da ugotovi, katere ustvarjene ali naravne značilnosti določenega prostora so ljudem pomembne.

6 ANKETA O SPREMINJANJU KULTURNE KRAJINE NA GORI

6.1 PREDSTAVITEV ANKETE

Med prebivalci Gore je bila v okviru diplomskega dela izvedena anketa o doživljanju sprememb in nadaljnjem urejanju kulturne krajine Gore. Anketa je zasnovana na devetih vprašanjih. Anketiranci so bili vprašani o oceni življenja v okolju, kakršno je njihovo. Zanimalo me je, v kolikšni meri se strinjajo oziroma ne strinjajo z danimi trditvami. Nato so ocenili, v kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar so na Gori, in opisali prostor, v katerem bivajo. Naslednji vprašanja sta se nanašala na oceno velikosti in pozitivnosti oz. negativnosti podanih sprememb prostora na Gori. V nadaljevanju so anketiranci opredelili dejavnosti in objekte, ki bi se po njihovem mnenju na Gori lahko razvijali ter kam v prostor bi jih umestili. Na koncu pa sta sledili vprašanja o tem, kje se je prostor Gore spremenil na boljše in kje na slabše ter o ocenjevanju privlačnosti oz. neprivlačnosti posameznih delov prostora, predstavljenih na fotografijah.

Anketa je bila izvedena na Gori nad Ajdovščino, v naseljih Otlica in Predmeja, ki skupaj štejeta 682 prebivalcev (Prebivalstvo ..., 2007). Anketa je bila izvedena na terenu z direktnim ispraševanjem anketirancev iz predlaganega statističnega vzorca.

Anketiranih je bilo 100 prebivalcev Gore. Osnovne značilnosti anketiranih prikazuje Preglednica 2. Večina anketirancev je na Gori rojenih, ostali so se priselili kasneje. Vsi anketiranci pa na Gori živijo najmanj 5 let. Prevladujejo anketiranci, ki so zaposleni izven kraja bivanja. 10 % anketirancev je zaposlenih na Gori. Na drugem mestu so upokojenci.

Preglednica 2: Osnovne značilnosti anketiranih. (%)

Starost:	(%)	S čem se preživljate?	(%)
18-38 let	32	Izključno s kmetijstvom.	2
39-59 let	36	Študent-ka.	6
60-80 let	32	Upokojenec/upokojenka.	30
Spol:	(%)	Gospodinja.	15
moški	50	Zaposlen-a na Gori.	10
ženske	50	Zaposlen-a drugje.	36
Kraj bivanja:	(%)	Nezaposlen-a.	1
Otlica	50	Približno koliko odstotkov kmet. zemljišč in gozda, ki jih ima v lasti vaša družina, obdelujete?	(%)
Predmeja	50	Pod 25%.	39
Ali ste se na Goro priselili ali ste tu rojeni?	(%)	25–50%.	20
Rojen-a	77	50–75%.	13
Tu živim že: do 5 let	0	75–100%.	28
5–10 let	2	Ali za omenjena zemljišča dobivate subvencijo?	(%)
10–20let	4	Da – za vsa.	5
20–30let	8	Da – za nekatera.	45
več kot 30 let	9	Ne.	50

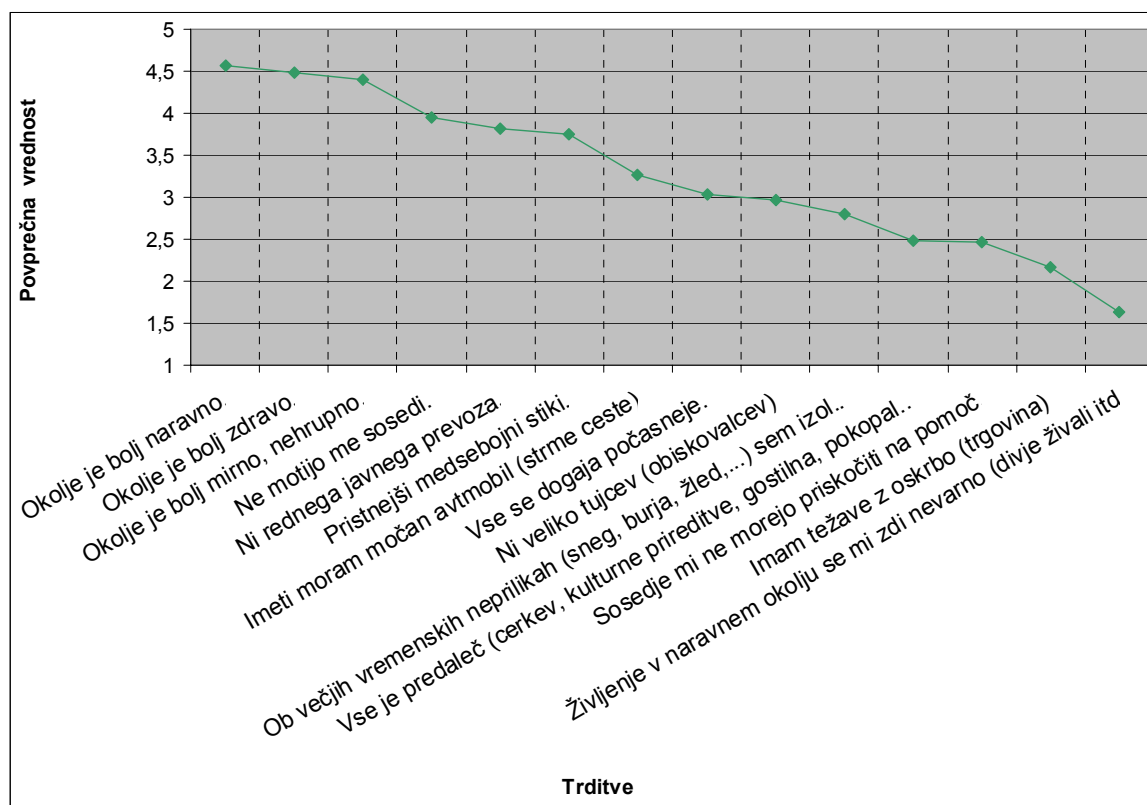
Le 2 % je tistih, ki se ukvarjajo izključno s kmetijstvom, imajo pa naslednika za prihodnje vodenje kmetije. Največ anketirancev obdeluje do 25 % vseh kmetijskih zemljišč in gozda, ki jih ima v lasti njihova družina. 28 % anketirancev pa obdeluje skoraj vsa (75–100 %) zemljišča, ki jih imajo v lasti. Polovica anketiranih za omenjena zemljišča ne dobi subvencije ali podpore. Le 5 % je takih, ki dobijo subvencijo ali podporo za vsa vzdrževana zemljišča, ki jih ima v lasti njihova družina.

6.2 REZULTATI ANKETE

Grafi, ki sem jih pripravila na podlagi dobljenih podatkov, prikazujejo odgovore na anketna vprašanja v odstotkih, povprečni vrednosti ocen oz. številu pojavljanj odgovorov. S primerjalno analizo sem pregledala odnose med posameznimi vprašanji in izločila tiste odnose, ki so statistično nepomembni.

Pri vprašanju »Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše?« lahko odgovore strnem v 3 sklope (Slika 9). Trditve, s katerimi se največ anketirancev strinja (najvišje povprečne vrednosti), da odražajo življenje v okolju, v katerem živijo, so naslednje: *Okolje je bolj naravno; Ne motijo me sosedi; Okolje je bolj mirno, nehrupno; Okolje je bolj zdravo; Pristnejši medsebojni stiki; Ni rednega javnega prevoza*. V drug sklop uvrščam trditve, s katerimi se največ anketirancev ne strinja (najnižje povprečne vrednosti): *Življenje v naravnem okolju se mi zdi nevarno; Sosedje mi ne morejo priskočiti na pomoč; Imam težave z oskrbo; Vse je predaleč*. Zadnji sklop predstavljajo trditve, do katerih največ anketirancev ni jasno opredeljenih (povprečna vrednost med 2,5 in 3,5) in očitno nepomembno opredeljujejo njihovo življenje ali pa ga sploh ne: *Vse se dogaja počasneje; Ni veliko tujcev, obiskovalcev; Ob večjih nepravilnostih sem izoliran; Imeti moram močan avtomobil*.

Zanimale so me smiselne povezave med različnimi trditvami, pri čemer sem si pomagala z izračunom Pearsonovega koeficienta. Omenjena analiza pri stopnji verjetnosti $\alpha = 0,01$ in mejni vrednosti $r_{krit} = 0,2565$ je prikazana v Preglednici 3. Pri vseh primerih gre za pozitivno linearno povezavo med trditvami. Z naraščanjem ocen anketiranih, da je okolje, v katerem živijo, zdravo, naraščajo tudi ocene v prid trditvi, da je okolje bolj naravno. Podobno sta povezani tudi trditvi *Vse se dogaja počasneje* in *Pristnejši medsebojni stiki*. Z naklonjenostjo anketiranih do trditve *Vse se dogaja počasneje* narašča tudi naklonjenost do trditve *Pristnejši medsebojni stiki* in obratno. Večina anketirancev, ki je izrazila težave z oskrbo, se je strinjala tudi s trditvijo *Vse je predaleč*. Povezava je prisotna tudi med trditvama *Ob večjih vremenskih nepravilnostih sem izoliran* in *Imeti moram močan avtomobil*. V večini primerov pomeni strinjanje oz. nestrinjanje s prvo trditvijo tudi strinjanje oz. nestrinjanje z drugo.

Slika 9: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? (ocena 1 – ne strinjam se, ocena 5 – strinjam se s trditvijo)

Preglednica 3: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? (Pomembnejše korelacije med trditvami.)

Pearsonov koef. korelacije (r)	Okolje je bolj zdravo.	Pristnejši medsebojni stiki.	Vse je predaleč.	Ob večjih vremenskih nevarnostih sem izoliran.
Okolje je bolj naravno.	0,647			
Vse se dogaja počasneje.		0,513		
Imam težave z oskrbo.			0,513	
Imeti moram močan avtomobil.				0,299

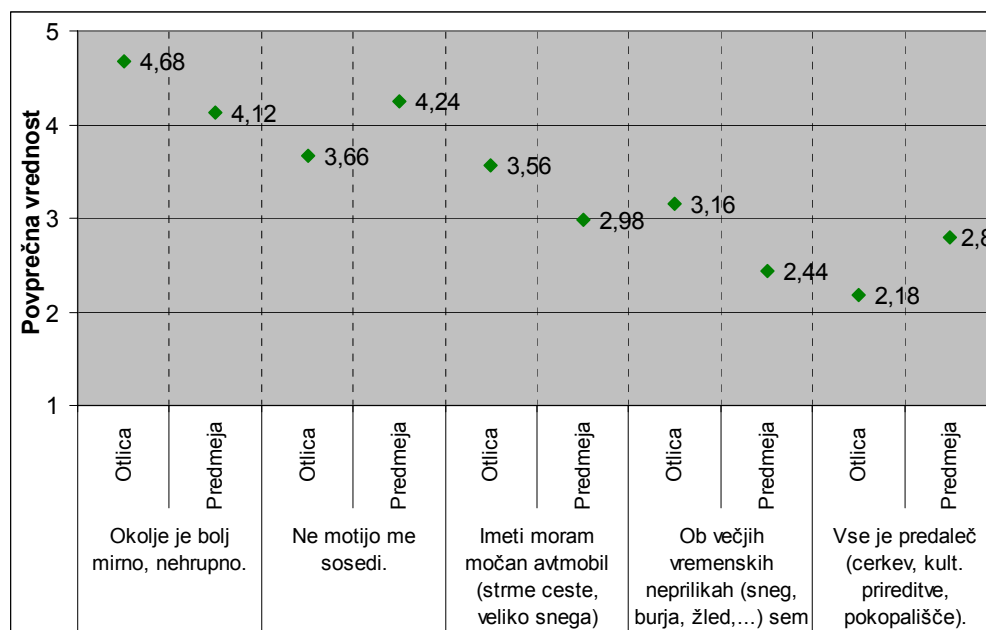
$\alpha = 0,01$ $N = 100$ $r_{krit} = 0,256$

Statistično pomembne razlike med povprečno vrednostjo odgovorov anketirancev z Otlice in tistih s Predmeje se pojavljajo v petih primerih (Preglednica 4, Slika 10). Višja povprečna vrednost med anketiranci s Predmeje pri trditvi *Ne motijo me sosedi* in nizek standardni odklon pomeni strinjanje s trditvijo. Za anketirance s Predmeje so sosede moteč dejavnik v prostoru. Prav tako se jim okolje, v katerem živijo, ne zdi tako mirno in nehrupno kot anketirancem z Otlice. Povezavo za to lahko najdemo tudi v prvi ugotovitvi. Ravno obratno se s trditvama *Ob večjih vremenskih nevarnostih sem izoliran* in *Imeti moram*

močan avtomobil bolj strinjajo anketiranci z Otlice. Nekoliko slabši položaj Otlice sredi slabo dostopne planote vpliva na to, da se prebivalci čutijo bolj izolirane ob vremenskih nepravilnostih, ki so pozimi zaradi večje količine snega zelo pogoste. Strinjanje s trditvijo *Vse je predaleč* je večje med anketiranci s Predmeje. Razliko v povprečnih vrednostih lahko pojasnim s tem, da se skoraj vsi pomembnejši objekti, v katerih so različna dogajanja in prireditve (cerkev, gostilna, pokopališče, šola itd.), nahajajo v naselju Otlica in so zato od Predmeje nekoliko oddaljeni. Pričakovala bi tudi, da imajo anketiranci s Predmeje večje težavo z oskrbo kot prebivalci Otlice. Slednji namreč že imajo manjšo trgovino. Do tega ni prišlo. Visok odstotek anketirancev, ki z oskrbo nima težav, kaže na to, da lokalni prebivalci večino nakupov opravijo v bližnjih krajih (Ajdovščina, Nova Gorica), kjer so zaposleni oziroma je zaposlen nekdo iz njihove družine.

Preglednica 4: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? (Statistično pomembne razlike med povprečno vrednostjo odgovorov anketirancev z Otlice oziroma Predmeje.)

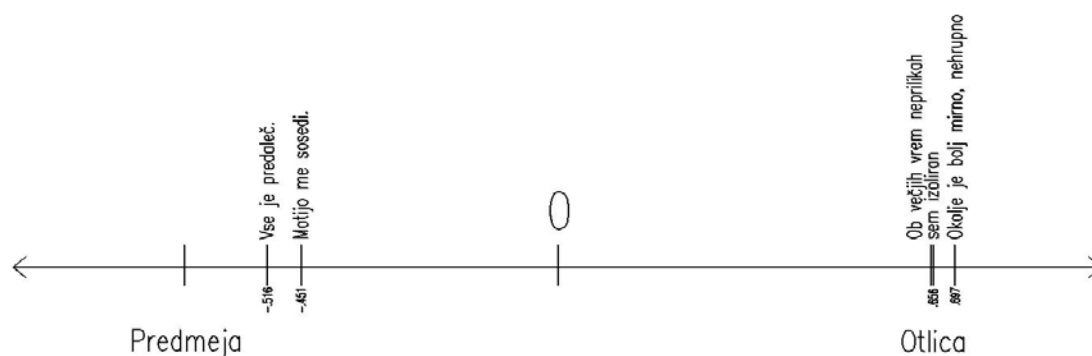
		Povp. ocena	Stand. odklon	Min. vrednost	Max. vrednost
Ne motijo me sosedi.	Otlica	3,66	1,698	1	5
	Predmeja	4,24	0,981	1	5
Okolje je bolj mirno, nehrupno.	Otlica	4,68	0,587	3	5
	Predmeja	4,12	0,982	1	5
Ob večjih vremenskih nepravilnostih (sneg, burja, žled...) sem izoliran.	Otlica	3,16	1,057	1	5
	Predmeja	2,44	1,343	1	5
Vse je predaleč (cerkev, kult. prireditve, pokopališče).	Otlica	2,18	1,335	1	5
	Predmeja	2,8	1,229	1	5
Imeti moram močan avtomobil (strme ceste, veliko snega).	Otlica	3,56	1,198	1	5
	Predmeja	2,98	1,450	1	5

Slika 10: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (ocena 1 – ne strinjam se, ocena 5 – strinjam se s trditvijo)

Slika 11 temelji na diskriminantni analizi in prikazuje trditve, ki so značilne za anketirance posameznih krajev. Za anketirance z Otlice sta torej značilni trditvi *Ob večjih vremenskih nepravilnostih sem izoliran* in *Okolje je bolj mirno, nehrupno*, medtem ko sta za anketirance s Predmeje pomembni trditvi *Vse je predaletč* in *Motijo me sosedi*.

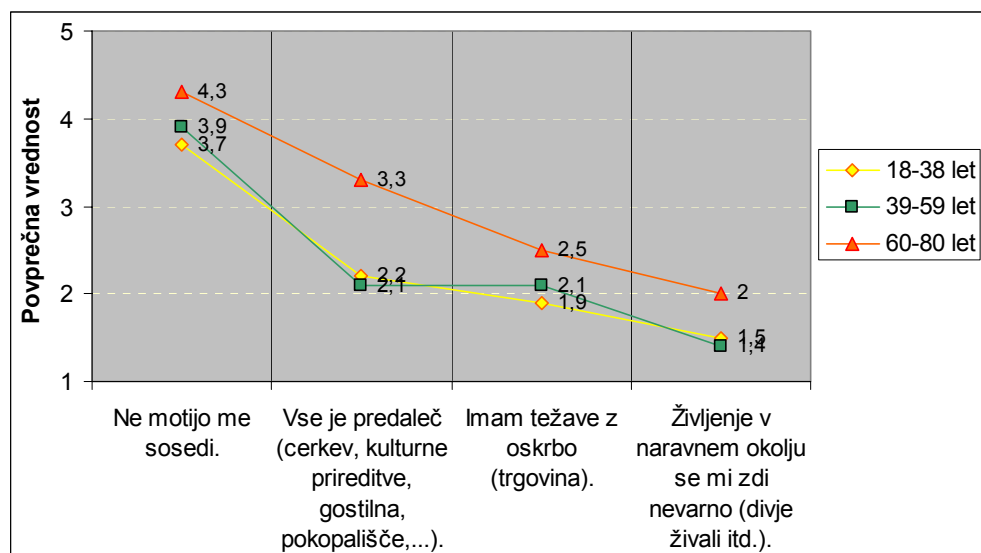
Druge trditve, ki so jih anketiranci sami dodali in odražajo njihovo mnenje o življenju v okolju, v katerem bivajo, so naslednje: *Moraš si pomagati sam*, *Slaba prometna povezava*, *Življenje na Gori je dražje*.

Slika 11: Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? (Trditve, ki so značilne za Otlico oz. Predmejo.)

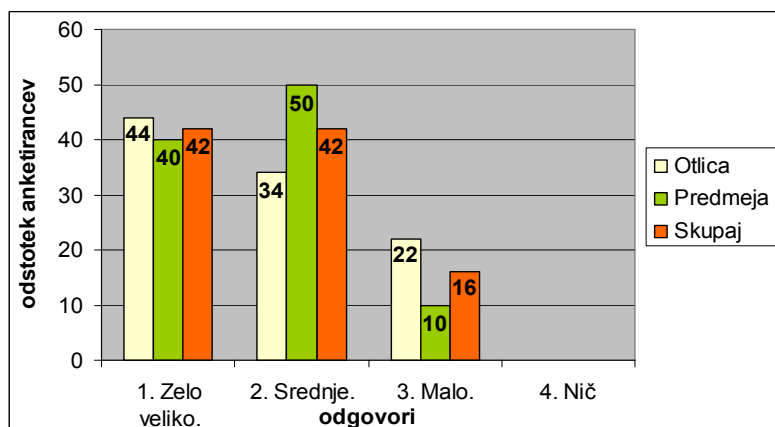
Glede na starostne skupine (Slika 12) prihaja do večjih razlik pri trditvi *Življenje v naravnem okolju se mi zdi nevarno*. Starejši anketiranci vidijo v naravnem okolju večjo nevarnost kot mlajši anketiranci. To pojasnjuje nekoliko nižja povprečna vrednost

odgovorov mladih anketirancev in anketirancev iz srednje starostne skupine. Starejši anketiranci imajo tudi večje težave z oskrbo in s tem, da jih motijo sosed. Prav tako se starejšim anketirancem zdijo pomembnejši objekti (cerkev, pokopališče, gostilna itd.) in mnoge kulturne prireditve predaleč (povprečna vrednost 3,3).

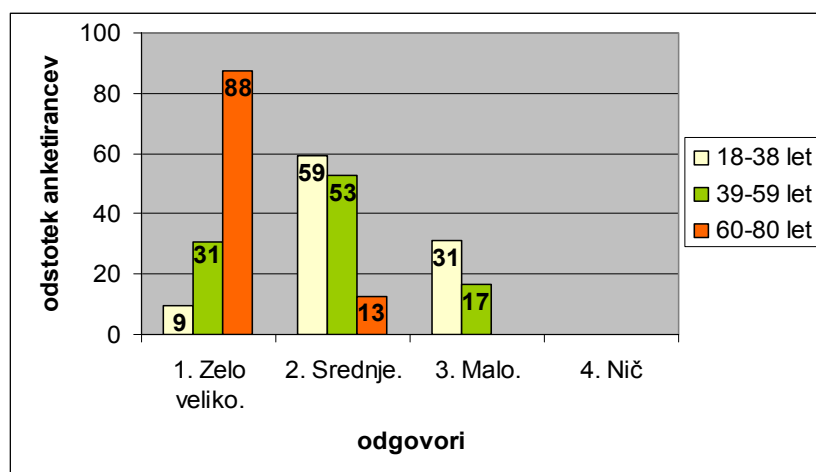

Slika 12: Kaj menite o življenju v okolju kakršno je vaše? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (ocena 1 – strinjam se, ocena 5 – ne strinjam se s trditvijo)

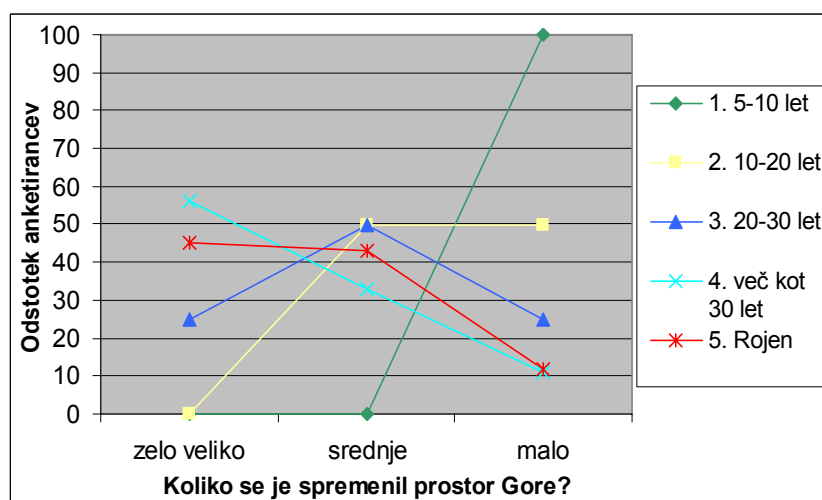
Na vprašanje: »V kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar ste na Gori?« je 42 % vseh anketirancev odgovorilo, da se je spremenila zelo veliko, 16 % anketirancev pa, da je prišlo le do manjših sprememb. Rezultati omenjene analize so prikazani s Slikami 13, 14 in 15. Največ mladih anketirancev in anketirancev iz srednje starostne skupine meni, da se je krajina Gore spremenila srednje veliko. Kar 88 % starejših anketirancev pa je prepričanih, da so spremembe v krajini zelo velike. Večina anketirancev, ki so na Gori rojeni oziroma živijo tu že več kot 30 let, je mnenja, da se je krajina zelo veliko spremenila. Vsi tisti, ki na Gori živijo le od 5 do 10 let, zaznavajo le manjše spremembe.

Slika 13: V kolikšni meri se je spremenila krajina, odkar ste na Gori? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (%)

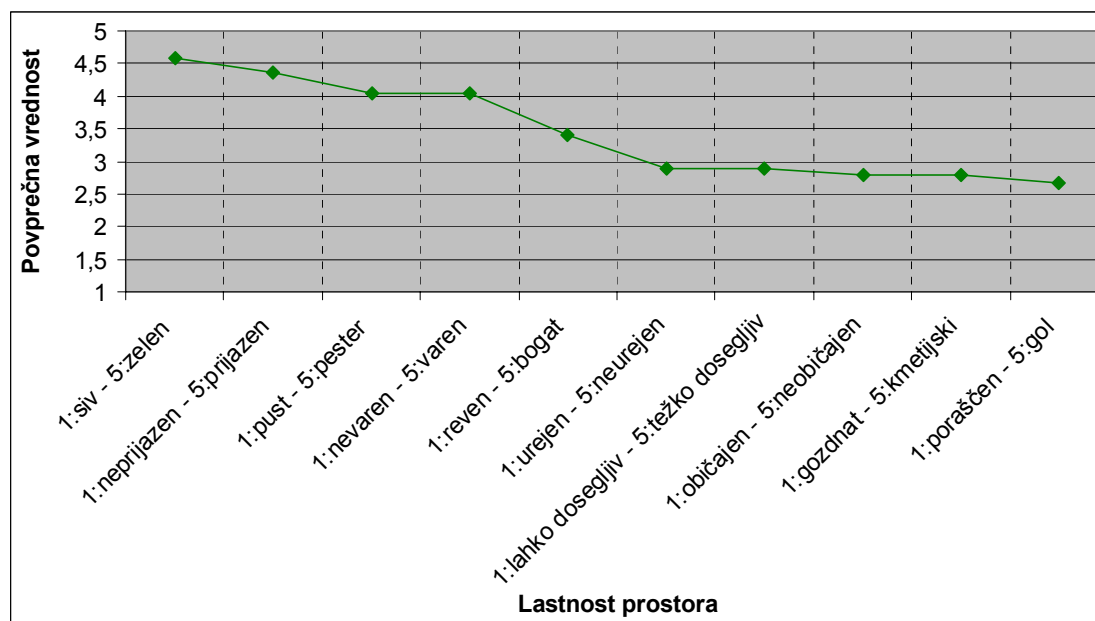

Slika 14: V kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar ste na Gori? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (%)

Slika 15: V kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar ste na Gori? – Primerjava odgovorov anketirancev glede na to, koliko časa živijo na Gori (%)

Pri odgovorih na vprašanje: »Kako bi opisali prostor, v katerem bivate?« so anketiranci svoje mnenje podali z oceno od 1–5. Odločati so se morali med dvema nasprotnima pridevnikoma, ki opisujeta prostor (npr. pust – pester). Analiza odgovorov je prikazana s Slikami 16, 17 in 18. Pojavili sta se dve značilnosti. V nekaterih primerih so se anketiranci zlahka odločili za enega izmed nasprotujočih si pridevnikov o prostoru (ocena 1 ali 5). Tako se večini anketirancev zdi prostor Gore (Slika 16) zelen, prijazen, varen in pester. Težje se anketiranci odločajo (največ ocen 3) o tem, ali je prostor, v katerem živijo, reven ali bogat, poraščen ali gol, urejen ali neurejen, lahko ali težko dosegljiv, običajen ali neobičajen ter gozdnat ali kmetijski (povprečne vrednosti med 2,5 in 3,5).

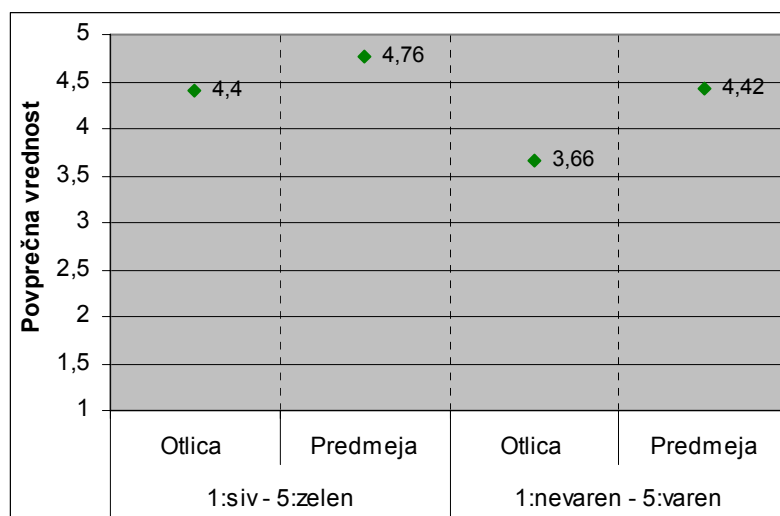
Slika 16: Kako bi opisali prostor, v katerem bivate? (povprečna vrednost)

Statistično pomembne razlike med povprečnimi vrednostmi odgovorov anketirancev z Otlice in tistimi s Predmeje so prisotne le v dveh primerih (Preglednica 5, Slika 17). Anketirancem s Predmeje se zdi prostor Gore nekoliko bolj zelen in varen kot anketirancem z Otlice. To dokažejo višje povprečne vrednosti pri omenjenih primerih.

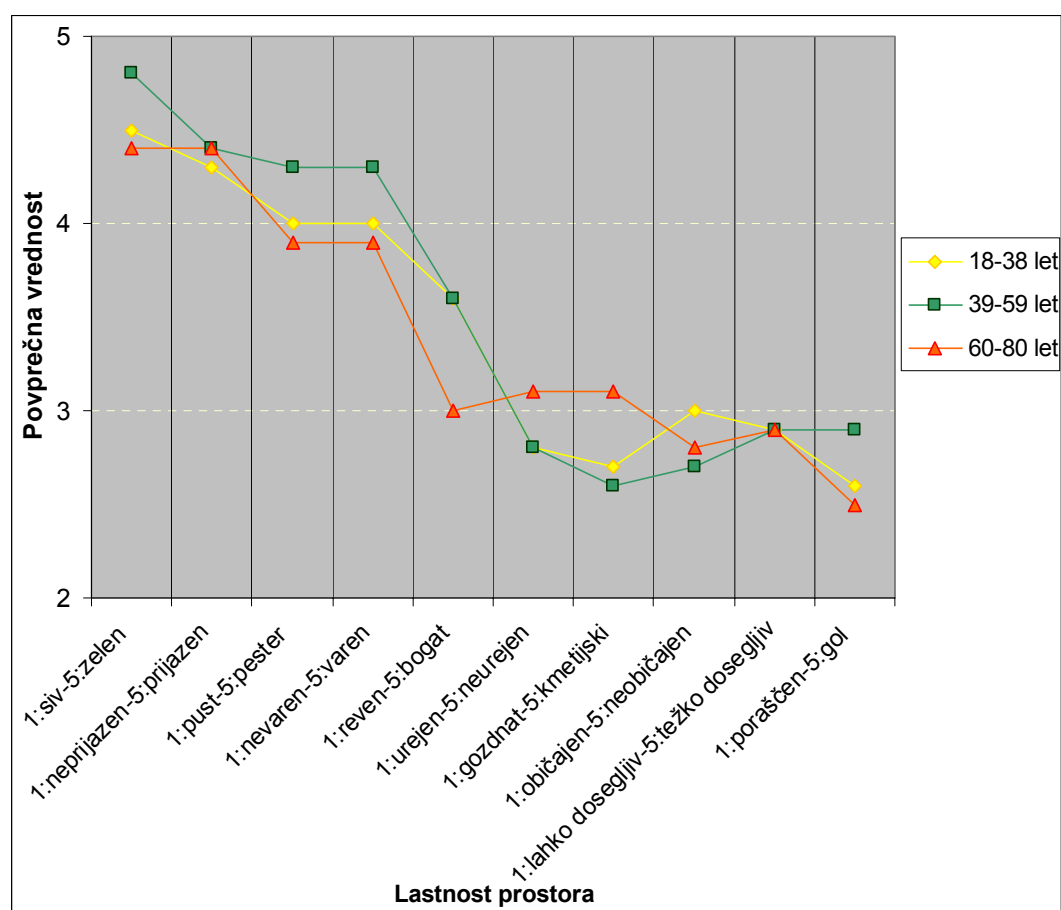
Izračunana povprečna ocena odgovorov glede na različne starostne skupine govori o tem, da se mnenja o prostoru Gore skoraj nič ne spreminjajo med različno starimi anketiranci (Slika 18). Prisotna so odstopanja za največ pol ocene in le pri primerih reven – bogat in gozdnat – kmetijski. Starejšim anketirancem (60–80 let) se zdi prostor Gore nekoliko bolj reven in kmetijski kot anketirancem iz ostalih dveh starostnih skupin.

Preglednica 5: Kako bi opisali prostor, v katerem bivate? (Statistično pomembne razlike med povprečnimi vrednostmi odgovorov anketirancev z Otlice oziroma Predmeje.)

		Povp. vrednost	Stand. odklon	Min. vrednost	Max. vrednost
1:siv – 5:zelen	Otlica	4,4	0,782	2	5
	Predmeja	4,76	0,517	3	5
1:nevaren – 5:varen	Otlica	3,66	1,099	1	5
	Predmeja	4,42	0,928	1	5

Slika 17: Kako bi opisali prostor, v katerem bivate? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (povprečna vrednost)

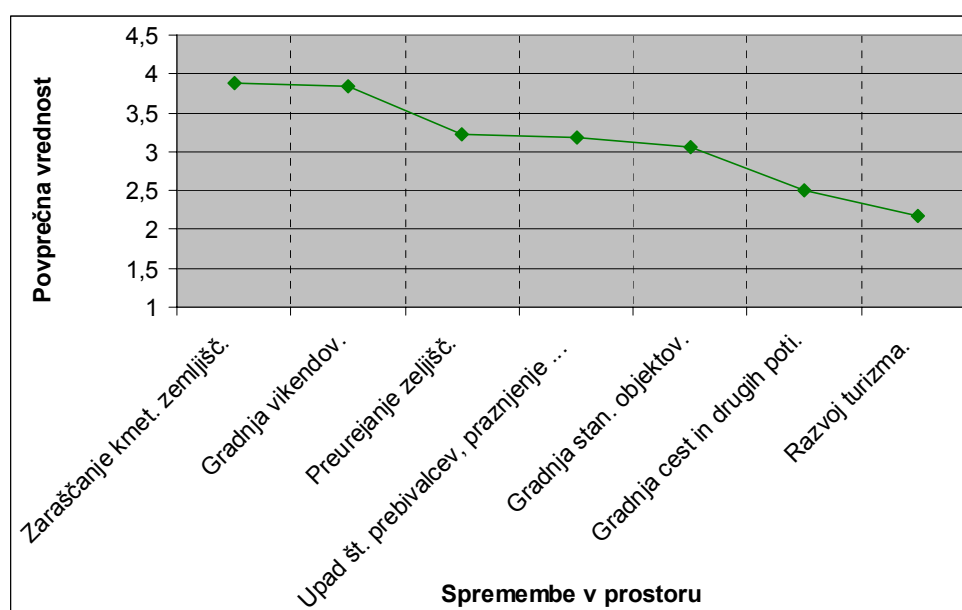

Slika 18: Kako bi opisali prostor, v katerem bivate? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (povprečna vrednost)

Odgovori na deseto vprašanje, kjer so anketiranci ocenjevali, kako velike so dane prostorske spremembe, so si skoraj enotni, ne glede na to, ali so anketiranci z Otlice ali

Predmeje. Slika 19 prikazuje aritmetične sredine ocen vseh anketirancev. Povprečne vrednosti se gibljejo med 2,2 in 3,9. Večina anketirancev je kot srednje velike spremembe (največ odgovorov z oceno 3) opredelila preurejanje zemljišč, gradnjo stanovanjskih objektov in upadanje števila prebivalcev. Med manjše prostorske spremembe sta se uvrstila razvoj turizma ter gradnja cest in drugih poti. Gradnjo vikendov in zaraščanje kmetijskih zemljišč pa večina anketirancev ocenjuje kot zelo velike spremembe v prostoru Gore.

Izračun Pearsonovega koeficienta korelacije nakazuje pozitivno povezavo med ocenami velikosti zaraščanja kmetijskih zemljišč in velikosti preurejanja zemljišč (Preglednica 6). Če so anketiranci ocenjevali zaraščanje kmetijskih zemljišč kot veliko prostorsko spremembo, so kot tako ocenjevali tudi preurejanje zemljišč in obratno.

Slika 19: Kako velika je posamezna sprememba v prostoru? (ocena 1 – majhna, ocena 5 – velika prostorska sprememba)

Preglednica 6: Kako velika je posamezna sprememba v prostoru? (Pomembnejša korelacija med ocenjevanjem prostorskih sprememb)

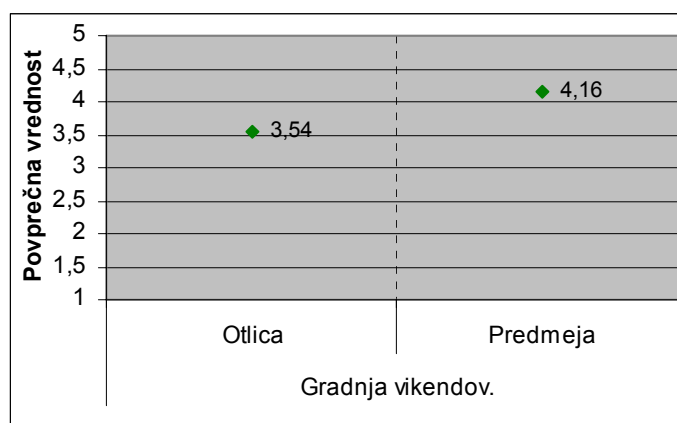
Pearsonov koef. korelacije (r)	Preurejanje zemljišč (majhne – velike spremembe).
Zaraščanje kmet. zemljišč (majhne – velike spremembe).	0,346

$\alpha = 0,01$ $N = 100$ $r_{krit} = 0,2565$

Preglednica 7: Kako velika je posamezna sprememba v prostoru? (Statistično pomembna razlika med odgovori anketirancev z Otlice oziroma Predmeje.)

		Povp. vrednost	Stand. odklon	Min. vrednost	Max vrednost
Gradnja vikendov.	Otlica	3,54	1,092	1	5
	Predmeja	4,16	0,817	2	5

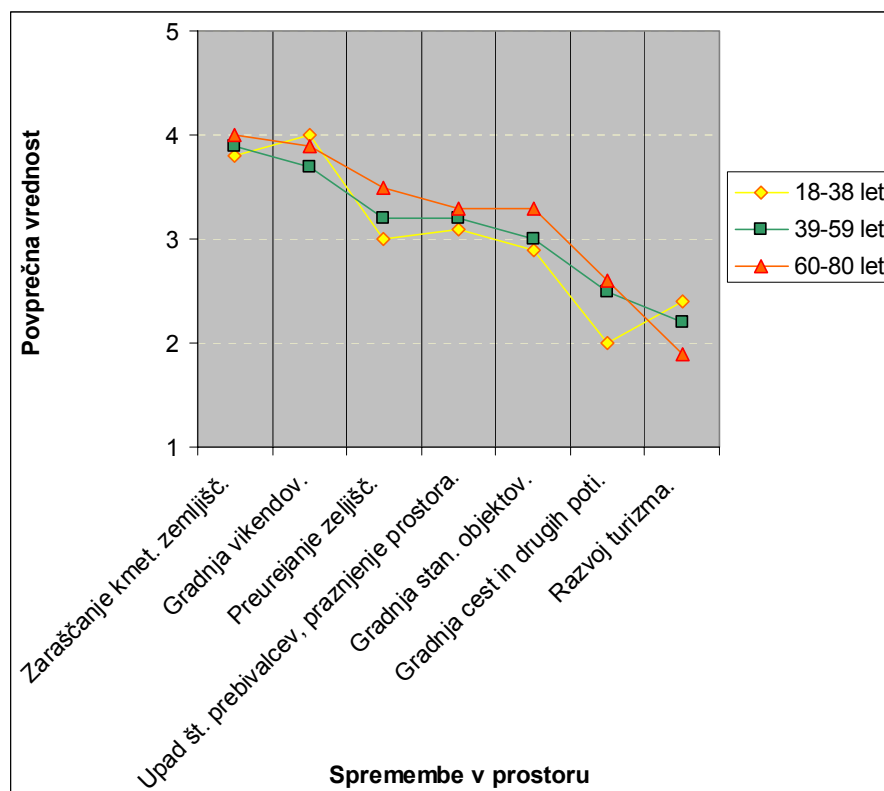
Statistično pomembna razlika med povprečnimi vrednostmi odgovorov anketirancev z Otlice in Predmeje je prisotna le pri ocenjevanju prostorske spremembe gradnje vikendov (Preglednica 7, Slika 20). Anketiranci s Predmeje zaznavajo gradnjo vikendov kot večjo prostorsko spremembo. Kar 78 % anketirancev s Predmeje in le 54 % anketirancev z Otlice je omenjeno spremembo v prostoru ocenilo kot zelo veliko (ocena 4 in 5). Nižji standardni odklon in ugotovitev, da se ocena 1 pri anketirancih s Predmeje sploh nikoli ne pojavi, kaže na manjšo *razsipanje* odgovorov. Ugotovitev odraža tudi dejansko stanje v prostoru, saj je bila v zadnjih letih večina vikendov zgrajenih na Predmeji (Tiha dolina).

Slika 20: Kako velika je gradnja vikendov v prostoru? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (ocena 1 – majhna, ocena 5 – velika prostorska sprememba)

Glede na starost anketirancev so razlike med ocenjevanjem velikosti prostorskih sprememb minimalne (Slika 21). Iz odgovorov izračunane povprečne ocene se nahajajo med 1,9 in 4,0. Nobena izmed prostorskih sprememb ni ocenjena izrazito visoko (ocena 5) oz. nizko (ocena 1).

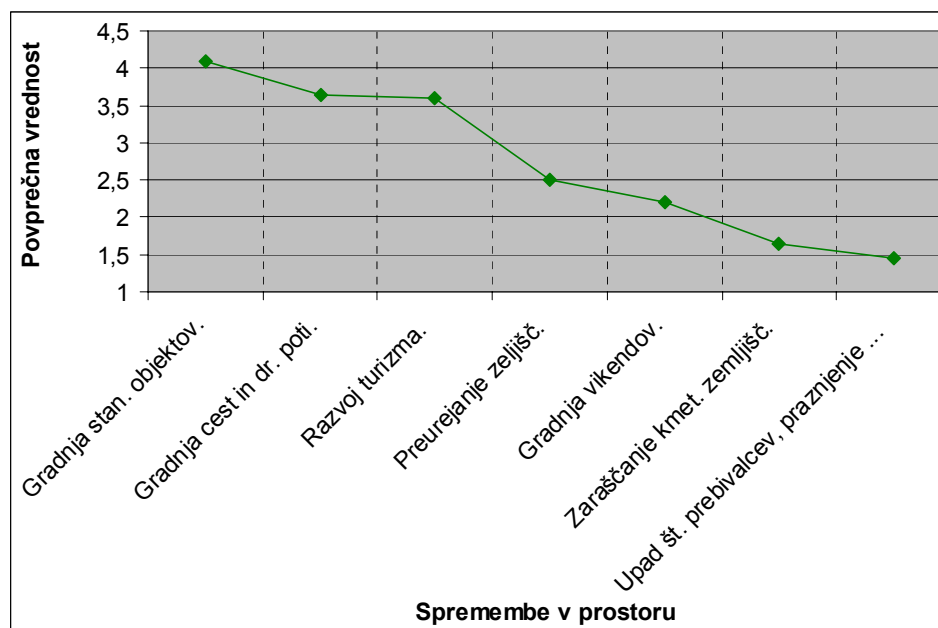
Anketiranci so pod druge spremembe v prostoru vpisali še drobljenje kmetij zaradi dedovanja in gradnjo vidnih daljnovodov kot (pre)velike spremembe ter gradnjo objektov javnega značaja kot (pre)majhno prostorsko spremembo.

Slika 21: Kako velika je posamezna prostorska sprememba? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (ocena 1 – majhna, ocena 5 – velika prostorska sprememba)

Pri enajstem vprašanju so bili anketiranci vprašani po oceni značaja prostorskih sprememb (pozitivno – negativno), ki so bile opredeljene že v predhodnem vprašanju. Odgovori anketirancev kažejo na to, da so se anketiranci pri ocenjevanju pozitivnosti oz. negativnosti danih prostorskih sprememb večkrat odločali za skrajno visoke oz. nizke ocene (1 oziroma 5). Anketiranci torej lažje ocenjujejo pozitivnost ali negativnost prostorskih sprememb kot njihovo velikost. Razpon izračunanih povprečnih ocen je nekoliko večji in se giblje med 1,6 ter 4,1. Zopet je mogoče odgovore strniti v 3 sklope. V pomoč je Slika 22.

Prvi sklop predstavlja le ena prostorska sprememba, za katero večina anketirancev ni prepričana, ali je negativna ali pozitivna (največ ocen 3). Povprečna vrednost za spremembo preurejanje zemljišč je 2,5. V drugi sklop spadajo prostorske spremembe, ki so za večino anketirancev negativne (ocena 1). Večina anketiranih meni, da je upadanje števila prebivalcev in praznjenje prostora negativno. Za negativne prostorske spremembe sta opredeljeni še zaraščanje kmetijskih zemljišč in gradnja vikendov. Le 5 % vseh anketirancev gleda na vikend zazidavo pozitivno. V tretji sklop uvrščam prostorske spremembe, ki jih je večina anketirancev ocenila za pozitivne (ocena 5). Večina anketirancev je gradnjo stanovanjskih objektov ocenila za zelo pozitivno (povprečna ocena 4,1). Podobno meni večina anketirancev tudi za gradnjo cest in drugih poti ter razvoj turizma.

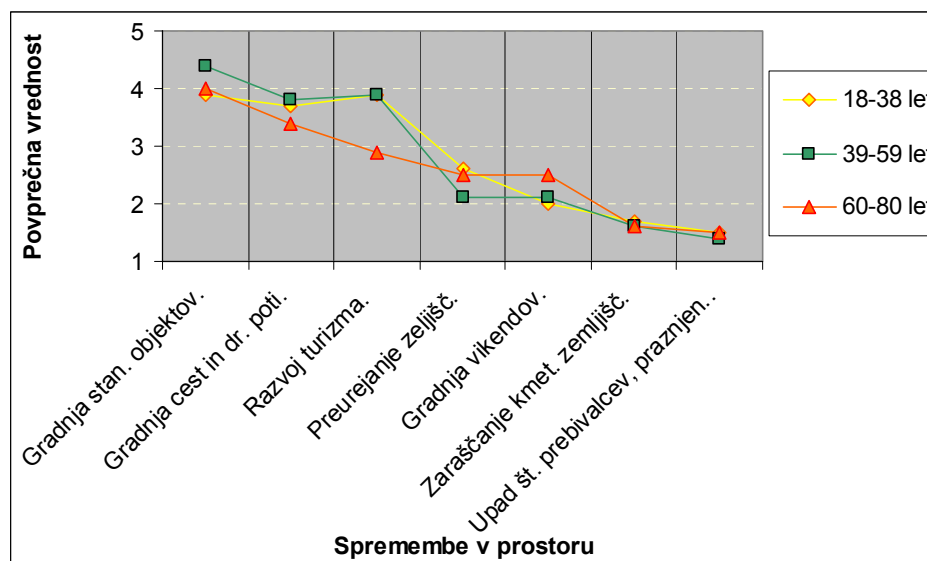

Slika 22: Ocenite, kako pozitivna oziroma negativna je posamezna sprememba v prostoru? (ocena 1 – negativna, ocena 5 – pozitivna sprememba)

Povprečna ocena odgovorov anketirancev različnih starostnih skupin je med 1,5 in 4,4 (Slika 23). Razhajanje v ocenjevanju prostorskih sprememb med različnimi starostnimi skupinami anketirancev je pomembnejše le v dveh primerih, in sicer pri ocenjevanju značaja razvoja turizma in gradnje vikendov (Slika 23). Največ mladih je razvoj turizma opredelilo kot pozitivno spremembo z oceno 5. Le 6 % mladih anketirancev ima razvoj turizma na Gori za negativno prostorsko spremembo. Podobno je tudi mnenje anketirancev iz srednje starostne skupine (39–59 let). Največ jih na razvoj turizma gleda pozitivno. Povprečna vrednost pri obeh je 3,9. Pri najstarejših anketirancih (60–80 let) je nekoliko drugače. Povprečna vrednost je nekoliko nižje, saj je kar 22 % starejših anketirancev omenjeno spremembo ocenilo z najnižjo oceno. Starejši so torej bolj skeptični do razvoja turizma v kraju, v katerem živijo. Turizem se jim ne zdi najbolj primerna dejavnost za razvoj na Gori.

V primeru gradnje vikendov je nekoliko višji odstotek tistih, ki na spremembo gledajo negativno, med mladimi anketiranci in anketiranci iz srednje starostne skupine kot pri starejših anketirancih. Posledično je torej več starejših anketirancev, ki imajo gradnjo vikendov za pozitivno prostorsko spremembo (ocena 4 in 5).

Dejavnosti, ki so jih anketiranci vpisali pod rubriko drugo in jih ocenili, so naslednje: *Drobljenje kmetij zaradi dedovanja* in *Gradnjo vidnih daljnovodov* kot negativni ter *Gradnjo objektov javnega značaja* kot pozitivno prostorsko spremembo.

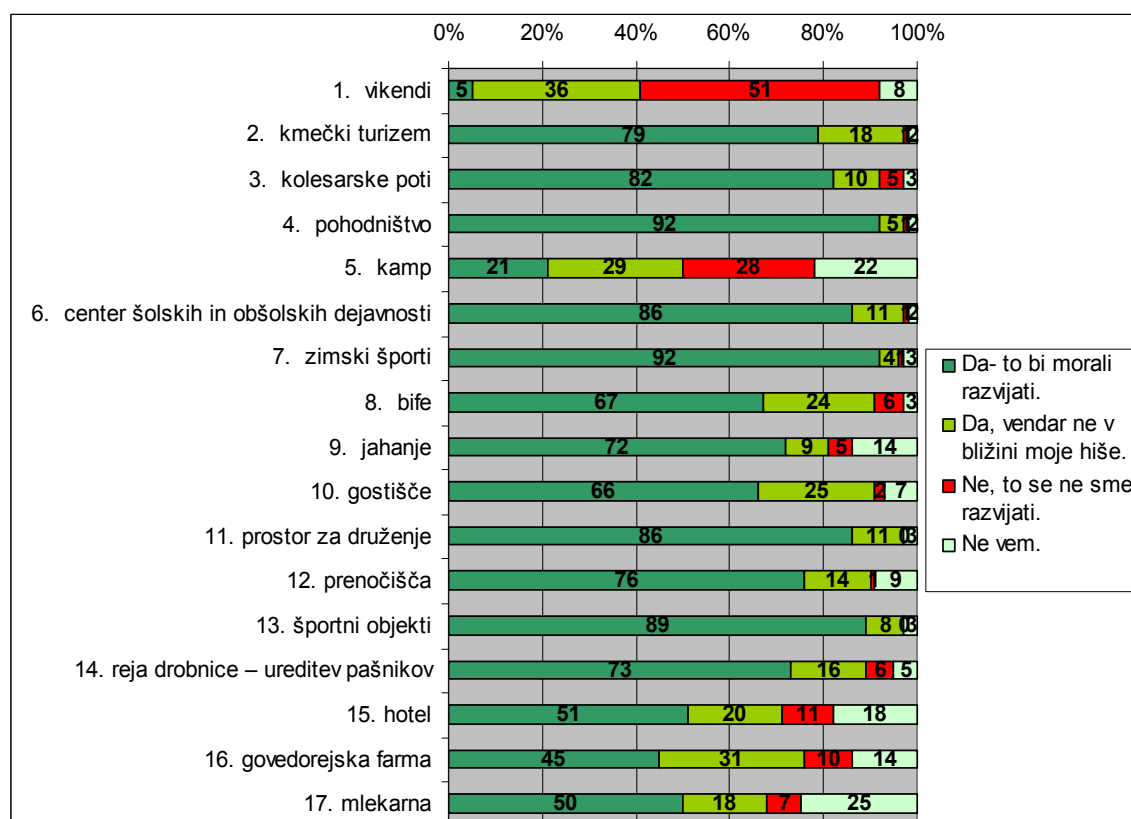

Slika 23: Kako pozitivna oziroma negativna se vam zdi posamezna sprememba v prostoru? – Primerjava odgovorov različnih starostnih skupin anketirancev (ocena 1 – negativna, ocena 5 – pozitivna sprememba)

Sledilo je vprašanje, pri katerem sem od anketirancev želela izvedeti, katere izmed naštetih dejavnosti ali objektov bi po njihovem mnenju morali razvijati, katere niso primerne za razvoj na Gori ter katere bi lahko razvijali, vendar ne v bližini njihovih domov. Za neopredeljene anketirance je bil na voljo tudi odgovor *Ne vem*. Anketiranci so lahko seznam dejavnosti dopolnili s svojimi dejavnostmi oz. objekti ter jih uvrstili v eno izmed omenjenih kategorij odgovorov. S tem jim je bila ponujena možnost, da izrazijo svoje ideje ali opozorijo na spregledane dejavnosti, ki so po njihovem mnenju pomembne.

Na večino naštetih dejavnosti so se anketiranci pozitivno odzvali, torej, da bi jih na Gori morali razvijati. Omenjeno prikazuje Slika 24. Le pri petih dejavnostih in objektih je odstotek odgovorov anketiranih v prvi kategoriji (*Da, to bi morali razvijati.*) nižji od 50%. Ne glede na kraj bivanja torej večina anketirancev meni, da bi se na Gori morale razvijati naslednje dejavnosti in graditi naslednji objekti: kmečki turizem, kolesarske poti, pohodništvo, center šolskih in obšolskih dejavnosti, zimski športi, bife, jahanje, gostišče, prostor za druženje, prenočišča, športni objekti in reja drobnice. Ravno obratno pa se je večina anketirancev precej negativno odzvala na dejavnost gradnje vikendov, kar je bilo ugotovljeno že v predhodnih analizah odgovorov.

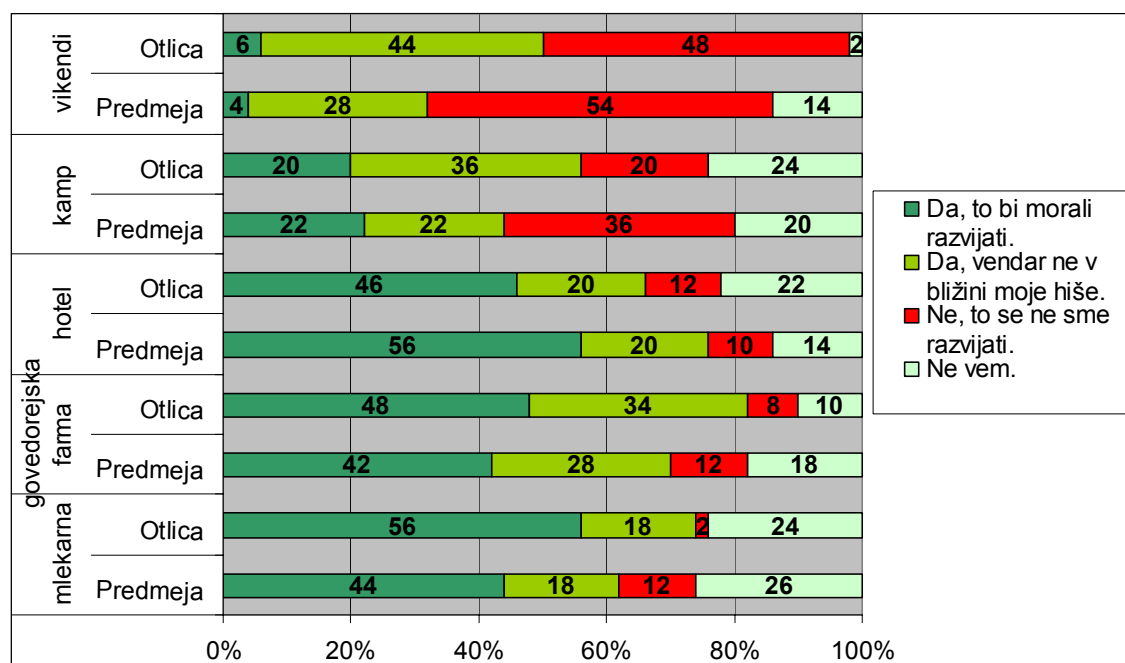
51 % vseh anketirancev meni, da se vikendi na Gori ne smejo razvijati. Nekoliko bolj negativen odnos do vikendov imajo prebivalci Predmeje (Slika 25). 54 % anketirancev s Predmeje in 48 % anketirancev z Otlice se je opredelilo proti vikendom in le 4 % anketirancev s Predmeje ter 6 % anketirancev z Otlice meni, da se morajo razvijati. Glede postavitve kampa so mnenja različna. Največ anketirancev s Predmeje je kampiranje opredelilo kot dejavnost, ki se ne sme razvijati. Med anketiranci z Otlice še največ anketirancev meni, da se kamp lahko razvije le proč od njihovih domov. Da bi hotel na

Slika 24: Katere dejavnosti oziroma kateri objekti bi se na Gori lahko razvijali? (%)

Gori morali razviti, meni 46 % anketirancev z Otlice in 56 % anketirancev s Predmeje, kjer je hotel nekoč že bil. Tudi govedorejska farma za prebivalce Gore očitno ni ravno zanimiva dejavnost, potrebna razvoja. 48 % anketirancev z Otlice in 42 % anketirancev s Predmeje zagovarja njen razvoj. Po mnenju 34 % anketirancev z Otlice in 28 % anketirancev s Predmeje bi se govedorejska farma lahko razvijala, vendar zaradi neprijetnega vonja stran od njihovih domov. To je pomemben podatek, ki marsikaj pove. Še pred par desetletji je imela skoraj vsaka hiša živino, ki ni motila nikogar, danes pa to predstavlja moteč dejavnik že za lokalne prebivalce. Videti je, da se splošno mnenje vaščanov Gore približuje splošnemu mnenju prebivalcev večjih krajev in predmestij. 10 % anketirancev z Otlice in 18 % anketirancev s Predmeje do razvoja govedorejske farme ni izrazila mnenja. Z govedorejsko farmo je povezan tudi naslednji objekt –mlekarna. Brez razvoja govedoreje tudi mlekarne ni potrebna. Večina anketirancev z Otlice in Predmeje bi želelo, da se mlekarne razvije. Nekoliko višji odstotek pri anketirancih z Otlice razlagam s tem, da je na Otlici nekoč že stala mlekarne in prebivalci v njej očitno vidijo možen potencial za ponoven razvoj.

Anketiranci so imeli možnost dopisati dejavnosti in objekte, ki bi se po njihovem mnenju morale razvijati na Gori (Preglednica 8). Največkrat je bila izražena želja po razvoju storitvenih dejavnosti: trgovina, zdravstvo. Dva anketiranca s Predmeje in en anketiranec z Otlice vidijo na Gori potrebo po razvoju manjših obrtniških objektov in s tem povečanje možnosti zaposlitve.

Slika 25: Katere dejavnosti oziroma objekti bi se na Gori lahko razvijali? – Primerjava odgovorov glede na kraj bivanja anketirancev (%)

Anketiranci s Predmeje so izrazili možnost razvoja klimatskega zdravilišča in informacijskega centra. Anketiranci z Otlice vidijo potencial še v razvoju naslednjih dejavnosti: golf igrišče, botanična učna pot, bazen, tovarna in dom za dnevno varstvo starejših.

Preglednica 8: Dejavnosti in objekti, ki bi se po mnenju anketirancev še lahko razvijali na Gori (število pojavljanj odgovorov).

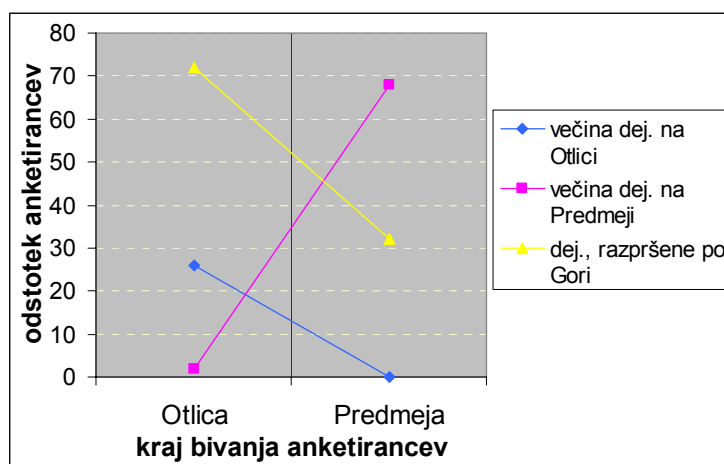
Dejavnost:	Št. pojavljanj odgovorov	
	Otlica	Predmeja
Golf igrišče	1x	
Storitvene dejavnosti (trgovina, zdravstvo)	2x	10x
Informacijski center	1x	1x
Botanična, učna pot	3x	
Bazen	2x	
Tovarna	1x	
Dom za dnevno varstvo starejših	3x	
Klimatsko zdravilišče		1x
Možnost zaposlitve, manjši obrt. obrati	1x	2x

Pri naslednjem vprašanju so anketiranci dejavnosti, za katere menijo, da bi jih morali razvijati, umestili v realen prostor Gore tako, da so jih vrisali na priložen zemljevid. Glede na način umeščanja dejavnosti v prostor lahko določim tri različne načine razvrstitve. Kot kriterij je vzeto število dejavnosti v posameznem kraju (Otlica ali Predmeja). Če so

anketiranci enakovredno umeščali dejavnost in objekte v obe naselji, je to označeno kot *razpršeno razvrščanje dejavnosti*. Če so se pojavila odstopanja za razliko več ali enako 5, je način razvrščanja dejavnosti označen v prid kraju, kjer se je pojavilo večje število dejavnosti in objektov (*Večina dejavnosti na Otlici* oziroma *Večina dejavnosti na Predmeji*).

Rezultati, prikazani s Sliko 26, nakazujejo konkuriranje med krajema. Večina anketirancev z Otlice je dejavnosti in objekte umestila razpršeno po prostoru Gore, medtem ko je večina anketirancev s Predmeje večino dejavnosti umestila v kraj bivanja (Slika 28), torej Predmejo. Med anketiranci z Otlice je 26 % takih, ki so večino dejavnosti umestili v kraj, v katerem bivajo. Le 2 % anketiranih pa sta večino dejavnosti razvrstila po prostoru sosednjega naselja (Predmeje). 32 % anketirancev s Predmeje je dejavnosti umestilo razpršeno po celotnem prostoru Gore, nihče pa se ni odločil, da bi večino dejavnosti in objektov umestil v prostor naselja Otlica.

Lahko torej rečem, da večina anketiranih (predvsem anketiranci s Predmeje) pri umeščanju dejavnosti in objektov v prostor daje prednost kraju, v katerem biva. Skupno mnenje anketirancev kaže na to, da ima Predmeja glede umeščanja in razvoja dejavnosti nekoliko večji potencial.

Slika 26: Način razvrščanja dejavnosti in objektov v prostor glede na kraj bivanja anketirancev (%).

Pri analiziranju rezultatov razvrščanja dejavnosti v prostor po starostnih skupinah se pri vseh starostnih skupinah pojavi enak vrstni red načina razvrščanja dejavnosti. Večina anketirancev v vseh treh starostnih skupinah dejavnosti oz. objekte razporedi razpršeno po Gori, na drugem mestu je umestitev z večino dejavnosti na Predmeji.

Ob bolj podrobnem analiziranju tega, kam so anketiranci umeščali dejavnosti in objekte, ugotovim, da se ponavljajo pretežno tri območja umeščanja. Prva lokacija je Otlica – Cerkovna, kjer se danes nahajajo poleg stanovanjskih objektov še cerkev, pokopališče, trgovina, gostilna in šola (sliki 27, 29). Večina anketirancev tja umešča predvsem športne

objekte, center šolskih in obšolskih dejavnosti, gostišče, prostor za druženje, prenočišče, kamp. Kot drugo se pojavi območje Predmeje – Na hotelu. Gre za območje v neposredni bližini nekdanjega hotela. Omenjeni prostor so anketiranci najpogosteje označili kot primerne za gostišče, hotel, prostor za druženje, prenočišča in bife (slike 27, 28). Tretje je območje Tihe doline, ki tudi spada v krajevno skupnost Predmeja. V Tihi dolini se danes že nahajajo športni objekti (skakalnica, igrišča). Tu je tudi največ vikendov. Anketiranci v omenjeno območje umeščajo dejavnosti zimskih športov, bife, športne objekte, prostor za druženje, kamp, prenočišča, center šolskih in obšolskih dejavnosti in gostišče (slike 27, 28, 29, 30, 31).

Slika 27: Primer razpršenega razvrščanja dejavnosti in objektov po prostoru po mnenju 37-letnega anketiranca s Predmeje.

Slika 28: Primer razvrščanja večine dejavnosti in objektov v kraj bivanja po mnenju 47-letnega anketiranca s Predmeje.

Ob upoštevanju omenjene razporeditve bi torej na Gori dobili nekakšne tri centre dogajanja, od tega dva na Predmeji (Slika 27). Tiha dolina (Predmeja) bi bila pretežno usmerjena v športne dejavnosti in prireditve, območje Cerkovna (Otlica) na dejavnosti v navezavi na obstoječo šolo (športni objekti, center šolskih in obšolskih dejavnosti) in storitvene dejavnosti (bife, gostišče), območje Na hotelu (Predmeja) pa v dejavnosti, povezane s turizmom (hotel, gostišče, bife).

Ostale dejavnosti so anketiranci umeščali na specifične lokacije. Kolesarske poti, pohodništvo in jahanje predvsem po robu planote Gora in gozdnih cestah za vasmi.

V večini primerov je zarisana krožna povezava obeh vasi in gozdnega roba ter roba planote (Slika 27, 31). Kmečki turizem, mlekarstvo in govedorejske farme so anketiranci umestili na obstoječe kmetije oz. v njihovo neposredno bližino (slike 27, 30, 31). Za rejo drobnice so bila označena pobočja nižjih hribov (Štumbro, Parkljevce), kjer so včasih že pasli (slike 27, 28, 30, 31). Pri umeščanju v prostor so bile najbolj problematične naslednje dejavnosti in objekti: vikendi, kamp, jahanje, mlekarstvo, govedorejske farme in hotel. To so dejavnosti in

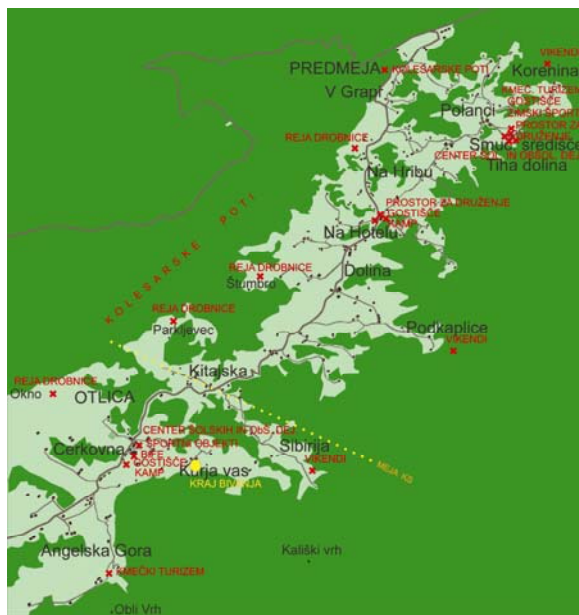
objekti, za katere je bilo že v analizi predhodnega vprašanja (Katere dejavnosti bi na Gori morali razvijati?) ugotovljeno, da anketiranci niso prepričani, ali so primerne za razvoj na Gori ali ne.

Slika 29: Primer razvrščanja dejavnosti in objektov v kraj bivanja po mnenju 47-letne anketiranke z Otlice.

Slika 30: Zemljevid anketirance, ki se ukvarja izključno s kmetijstvom. Ena redkih, ki je na zemljevid vrisala rejo drobnice in mlekarno.

Slika 31: Zemljevid 80-letne anketiranke z Otlice. Ena redkih, ki je na zemljevid vrisala vikende.

Slika 32: Zemljevid 37-letnega anketiranca z Otlice, ki je dejavnosti umestil *razmetano* po Gori. Kar 7-krat se med vrisanimi dejavnostmi pojavi govedorejska farma.

Pri 14. vprašanju sem od anketirancev želela, da na zemljevidu iz prejšnje naloge označijo, kje se je po njihovem mnenju prostor spremenil na boljše in kje na slabše. Anketiranci so za prostor, ki se je spremenil na boljše, označevali predvsem lokacije, kjer so se na novo uredili, preuredili grajeni objekti in njihova okolica oziroma kjer se je očistila zaraščenost kmetijskih zemljišč (Slika 33). 60 % vseh anketirancev je za prostor, ki se je spremenil na boljše, označilo Tiho dolino, kjer so uredili športne objekte, objekte Društva Gora, infrastrukturo (Preglednica 9). Tudi naraven prostor daje vtis, da je urejen in vzdrževan.

Ostali, po mnenju anketirancev na bolje spremenjeni prostori, so naslednji: celoten prostor Otlice in Cerkovna zaradi urejenosti okolice, obnove nekaterih hiš, cest ter šole, ki z različnimi prireditvami v kraj vnaša dogajanje; Otlško okno in rob Gore zaradi urejenosti pešpoti in prostora ob njej ter ureditev razgledne točke na Predmeji. Označeni so tudi posamezni zaselki na Predmeji: Rupa, Dolina, Polanci, kjer so anketiranci kot prostor, ki se je spremenil na bolje, označili prostor okolice hiš, v katerih bivajo. To je tudi prostor, ki ga najbolje poznajo, saj ga opazujejo vsak dan.

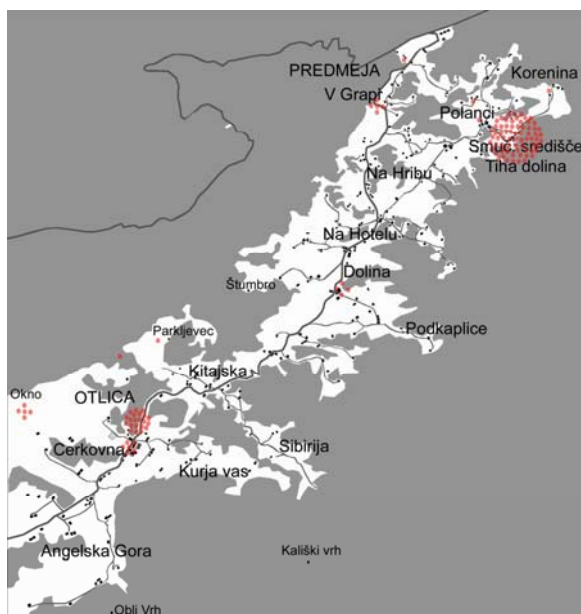
Preglednica 9: Kje se je prostor spremenil na boljše, kje na slabše (%)?

	Pozitivna sprememba prostora (%)	Negativna sprememba prostora. (%)
Na hotelu (Predmeja)	0	72
Predmeja	1	0
Otlca	18	2
Tiha dolina (Predmeja)	60	3
Otlško okno (Otlca)	4	0
Cerkovna (Otlca)	5	10
rob Gore (Otlca in Predmeja)	2	3
razgledna točka na Predmeji	4	0
Kališki vrh (Otlca)	0	1
Dolina (Predmeja)	4	3
Kitajska (Predmeja)	0	1
Obli vrh (Otlca)	0	3
stara šola na Predmeji	0	1
V kolenčevci (Predmeja)	0	1
Rupa (Predmeja)	1	0
Polanci (Predmeja)	1	0

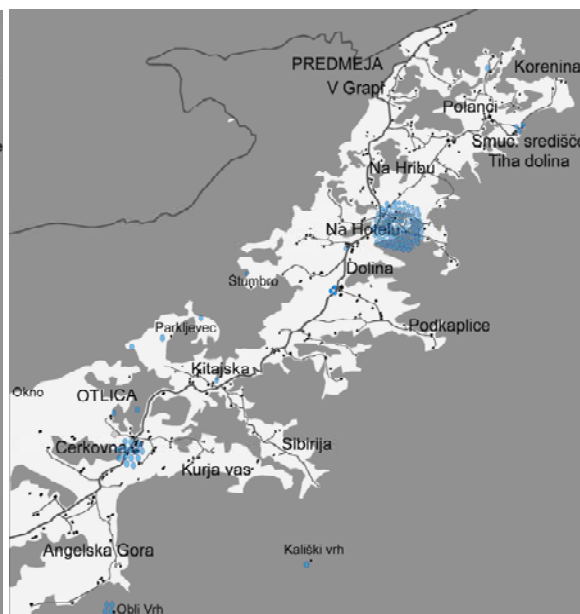
Za prostor, ki se je spremenil na slabše, so anketiranci opredelili predvsem območja v zaraščanju in okolico opuščenih grajenih objektov, ki so nekoč imeli pomembnejšo funkcijo, danes pa propadajo (Slika 34). 72 % vseh anketirancev je kot tako označilo območje Na hotelu. Razlog za to je v opuščenem objektu hotela. Prostor se še vedno imenuje Na hotelu, čeprav hotelskih dejavnosti tam že dolgo ni več. Ostali prostori, ki so se po mnenju anketirancev spremenili na slabše, so še: Cerkovna zaradi objektov, ki nimajo nobene funkcije; rob Gore, Otlca, Kališki vrh, Dolina, Kitajska, Obli vrh, V

kolenčevci zaradi zaraščanja; opušteni objekt stare šole na Predmeji in Tiha dolina. Prebivalce v neposredni bližini športnih in drugih objektov v Tihi dolini moti večje število obiskovalcev in hrup, zato se je po njihovem mnenju omenjeno območje spremenilo na slabše.

Opisane rezultate 14. vprašanja nazorno prikazujeta Sliki 33 in 34, na katerih so s posamezno točko označene lokacije prostorov, ki so jih anketiranci označili in opredelili, da so se spremenili na boljše (rdeča barva) oz. na slabše (modra barva). Nekateri prostori imajo obe oznaki (pozitivna in negativna sprememba prostora): Otlica, Cerkovna, Dolina, Tiha dolina, rob Gore.

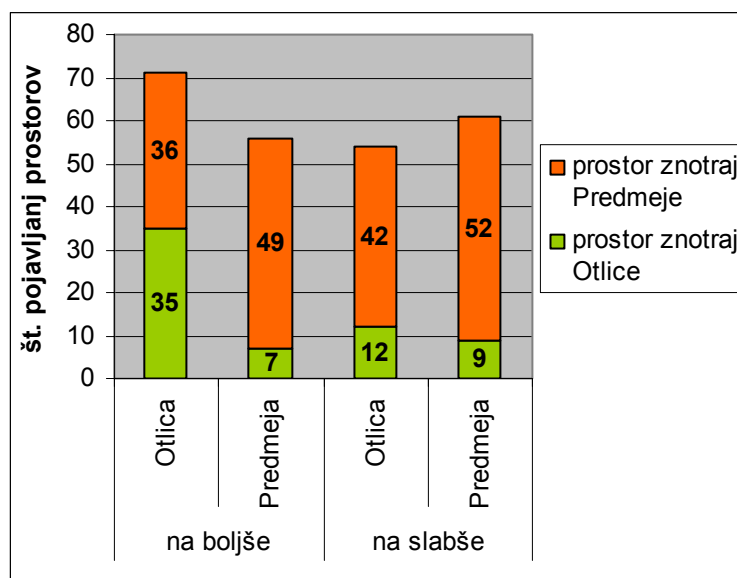

Slika 33: Prostor, ki se je spremenil na boljše.

Slika 34: Prostor, ki se je spremenil na slabše.

Zanimalo me je tudi, ali so anketiranci za prostore, ki so se po njihovem mnenju spremenili na boljše oz. slabše, označevali predvsem prostore znotraj kraja bivanja ali znotraj sosednjega kraja. Rezultati omenjene analize so prikazani na Sliki 35. Anketiranci s Predmeje so večino lokacij prostorov, ki so se spremenili na boljše, vrisovali v kraj bivanja (Predmeja), medtem ko so anketiranci z Otlice lokacije enakomerno razporejali po obeh krajih. Pri prostorih, ki so se po mnenju anketirancev spremenili na slabše, so največkrat opredeljene lokacije, ki se nahajajo znotraj Predmeje.

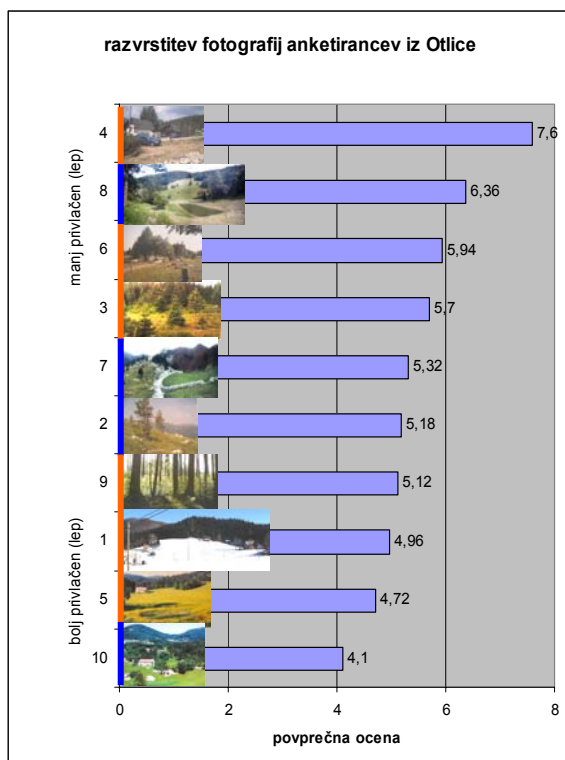

Slika 35: Število pojavljanj in lokacije prostorov, ki so se po mnenju anketirancev z Otlice oziroma Predmeje spremenili na boljše oziroma slabše.

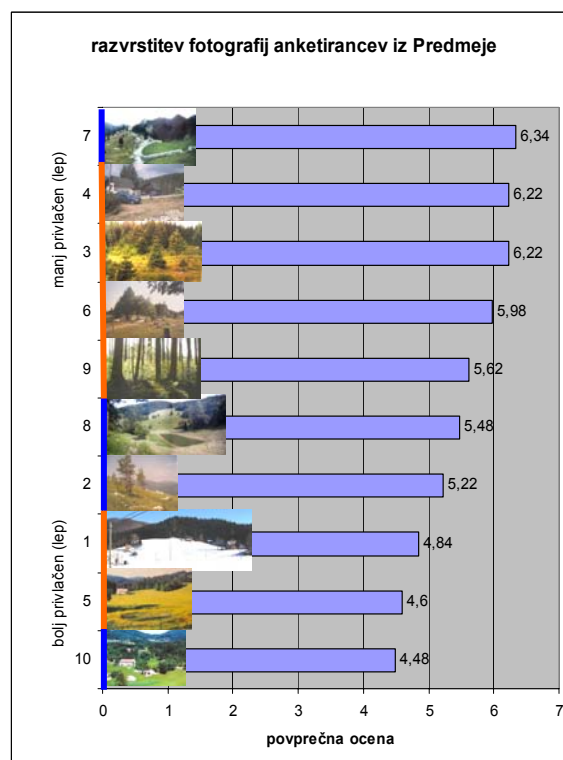
Pri zadnjem vprašanju so bila z desetimi fotografijami prikazana različna stanja spreminjanja prostora Gore: 1 – Prostor vikendov na Predmeji, 2 – Rob Gore (Otlica), 3 – Zemljišče v zaraščanju (Predmeja), 4 – Novi turistični objekti društva Gora v Tihi dolini (Predmeja), 5 – Značilna kulturna krajina Predmeje, 6 – Pašnik (Predmeja), 7 – Primerjava vzdrževanega in opuščenega zemljišča (Otlica), 8 – Njive v vrtačah (Otlica), 9 – Gozd (Predmeja), 10 – Značilna kulturna krajina Otlice. Pri izboru fotografij sem skušala zajeti značilnosti celotnega prostora Gore. Anketiranci so z ocenami od 1 do 10 razvrstili fotografije od tiste, ki po njihovem mnenju prikazuje najbolj privlačen, lep prostor (ocena 1), do tiste, ki prikazuje najmanj privlačen, najmanj lep prostor (ocena 10).

Razvrstitev fotografij je analizirana glede na izračunane povprečne ocene posameznih fotografij. Primerjavo vrstnega reda fotografij anketirancev z Otlice in Predmeje prikazujeta sliki 36 in 37. Fotografije z Otlice so obrobljene z modro, fotografije s Predmeje pa z rdečo barvo. Razpon ocen se giblje od 4,1 do 7,6.

Med prvimi tremi fotografijami, ki po mnenju anketirancev prikazujejo bolj privlačen, lep prostor (najnižje ocene), se tako pri anketirancih z Otlice kot tistimi s Predmeje pojavijo enake fotografije in v enakem zaporedju. Fotografija št. 10, ki prikazuje značilno kulturno krajino Otlice, je s povprečnima ocenama 4,1 oz 4,5 najboljše uvrščena. Na drugo mesto je uvrščena fotografija značilne kulturne krajine Predmeje (št. 5), na tretje pa fotografija, ki prikazuje območje vikendov v Tihi dolini (št. 1). Uvrstitev fotografije na tretjem mestu je presenetljivo visoka, glede na to, kako negativno mnenje imajo anketiranci do vikendov. Ugotovitev lahko pojasnim s tem, da je to edina fotografija, ki prikazuje še dodatno značilnost prostora Gore: zasneženo krajino, ki po mnenju anketirancev predstavlja pravo podobo obravnavanega prostora.

Slika 36: Razvrstitev fotografij anketirancev z Otlice (povprečna ocena).

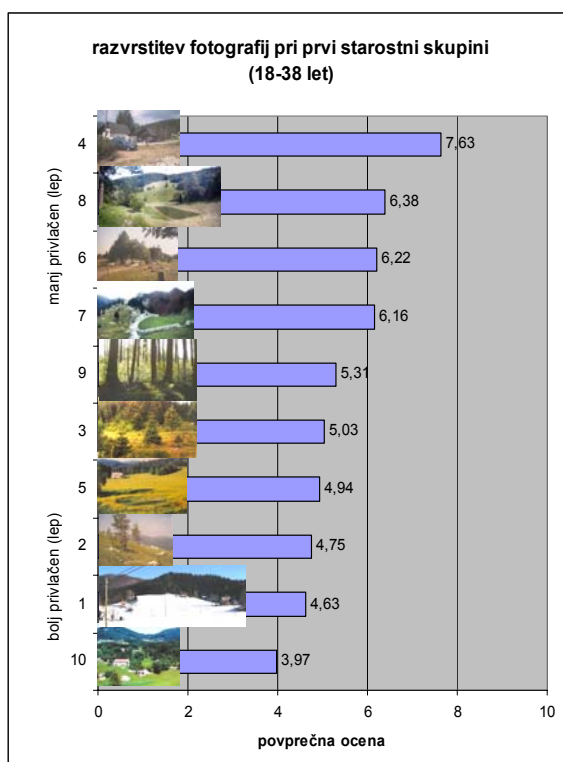
Slika 37: Razvrstitev fotografij anketirancev s Predmeje (povprečna ocena).

Za manj privlačen, manj lep prostor so anketiranci z Otlice izbrali prostore s fotografije 6 – Pašnik na Predmeji, fotografije 8 – Njiva v vrtači in fotografije 4 – Prostor društva Gora v Tihi dolini. Obdelana kmetijska zemljišča (pašnik, njiva) so v opisanem primeru uvrščena presenetljivo nizko, slabše kot fotografiji gozda (št. 9) in zaraščene krajine (št. 3), ki se nahajata na 4. oz. 7. mestu. Pri razvrstitvi fotografij anketirancev s Predmeje pa prihaja do nekaterih sprememb. Fotografiji njive (št. 8) in pašnika (št. 6) sta uvrščeni nekoliko višje: na 5. oz. 7. mesto. Nekoliko slabše pa je ocenjena fotografija 10, ki prikazuje gozd. Nahaja se na 6. mestu. Na zadnjih treh mestih so za fotografije najmanj privlačnega prostora uvrščene fotografija 3 – Zaraščena krajina, fotografija 4 – Prostor društva Gora v Tihi dolini in fotografija 7 – Primerjava vzdrževanega in opuščenega zemljišča na Otlici. Fotografija 7 je pri anketirancih z Otlice uvrščena višje, na 6. mesto.

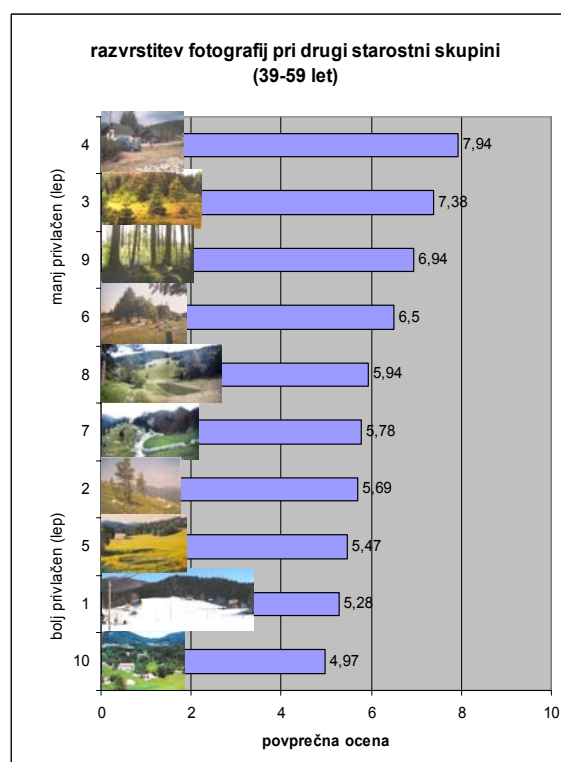
Pri anketirancih z Otlice je za fotografijo, ki predstavlja najmanj privlačen, najmanj lep prostor, izbrana fotografija z območja Predmeje (št. 4), ki prikazuje popolnoma spremenjen naravni prostor v pozidano območje. Ravno obratno je pri anketirancih s Predmeje kot taka opredeljena fotografija z Otlice (št. 7), ki kaže značilen prostor nekdanjih obdelanih zemljišč, ograjenih z zidovi (desni del fotografije), in danes pogost pojav zaraščanja (levi del fotografije). Na eni strani se torej kot najmanj privlačen prostor pojavlja območje, ki so ga popolnoma spremenili ljudje (fotografija št. 4), na drugi strani pa prostor, ki ga, očitno za ljudi na slabše, spreminja narava sama (fotografija št. 7).

Pri razvrščanju fotografij glede na različne starostne skupine anketirancev je razpon izračunanih povprečnih ocen med 3,97 in 7,94 (Slike 38, 39, 40). Med fotografijami, ki predstavljajo najbolj privlačne (lepe) prostore, se tudi tu pojavljajo fotografija značilne krajine Otlice (št. 10), fotografija značilne krajine Predmeje (št. 5) in fotografija vikendov v Tihi dolini (št. 1). Do razlik prihaja le v dveh primerih. Pri prvi starostni skupini (18–38 let) je na tretje mesto s povprečno oceno 4,75 uvrščena fotografija roba Gore (št. 2), pri starejših anketirancih (60–80 let) pa tretje mesto presenetljivo zaseda fotografija gozda (št. 9). Slednja je pri ostalih dveh starostnih skupinah anketirancev uvrščena veliko nižje, na 6. oz. 8. mesto. Starejši anketiranci očitno vidijo privlačen, lep prostor tudi v vzdrževanem gozdu.

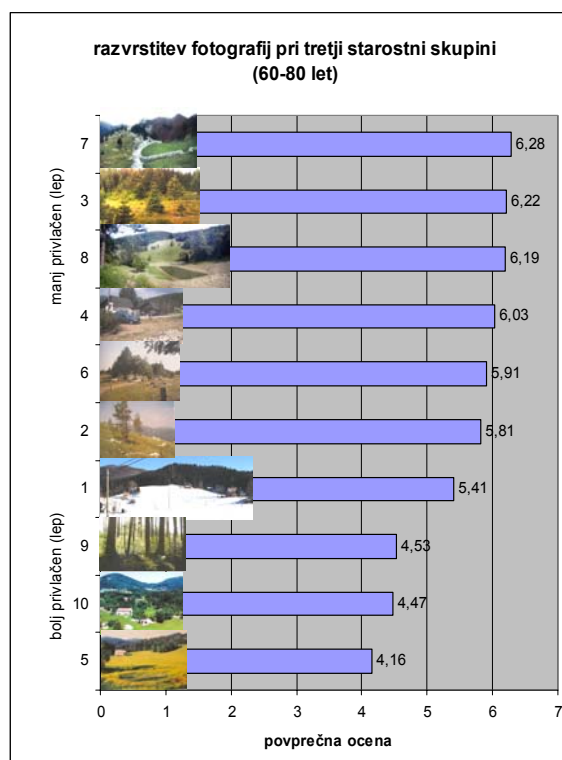
Za fotografijo, ki predstavlja najmanj privlačen (lep) prostor, je pri anketirancih prvih dveh starostnih skupin (18–38 in 39–59 let) izbrana fotografija objektov društva Gora v Tihi dolini, pri anketirancih tretje starostne skupine (60–80 let) pa fotografija obdelanega in opuščene kmetijskega zemljišča (št. 7). Pričakovala bi slabšo uvrstitev fotografije zaraščene krajine (št.3), vendar se to pojavi le pri anketirancih druge in tretje starostne skupine. Omenjena fotografija je uvrščena na 9. mesto, pri mlajših anketirancih pa na 5. mesto. Uvrščena je celo bolje kot fotografija gozda (6. mesto), pašnika (8. mesto) in njive (9. mesto). Anketirancem 1. starostne skupine je torej bolj privlačen (lep) prostor gozda in poraščene krajine kot obdelana kmetijska zemljišča.

Slika 38: Razvrstitev fotografij anketirancev prve starostne skupine (18–38 let).

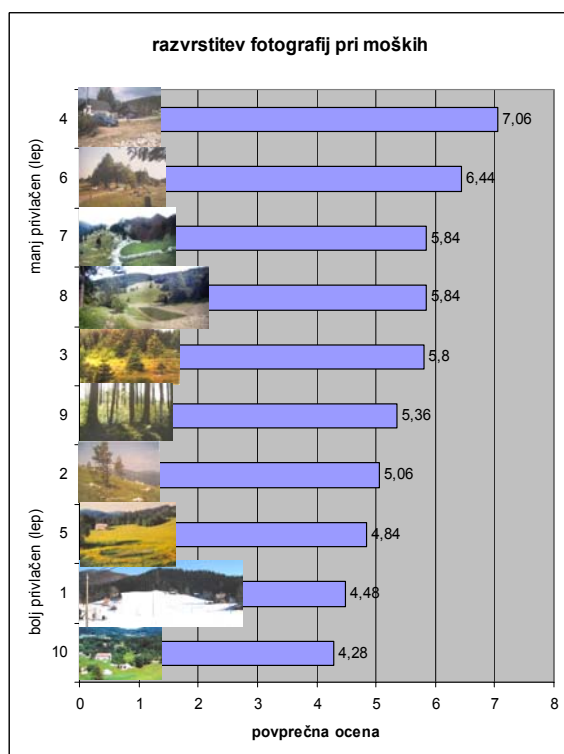

Slika 39: Razvrstitev fotografij anketirancev druge starostne skupine (39–59 let).

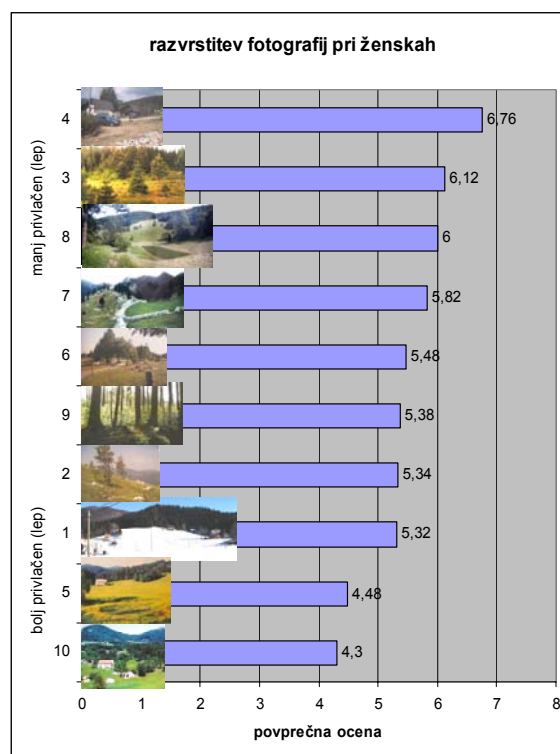

Slika 40: Razvrstitev fotografij anketirancev tretje starostne skupine (60–80 let).

Pri analizi razvrščanja fotografij glede na spol ni večjih razlik (Sliki 41 in 42). Med fotografijami najbolj in najmanj privlačnih, lepih prostorov se ponavljajo enake fotografije kot v prejšnjih analizah in v skoraj enakem zaporedju tako pri moških kot pri ženskah. Do razlik prihaja le pri fotografiji zaraščene krajine (št. 3), ki je pri moških na 6. mestu, pri ženskah pa je uvrščena na 9. mesto. Ravno obratno je fotografija pašnika (št. 6) pri moških na 9., medtem ko je pri ženskah na 6. mestu. Ženskam se zdi pašniški prostor bolj privlačen, lep kot zaraščajoča se krajina. Pri moških se kaže ravno obratno. Slabšo uvrstitev fotografije pašnika je mogoče pojasniti z ograjevanjem pašnih zemljišč, ki vplivajo na omejeno in težjo prehodnost.

Slika 41: Razvrstitev fotografij pri moških (povprečna ocena).

Slika 42: Razvrstitev fotografij pri ženskah (povprečna ocena).

6.3 KRAJINA GORE IN ŽIVLJENJE NA GORI V OČEH NJENIH PREBIVALCEV

Kulturna krajina je nastala, ko je človek začel posegati v prostor. Narava sama je bila za človeka nevarna, neznana, predvsem pa nepredvidljiva. Nasprotno je za kulturno krajino značilno odstopanje od naravnega, pravilnost zgradbe, manjša vrstna pestrost in zahteva po nenehnem vzdrževanju. Kulturna krajina je torej kultiviran prostor, ki je nastal zaradi potreb ljudi. V njej se zrcalijo različne dejavnosti, ki so v tesni povezavi s tehnološkim razvojem in družbenimi razmerami. Kulturna krajine se nenehno spreminja. Njena današnja podoba je odsev preteklosti – dejavnosti in družbenih razmer, ki so se skozi stoletja spreminjale.

V današnjem času je veliko govora o spremembah v krajini, ki s seboj prinašajo izgubljanje identitete. Posledično to pomeni poenotenje, izničenje zanimivosti krajine. Kulturna krajina ni statična kategorija, je tudi rezultat agrarne gostote, lastništva zemljišč, parcelacije, tehnologije kmetovanja, naselbinske kulture, transporta in vrste drugih spreminjajočih se komponent (Pogačnik, 2000: 19).

Na določenem prostoru se je zvrstilo več vrst kulturnih krajin, vendar stroka običajno prisega le na eno. Največkrat je kot najvišja kulturna krajina opredeljena urejenost prostora, ki se je do začetka industrializacije ohranila le zaradi razvojne zaostalosti.

Z novimi tehničnimi rešitvami, vedno večjimi potrebami ljudmi in večjimi vlaganji v urejanje pa lahko prostor hitreje in lažje spremenimo do te mere, da ne izraža več pristnih značilnosti, ki so se razvile v stiku z določenim prostorom, ampak kopije podob *idealnih* prostorov. Po drugi strani pa nam tehnološki razvoj omogoča tudi, da z manj napora in hitreje vzdržujemo prostor. Strme, majhne parcele lahko hitreje in lažje kosimo, razdrobljena kmetijska zemljišča zaradi avtomobilskega dovoza do njiv niso več velika ovira pri uspešni pridelavi, kot so bila nekoč. Tehnološki razvoj torej lahko vpliva na različne prostorske spremembe. Izpostaviti pa je treba še naslednji problem. Lokalni prebivalci največkrat ne vidijo kakovosti prostora, v katerem živijo, strokovnjaki, ki imajo na prostor vpliv, pa so pogosto nespretni pri komuniciranju z javnostjo. Ena od nalog strokovne strani je namreč, da usmerja in svetuje. S tem se med drugim zagotovi tudi potrebna mera usklajenosti dogajanja z drugimi prostorskimi posegi oziroma drugimi dejavnostmi v prostoru. V diplomskem delu je zato podano mnenje dosedanjih strokovnih raziskav in analiz v zvezi s spreminjanjem kulturne krajine na Gori, poudarek pa je tudi na mnenju in predlogih lokalnih prebivalcev. Pri slednjem smo uporabili anketiranje, ki pa je le eden izmed postopkov vključevanja javnosti in s tem načrtovalčevega komuniciranja ter pridobivanja informacij. Anketa je pomembna predvsem zato, ker je postavljena na začetek načrtovalskega postopka in pomeni izhodišče za načrtovalca. Odkriva bolj ali manj splošna stališča in bolj ali manj idealizirana pričakovanja anketirancev, ki se med seboj lahko celo izključujejo. Predstavlja pa neogiben del pri pripravi prostorskega plana, ki je končen rezultat različnih postopkov preverjanja in simuliranja številnih ciljev in pričakovanj. Prepoznavanje javnega interesa pomeni prvi korak pri izdelavi prostorskega plana.

Prostor Gore je bil prvič kultiviran že v rimskem času. Spreminjanje naravne krajine v kulturno je sprva potekalo pod vplivom izkoriščanja rude, vendar se je prostor začel korenito spreminjati šele s prvo stalno naselitvijo prebivalcev v 17. stoletju. Značilnosti takratne kulturne krajine, ki so jo spreminjali predvsem gozdarstvo, živinoreja in lov, so opazne še danes. Na jožefinskem vojaškem zemljevidu iz 18. stoletja velik del prostora zavzema gozd in kamnit, neporaščen svet, hiš je malo, prometne povezave so slabe. Tudi v 19. stoletju je gozd pomenil prebivalcem Gore največji vir preživljanja. Zaradi velikega izsekavanja in gozdne paše je bil v zelo slabem stanju. Konec 19. stoletja z delitvijo posesti, zadolževanjem in prodajo gozdnih parcel nastanejo podolgovate, trakaste parcele, ki so še danes vidne iz katastra zemljišč. Vedno večje število priseljencev se je odražalo tudi v spreminjanju kulturne krajine. Gozd so izkrčili, da so pridobili nove pašne površine, pašnike v bližini hiš pa so preoblikovali v travnike in njive. Cestno omrežje se je vedno bolj zgoščevalo, kar je razvidno tudi na franciscejskem katastru iz leta 1822. Prostor Gore je bolj strukturiran, prisotnih je več rab zemljišč: travnik z gozdnim drevjem, pašnik z drevjem, pašnik z grmovjem, redek gozd. Pojavi se poimenovanje različnih delov prostora po pomembnejših prostorskih značilnostih. Velik tehnološki razvoj in hitro spreminjanje načina življenja v 20. stoletju se odrazi v hitrih in velikih spremembah kulturne krajine.

V prevladujočem konceptu prostora so krajine zaradi vsaj do zdaj razmeroma počasnega spreminjanja videti trdno vpete, nepremakljive in zato varne kot nosilke identitete. Zaradi

dramatične neposredne povezanosti človeka s prostorom njegovega bivanja pa danes opazne, hitre spremembe v krajini povzročajo v ljudeh negotovost, dvom o istovetnosti, saj se fizična podoba prostora spreminja pred njihovimi očmi (Kučan, 2002: 195, 196).

Iz primerjave aeroposnetkov je razvidno, da postajajo ceste vedno bolj izstopajoča prvina v prostoru. Strukturiranost kulturne krajine je dosegla vrh tik pred 2. svetovno vojno, ko je na Gori živelo največ ljudi. Takrat je bilo največ prostora obdelanega in vzdrževanega. Po 2. svetovni vojni se je zaradi nazadovanja kmetijstva in zmanjšanja števila prebivalcev začel prostor postopoma zaraščati. Iz pridelovalnega prostora se je v zadnjih šestdesetih letih spremenil predvsem v prostor bivanja. Po analizah gozdnogospodarskega načrta, katerega avtor je Edo Kozorog, je ugotovljeno, da je delež kmetijskih zemljišč od leta 1785 do leta 1968 naraščal na račun gozda. Po letu 1968 pa se proces obrne v korist gozda. Pojavi se tudi nova kategorija zemljišč: površine v zaraščanju. Projekcije do leta 2011 predvidevajo malenkostno zmanjšanje deleža gozda in površin v zaraščanju ter povečanje deleža kmetijskih zemljišč. V zadnjih desetletjih na spreminjanje kulturne krajine Gore vplivajo predvsem naslednje dejavnosti: zaraščanje zemljišč, preurejanje zemljišč, gradnja cest, sekundarnih bivališč ter obnova starih hiš. Pomembno pa je, da izvemo, ali tudi lokalni prebivalci gledajo enako na prostor, v katerem bivajo. Kje prihaja do razlik in v katerih trditvah se strinjajo? Kako oni doživljajo prostor in kakšno je njihovo mnenje o prihodnjih spremembah?

Življenje v odmaknjenem, redkeje poseljenem prostoru Gore ima prednosti in slabosti. Anketiranci so poudarjali predvsem pozitivne strani. Tako se jim zdi okolje, v katerem živijo, bolj naravno, mirno, nehrupno, zdravo, ne motijo jih sosedi in imajo pristnejše medsebojne stike. Življenje v naravnem okolju se zdi starejšim bolj nevarno, prav tako občutijo večje težave z oskrbo in s tem, da je zanje vse predaleč. Vseeno pa relativno visok odstotek tistih, ki z oskrbo nimajo težav, kaže na medsebojno povezanost in pomoč med sosedi in sorodniki. Anketiranci se tudi ne strinjajo, da jim sosede ne morejo priskočiti na pomoč. Nekoliko bolj izolirane se ob vremenskih težavah čutijo prebivalci Otlice. Prav tako se jim zdi okolje, v katerem živijo, bolj mirno, nehrupno kot anketirancem iz Predmeje. Za anketirance s Predmeje sta značilni tditvi: *Vse je predaleč* in *Ne motijo me sosedi*. Vse to odraža tudi dejansko stanje. Otlica ima po eni strani nekoliko slabši položaj sredi planote, po drugi strani pa nudi več storitvenih dejavnosti in pomembnejših objektov, nosilcev dogajanja. Z večanjem občutka o izoliranosti ob vremenskih težavah se večja tudi mnenje, da je za življenje v obravnavanem prostoru potreben močan avtomobil. Prav tako se z mnenjem, da je vse predaleč, večja tudi strinjanje s težavami z oskrbo. Bolj kot so se anketiranci strinjali, da se vse dogaja počasneje, bolj so poudarjali pristnejše medsebojne stike. Kot slabost so anketiranci opredelili pomanjkanje rednega javnega prevoza.

Tudi pri opisu prostora, v katerem bivajo, so se anketiranci večinoma odločali za pridevnike, ki izražajo pozitivne lastnosti prostora. Prostor bivanja se jim zdi zelen, prijazen, pester, varen in srednje urejen. Ne morejo pa se odločiti, ali je gozdnat ali

kmetijski ter poraščen ali gol. Nekoliko bolj zelen in varen se prostor zdi prebivalcem Predmeje.

Obravnavani prostor in življenje v njem je za lokalne prebivalce predvsem pozitivno. Odmaknjenosti, slabše opremljenosti s storitvenimi in drugimi dejavnostmi, razpršene poselitve ne dojemajo kot ovir. Kar bi nekdo, ki ni iz teh krajev, opredelil kot slabost, je zanje samoumevno in nemoteče.

Anketiranci se v splošnem zavedajo, da se je krajina, odkar so na Gori, zelo spremenila. Večje spremembe zaznavajo prebivalci Otlice, starejši in tisti, ki na Gori živijo dlje časa. Mlajši in tisti, ki na Gori živijo do deset let, zaznavajo manjše spremembe. Za veliki prostorski spremembi sta bili opredeljeni zaraščanje kmetijskih zemljišč in gradnja vikendov, razvoj turizma in gradnja cest ter drugih poti pa kot majhni spremembi. Upada števila prebivalcev in s tem praznjenja prostora lokalni prebivalci ne zaznavajo tako dramatično, kot na to opozarja strokovna javnost. Ravno obratno pa je pri prostorski spremembi gradnje vikendov, kjer je ugotovljen izrazito negativen odnos lokalnih prebivalcev do omenjene spremembe. Gradnjo vikendov so anketiranci s Predmeje ocenili za nekoliko večjo prostorsko spremembo kot anketiranci z Otlice. Za negativni spremembi sta bili opredeljena še upadanje števila prebivalcev in zaraščanje kmetijskih zemljišč, za pozitivne pa gradnja stanovanjskih objektov, cest ter razvoj turizma. Lokalni prebivalci torej vidijo pozitiven razvoj prostora, v katerem bivajo, v razvoju turizma, vendar ne vikendaštva. Nazadovanje prostora pa se po njihovem mnenju zrcali v zaraščanju zemljišč. Zanimanje za razvoj turizma je nekoliko manjše pri starejših anketirancih. Kot ostale spremembe v prostoru so opozorili še na drobljenje kmetij zaradi dedovanja, ki se odraža v prostoru z delitvijo in opuščanjem zemljišč.

Dejavnosti, za katere bi lokalni prebivalci želeli, da se na Gori razvijajo, so kmečki turizem, kolesarske poti, pohodništvo, center šolskih in obšolskih dejavnosti, zimski športi, bife, jahanje, gostišče, prostor za druženje, prenočišča, športni objekti in reja drobnice. Razvoju hotela in mlekarne so nekoliko bolj naklonjeni anketiranci z Otlice, ki so omenjena objekta nekoč že imeli. Izrazito negativen odnos do gradnje vikendov se potrjuje tudi v odgovorih na to vprašanje. Anketiranci se večinoma zanimajo za razvoj dejavnosti, ki so povezane s turizmom ter športom in rekreacijo, manj pa za kmetijske dejavnosti. Opozorili so še na možen razvoj naslednjih dejavnosti: storitvene dejavnosti (trgovina, zdravstvo), botanična učna pot, dom za dnevno varstvo starejših in manjši obrtniški obrati. Veliko težje so anketiranci umeščali potencialne dejavnosti in objekte v realen prostor na priloženem zemljevidu. Anketiranci s Predmeje so večino dejavnosti umestili v območje Predmeje, anketiranci z Otlice pa razpršeno po celotnem območju Gore. Prisotno je tekmovanje med krajema in dajanje prednosti kraju bivanja. Večinoma pa se pojavljajo tri območja umeščanja dejavnosti. V Tiho dolino (Predmeja) uvrščajo predvsem športne dejavnosti in objekte, v območje Cerkovne (Otlica) dejavnosti v navezavi na obstoječo šolo, v območje Na hotelu (Predmeja) pa dejavnosti povezane s turizmom. Kolesarske, pohodne ter jahalne poti so večinoma umestili na rob planote in obstoječe gozdne poti za

vasmi. Kmečki turizem, mlekarstvo, govedorejske farme in prostor za rejo drobnice se večinoma navezujejo na obstoječe kmetije, njihovo neposredno bližino oziroma območja, kjer so nekoč že pasli. Skoraj nihče na zemljevidu ni označil območja za vikende in kamp, tudi če ju je v predhodnem vprašanju označil kot primerna za razvoj na Gori.

Anketiranci so imeli težave tudi pri označevanju prostorov, ki so se, odkar so na Gori, spremenili na bolje oziroma slabše. Za pozitivno spremenjene prostore so označevali lokacije, kjer je prišlo do prenove grajenih objektov, ureditve okolice in očiščenja zaraščenih zemljišč. Večkrat je bil označen prostor okolice hiš, v katerih anketiranci bivajo.

Za prostor, ki se je spremenil na slabše, so anketiranci opredelili območja v zaraščanju ter opuščene objekte z okolico. Kot najbolj pozitivno spremenjen prostor je opredeljena Tiha dolina, kjer so uredili in na novo zgradili športne objekte, urejena je tudi njihova okolica. Za najbolj negativno spremenjen prostor so anketiranci označili prostor opuščenega hotela na Predmeji (območje Na hotelu). Prostori, ki so jih anketiranci označevali za spremenjene na boljše ali slabše, se večinoma nahajajo znotraj Predmeje.

Med fotografijami, ki prikazujejo različna stanja spreminjanja prostora Gore, so anketiranci za fotografije najlepših, najbolj privlačnih prostorov izbrali prostor značilne kulturne krajine Otlice, Predmeje in območje Tihe doline. Fotografiji prostorov društva Gora v Tihi dolini in zaraščene njive pa po njihovem mnenju prikazujeta manj privlačen, manj lep prostor. Mešanica naravne in kulturne krajine, značilne za obravnavano območje, naj bi torej predstavljala lep prostor. Manj privlačen prostor pa predstavlja območje, ki so ga popolnoma spremenili ljudje oziroma ga zaradi neaktivnosti ljudi na slabše spreminja narava.

7 VIZIJA RAZVOJA

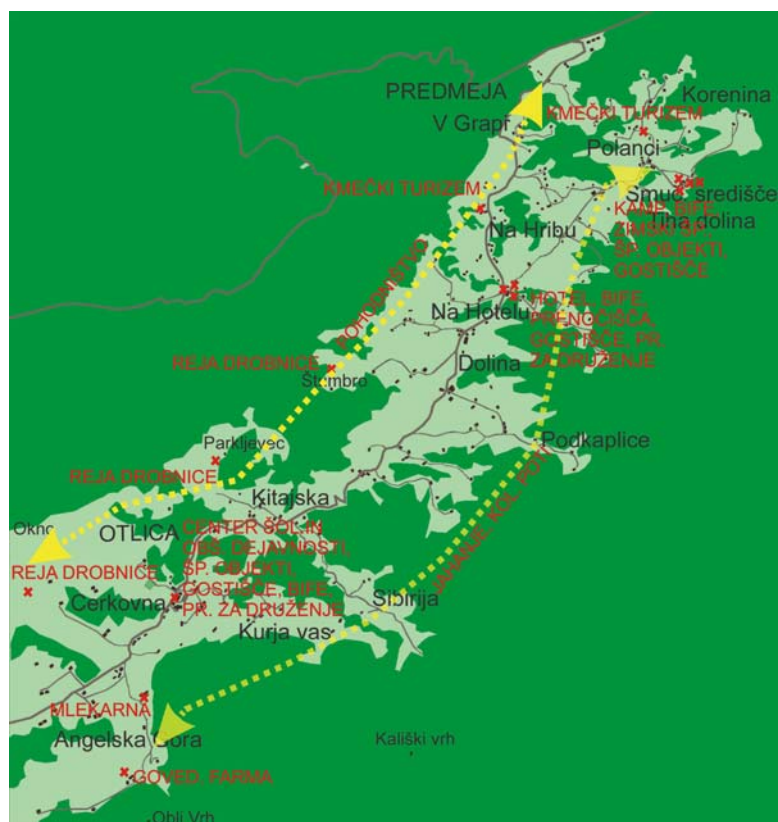
V tem poglavju je predstavljenih nekaj možnosti razvoja obravnavanega območja. Najprej sta glede na analize rezultatov odgovorov anketnega vprašalnika podani primerjavi možnosti nadaljnjega razvoja obravnavanega območja glede na kraj bivanja in starostne skupine anketiranih. V sklepnem delu pa je predstavljen skupen rezultat v anketi pridobljenih mnenj lokalnih prebivalcev, dosedanjih strokovnih analiz in kritične presoje prostorskega načrtovalca. Podane so usmeritve urejanja širšega prostora in *ožje* smernice.

7.1 PRIMERJAVA VIZIJ RAZVOJA GLEDE NA KRAJ BIVANJA IN STAROSTNE SKUPINE ANKETIRANIH

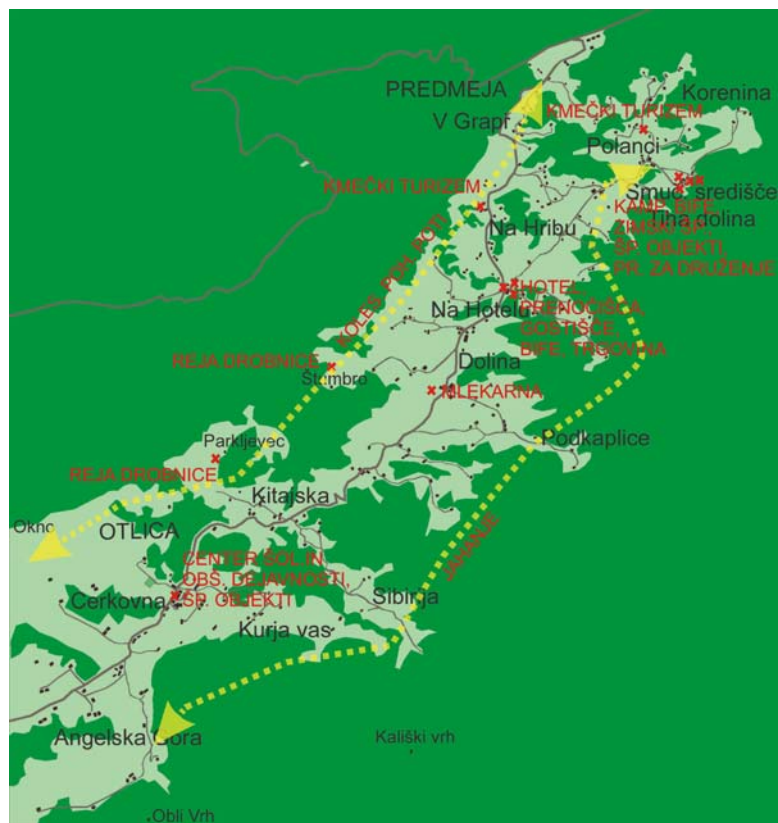
V obravnavanih krajih so prisotne razlike v obstoječi opremljenosti s storitvenimi in drugimi dejavnostmi ter objekti. Zato je razumljivo, da se tudi pogledi glede prihodnjega prostorskega razvoja anketirancev z Otlice nekoliko razlikujejo od tistih iz Predmeje.

Prebivalci Otlice vidijo razvoj prostora, v katerem bivajo, v različnih dejavnostih in objektih, umeščenih enakomerno po območju Gore (Slika 43). Vseeno pa se pojavi značilno združevanje in ponavljanje dejavnosti. Po njihovem mnenju bi na območju Cerkovne (Otlica) lahko razvijali predvsem športne objekte, bife, center šolskih in obšolskih dejavnosti in prostor za druženje. Območje Na hotelu (Predmeja) se jim zdi najbolj primerno za razvoj gostišča, bifeja, prenočišč in prostora za druženje. V Tihi dolini (Predmeja) pa bi, po mnenju anketirancev z Otlice morali razvijati športne objekte, zimske športe, bife in kamp. Poleg omenjenih dejavnosti vidijo možnost razvoja treh do štirih turističnih kmetij, ki jih umeščajo enakomerno po obeh krajih. Za ovčerejo in kozjerejo so označena predvsem območja, kjer so nekoč že pasli. Predvidevajo tudi razvoj govedorejske farme, za katero je največkrat označen prostor v okolici Oblega vrha (Otlica). V njeni neposredni bližini se največkrat pojavi še mlekarina. Za pohodne poti je po njihovem mnenju primerno, da potekajo po robu planote od Oblega vrha (Otlica) do Predmeje. Gozdne poti za zaselki so namenili kolesarstvu in jahanju.

Prebivalci s Predmeje gledajo na razvoj obravnavanega prostora nekoliko drugače (Slika 44). Razvoj sekundarnih bivališč imajo za večjo prostorsko spremembo in še bolj negativno dejavnost kot anketiranci z Otlice. Njihova vizija razvoja temelji na umeščanju večine dejavnosti in objektov neposredno v kraj bivanja. V tem primeru se torej razvijeta le dva centra dejavnosti in objektov. Ob upoštevanju njihovega mnenja bi se v območju Na hotelu (Predmeja) razvijali hotel, trgovina, gostišče, bife, center šolskih in obšolskih dejavnosti, prenočišča in prostor za druženje. Tiha dolina (Predmeja) je po njihovem mnenju primerna za razvoj športnih objektov, zimskih športov, prenočišč in bifeja. V območju Predmeje so predvideli še razvoj dveh turističnih kmetij, jahanja po gozdnih poteh za vasjo, kolesarske in pohodne poti. Rejo drobnice pa po robu planote in bližnjih hribih. Na Otlico bi večinoma umestili le center šolskih in obšolskih dejavnosti in športne objekte.

Slika 43: Vizija razvoja Gore anketirancev z Otlice

Slika 44: Vizija razvoja Gore anketirancev s Predmeje

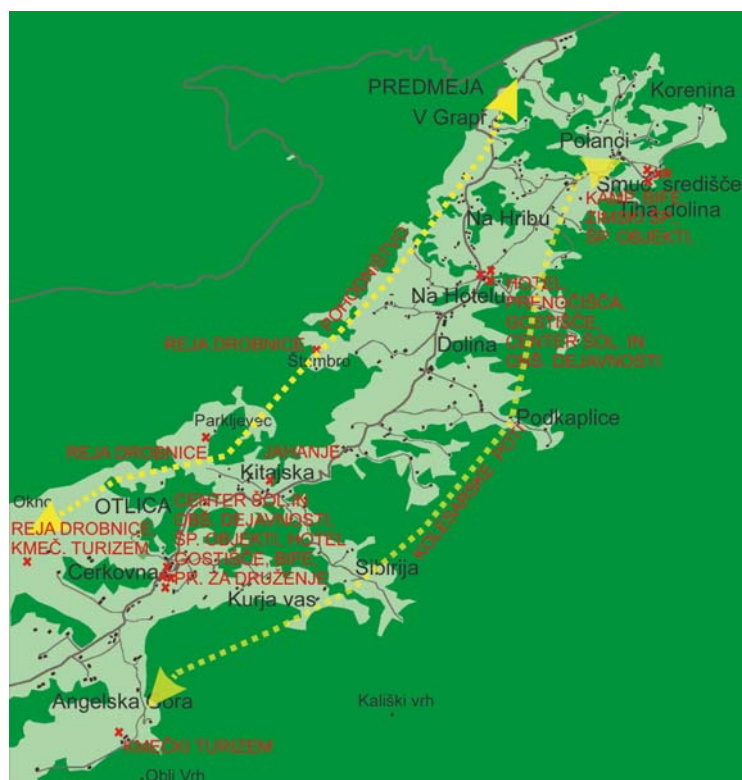
Skupna značilnost obeh primerov nadaljnega razvoja je ponavljanje dejavnosti na več različnih lokacijah. Tako so anketiranci na območje Gore največkrat umestili več bifejev, gostišč, prenočišč in prostorov za druženje. Pomembna pa je tudi razlika, do katere prihaja predvsem zaradi tekmovanja in konkuriranja med krajema pri umeščanju dejavnosti v prostor. Medtem ko anketiranci z Otlice predvidijo razvoj dejavnosti in objektov po celotnem prostoru Gore, anketiranci s Predmeje večino dejavnosti in objektov umestijo predvsem v prostor, v katerem bivajo.

Ljudje imamo v različnih starostnih obdobjih različne želje in potrebe. Vse to se odraža tudi v odnosu do prostora, v katerem živimo, predvsem pa v pogledih glede njegovega nadaljnega razvoja.

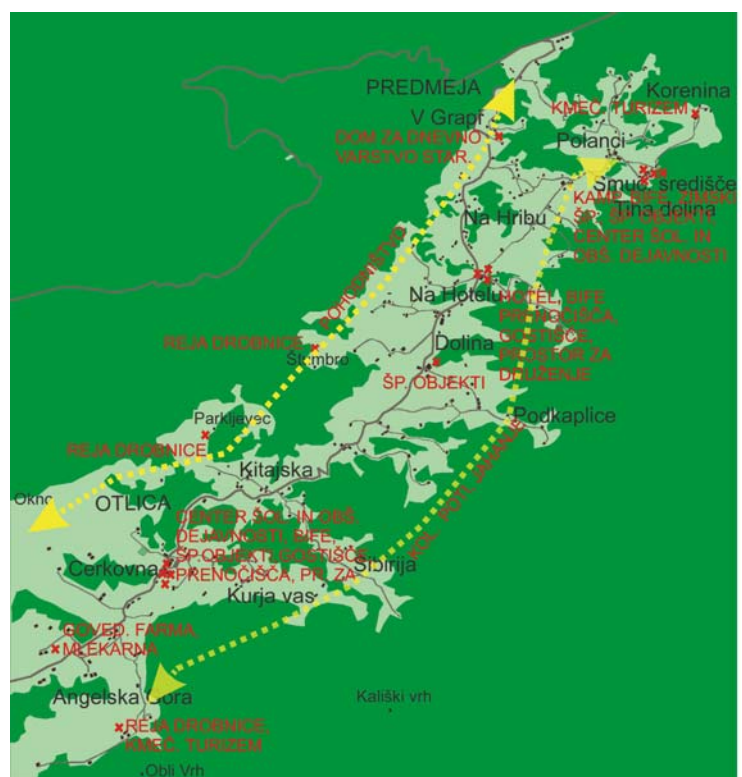
Vizije razvoja Gore glede na različne starostne skupine anketiranih so si na prvi pogled zelo podobne (Slike 45, 46, 47). Za vse je značilno enakomerno razvrščanje dejavnosti in objektov po celotnem prostoru Gore. Večinoma se pojavljajo trije centri razvoja dejavnosti: Cerkovna (Otlica), Na hotelu (Predmeja) in Tiha dolina (Predmeja). Okoli njih pa so razporejene dejavnosti in objekti, ki so vezani na določene lokacije ali prostorske značilnosti. Nadaljni razvoj prostora Gore pri mlajših anketirancih (18–38 let) in anketirancih srednje starostne skupine (39–59 let) sloni predvsem na razvoju turizma, medtem ko se starejšim anketirancem (60–80 let) turizem ne zdi ravno primeren za razvoj na Gori.

Druga pomembna razlika se pojavi pri umeščanju več enakih dejavnosti v prostor. Mlajši anketiranci in anketiranci iz srednje starostne skupine večinoma predvidevajo nadaljni razvoj dveh ali celo treh bifejev, več prostorov za druženje, kmečkih turizmov, gostišč ali celo dveh centrov šolskih in obšolskih dejavnosti ter hotelov (Slike 45, 46). Po njihovem mnenju bi se na več lokacijah razvijali še zimski športi in športni objekti. Pri večini starejših anketirancev to ni prisotno (Slika 47). Dejavnosti oziroma objekti, ki se pri njih ponavljajo na različnih lokacijah, so le zimski športi in prostor za druženje. Območja razvoja kolesarskih, pohodnih poti, jahanja in reje drobnice so enaka skoraj pri vseh starostnih skupinah anketiranih. Vezana so na obstoječe poti, gozdne ceste in pobočja manjših hribov.

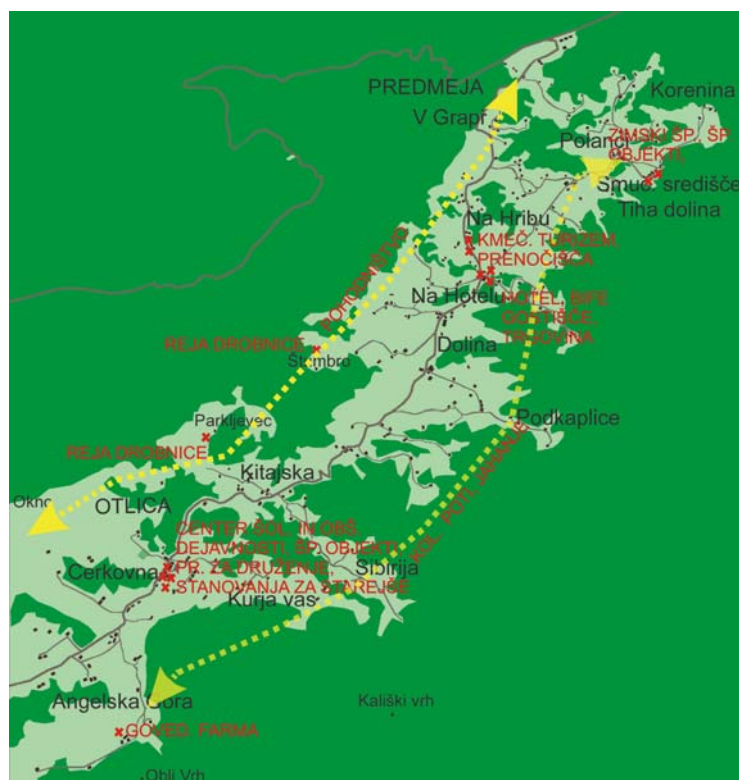
Anketiranci so imeli tudi možnost, da opozorijo na dodatne dejavnosti, ki bi se na Gori še lahko razvijale in v anketnem vprašalniku niso bile omenjene. Največ dodatnih dejavnosti in objektov so opredelili anketiranci iz srednje starostne skupine. Omenili so še možnost razvoja trgovine z živili, manjših obrtniških obratov, doma za dnevno varstvo starejših, informacijskega centra, tovarne in golfa. Mlajši anketiranci so izrazili željo po razvoju bazena, učnih poti, informacijskega centra in trgovine. Starejši anketiranci pa so za dodatne dejavnosti in objekte opredelili le dom za starejše, trgovino in zdravstveno oskrbo. Vse dodatno opredeljene dejavnosti in objekte so anketiranci večinoma umestili v kraj bivanja.

Slika 45: Vizija razvoja Gore anketirancev prve starostne skupine

Slika 46: Vizija razvoja Gore anketirancev druge starostne skupine

Slika 47: Vizija razvoja Gore anketirancev tretje starostne skupine

Brez težav lahko torej ugotovimo, da imajo mlajši anketiranci, predvsem pa anketiranci iz srednje starostne skupine glede prihodnjega razvoja prostora, v katerem živijo, veliko želja, njihove vizije pa so velikopotezne. Ravno obratno starejši anketiranci večinoma opredeljujejo manjše spremembe, imajo tudi manj želja glede dodatnih dejavnosti, ki bi jih na Gori še lahko razvijali.

7.2 SKLEP

Prihodnji razvoj vsakega območja opredeljuje prostorski plan in druge strateške prostorske usmeritve. Dober prostorski plan je lahko le rezultat sodelovanja laikov in strokovnjakov različnih strok, pri čemer si lahko pomagamo z različnimi metodološkimi analizami. Anketni vprašalnik je le eden izmed njih. Pričujoče diplomsko delo je le majhen korak naprej pri komuniciranju z javnostjo in sodelovanju pri prostorskem urejanju in nadaljnjem razvoju območja Gore, znotraj naselij Otlica in Predmeja.

Z diplomskim delom je bilo že ugotovljeno, da je največ prostora Gore, poleg poselitve, namenjenega gozdarstvu in kmetijstvu. To sta prevladujoči, obenem pa tudi med seboj izključujoči se dejavnosti, ki tekmujeta za prostor. Če prenehamo z vzdrževanjem zemljišč, jih preraste gozd. Od prve poselitve Gore do danes se je nenehno povečeval oziroma zmanjševal delež gozda na račun kmetijskih površin in obratno. Danes gledamo na kmetijski prostor sentimentalno in v njem iščemo podobo preproste predindustrijske proizvodnje. Zavedati pa se moramo, da razvoj tehnologije in bioinženiringa današnjega

časa terja popolno preobrazbo kmetij v velike farme s sklenjenimi površinami njiv. Tega na Gori nikoli ni bilo in tudi prostor sam tega ne bi prenesel. Tudi lokalni prebivalci so, sodeč po odgovorih v anketi, v prostor raje umestili razvoj kmečkega turizma in rejo drobnice, kot razvoj govedorejskih farm. Rejo drobnice so umeščali na območja, kjer so nekoč že pasli, danes pa se počasi zaraščajo. To sta tudi dejavnosti, ki ne predvidevata večjih posegov v prostor. Nadzorovana reja drobnice lahko pripomore k ohranjanju kulturne krajine, od katere je odvisen tudi razvoj kmečkega turizma. V neurejenem, zaraščenem prostoru brez posebnih prostorskih značilnosti gotovo ni mogoče razvijati kmečkega turizma. Po drugi strani pa lahko po mojem ohranjamo tradicionalno agrarno krajino Gore edino s polkmetijstvom. Konkretno bi to pomenilo ukvarjanje s kmetijstvom kot dodatno dejavnostjo in obdelovanje zemljišč do meje, ki je potrebna za ožji krog prebivalcev. Na tak način bi se ohranjal vsaj del kulturne krajine. Nesmiselno je namreč razmišljati o vzdrževanju zemljišč za vsako ceno in povrnitvi podobe izpred 2. svetovne vojne, ko je bil prostor Gore najbolj strukturiran. Manjša pridelava, usmerjenost v naravne načine pridelave in obenem podpora napredka agrotehnike (npr. majhni kultivatorji, reciklaža itd.) so lahko celo tržno zanimivi. Ker se na tak način ohranja krajina za potrebe turizma in rekreacije v naravi pa tudi zaradi vzdrževanja tradicionalne podobe, menim, da bi morali biti tudi polkmetje v takšnih okoljih finančno bolj stimulirani.

Lokalni prebivalci so glede na rezultate ankete nekoliko bolj zainteresirani za razvoj turizma kot kmetijskih dejavnosti. Omenili so predvsem kmečki turizem, rekreacijo v naravi in športni turizem. To so *mehkejše* oblike turizma, ki so edine primerne za razvoj v obravnavanem prostoru. Masovni turizem z večjimi namestitvenimi objekti ni primeren. Prav tako zaradi izredno negativnega odnosa lokalnih prebivalcev, ni priporočljivo vikendaštvo kot oblika nadaljnjega razvoja. Že danes imajo prebivalci Gore gradnjo vikendov za večji prostorski poseg, kot dejansko je. Pri vsem tem se je treba zavedati, da turizem živi od tipičnih značilnosti nekega območja, v našem primeru predvsem narave in posebnosti kulturne krajine. Posledično torej tudi od vseh kmetijskih dejavnosti, ki pripomorejo k vzdrževanju značilnosti prostora. Predpogoj za razvoj turizma na Gori mora biti torej namenjen zlasti varstvu tistega naravnega ali ustvarjenega pojava, ki je *razlog* in predmet turistične ponudbe (npr. Otliško okno, Ledenica, Smrečje, kulturna krajina, suhozidi, njive v vrtačah itd.). Razvoj turizma pomeni tudi večji obisk ljudi, zato je pomembno paziti na omejitev prometa in nadzorovano prehajanje ljudi, zlasti v gozd. V območjih rekreacije v naravi pomeni prisotnost motornih vozil moteč dejavnik. Prav tako je problematičen prost prehod ljudi v strnjen gozd. Priporočljivo je torej določiti meje, do koder se ljudje lahko še prosto zadržujejo v gozdu.

Na celostni videz prostora pomembno vpliva tudi zunanja podoba zaselkov. Prenova in predstavitev dediščine, tako arhitekturne kot etnografske, ne sme voditi v enak videz prenovljenih vaških zaselkov kjerkoli na svetu, kar je dandanes pogost pojav. Upoštevan mora biti domači stavbi tip in starejše gradbene tehnike. To sicer ne pomeni, da bomo pri novogradnjah zahtevali gradnjo pritličnih hiš z dvokapnico, pravokotnega tlorisa, z majhnimi okni in debelimi zidovi, ki so značilne za območje Gore. Morali pa bi se bolj

zavedati, da je gradnja oziroma prenova objektov v, na primer alpskem ali modernem vzorcu večnadstropnih, tlorisno razgibanih hiš, manj primerna in vizualno moteča. Upoštevanji bi morali biti višina in tlorisi za določeno območje predpisanih gabaritov. Hkrati bi se morali izogibati tudi vidni izpostavljenosti grajenih objektov in večji oddaljenosti od obstoječih hiš in zaselkov. Le tako je lahko poselitveni prostor usklajen in homogen. Ponavljajoči se vzorci različnih delov prostora in objektov vodijo v izgubo tradicionalnih, ki so vezani na točno določeno lokacijo. Pri gradnji objektov iz kataloga ni pomembno, kam v prostor ga postavimo. S tem pa se siromaši vizualno različna podoba slovenskega podeželja, izročilo, specifičnost in identiteta.

Omenjeno lahko povzamem v naslednjih smernicah nadaljnjega razvoja in širšega prostorskega urejanja:

- Z nadaljevanjem razvoja polkmetijstva ohranjati tradicionalno kulturno krajino, preprečevati zaraščanje ter z izdelki pripomoči h gastronomski ponudbi kmečkega turizma.
- Z nadzorovano rejo drobnice preprečevati zaraščanje in mlečne izdelke tržiti kot del turistične ponudbe Gore.
- Varovati ožje območje naravnih in ustvarjenih pojavov, ki so *razlog* turizma.
- Razvijati *mehkejš*e oblike turizma (kmečki, gozdni turizem: lov, učne poti, pohodništvo, zimski športi itd.).
- Omejiti dostopnost obiskovalcev v gozd.
- Preprečevati nekakovostno gradnjo objektov na vizualno izpostavljenih legah in proč od zaselkov.
- Predvsem na izpostavljenih predelih preprečevati vidno *onesnaženje* z vnosom prevelikih vertikalnih elementov (npr. daljnovodi, antene itd.) in drugih izstopajočih elementov (npr. izstopajoče fasade, reklamni panoji itd.).
- Ohranjati vizualno privlačne poglede na kulturno krajino in širši prostor (npr. pogledi iz reliefnih robov).

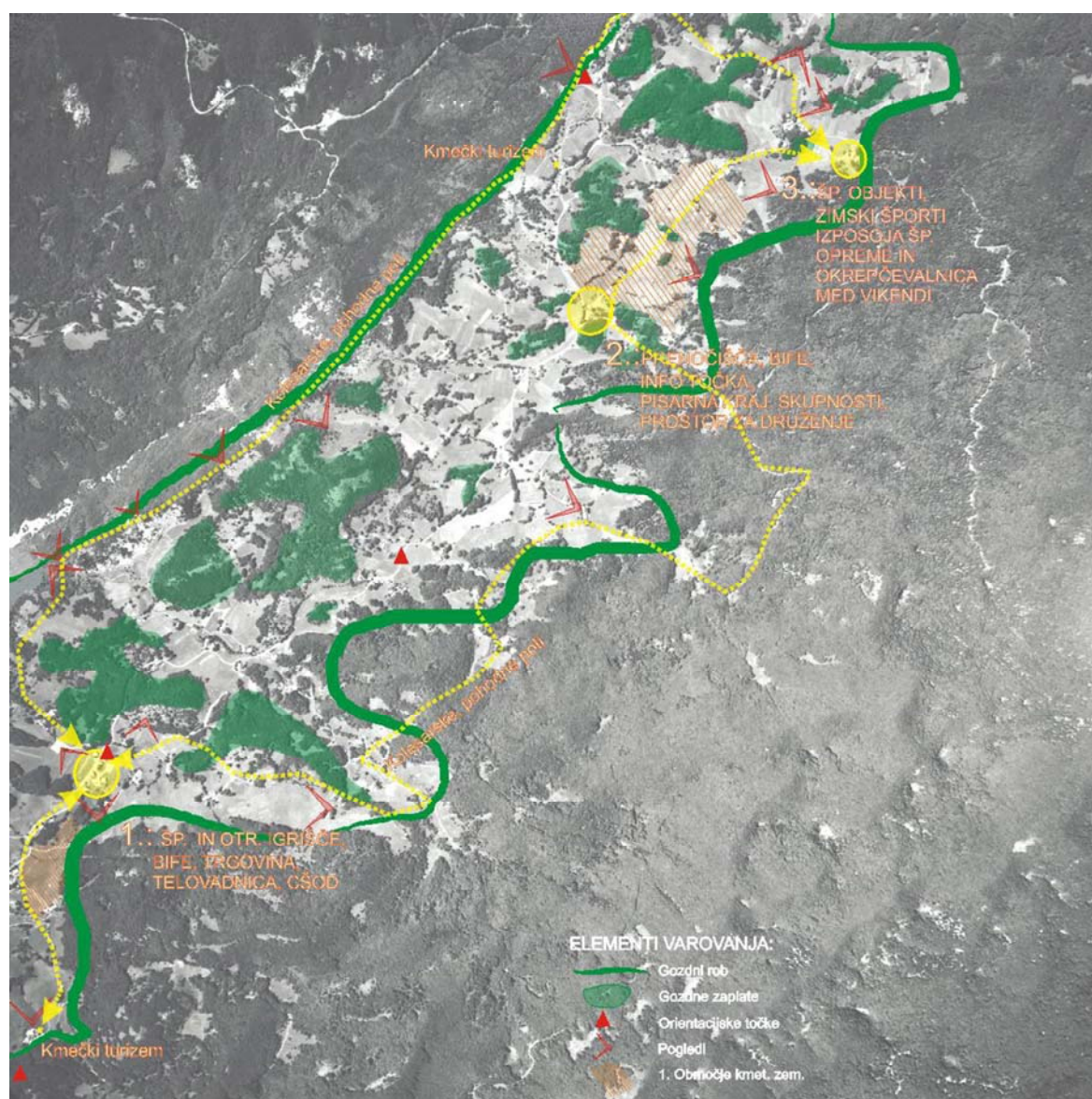
Grafični prikaz *ožjih* smernic in priporočil nadaljnjega razvoja Gore, ob upoštevanju mnenj lokalnih prebivalcev, ugotovitev različnih analiz ter seveda zgoraj navedenih *širših* smernic, je predstavljen na Sliki 48.

Na obravnavanem območju z dvema zaselkoma, ki sta med sabo oddaljena približno 4 km, se predvidi razvoj treh nekakšnih jeder. Na teh treh območjih se nahajajo centralne funkcije in dejavnosti osnovne ravni oskrbe. Priporočljivo je združevanje med seboj sorodnih dejavnosti. Zlasti je pomembno, da so združene šola, vrtec, športno ter otroško igrišče. Vse to je že prisotno na območju Cerkovne (Otlica). Ob predvidenih posegih pri gradnji telovadnice bi bilo smiselno razmišljati tudi o manjših dopolnitvah in preureditvah površin igrišč z zasaditvijo, elementi za sedenje in koši za smeti. Druga grupacija servisnih

dejavnosti vključuje trgovino osnovne oskrbe in bife, ki se že nahajata na istem območju. Ob predvidenem razvoju v smeri turizma jih bo prav gotovo treba prilagoditi v smislu prenove in dodatne ponudbe. Dodatna dejavnost, ki je umeščena v omenjeno območje, je še center šolskih in obšolskih dejavnosti, ki je lociran v objekt stare šole. Predlog nadaljnjega razvoja predvideva tudi možnost manjših preureditev prostora na gozdnem robu v bližini šole, kjer bi bilo v okviru obšolskih dejavnosti mogoče enodnevno ali dvodnevno kampiranje in učenje na prostem.

Drugo jedro predstavlja območje Na hotelu (Predmeja), kjer bi bili v preurejen objekt hotela umeščeni bife, sobe za prenočitev, pisarna krajevne skupnosti, prostor za druženje in info točka s funkcijo nudenja informacij o prostoru in trženja izdelkov, narejenih na Gori.

Za tretje jedro je opredeljeno območje Tihe doline (Predmeja), kjer se že nahajajo športni objekti (skakalnica, športno igrišče, balinišče). Na omenjenem območju bi se morale še naprej razvijati dejavnosti, povezane s športom: smučarska proga za začetnike, sankališče, izposoja športne opreme in okrepčevalnica. Za slednji dve bi bilo dovolj, če bi obratovali le ob vikendih. Na območju naselij Otlica in Predmeja se med drugim predvidi še razvoj dveh turističnih kmetij, ki bi ponujali gastronomsko ponudbo, lahko pa tudi nastanitev in dodatne dejavnosti, npr. jahanje. Vsa tri jedra dejavnosti bi med seboj povezovala pohodniška in kolesarska pot, ki bi se navezala na obstoječo pot po robu planote in gozdne poti po gozdnem robu za zaselki. Na Sliki 48 so označeni še pomembnejši elementi ohranjanja: dominantne točke v prostoru, ki služijo tudi kot orientacijske točke, gozdni rob z zaplatami in pogledi na okoliški prostor Gore.

Slika 48: Vizija razvoja naselij Otlica in Predmeja.

Predstavljena vizija razvoja je vmesna stopnja med naravovarstveno in razvojno usmeritvijo, ki je po mojem mnenju za obravnavano območje najprimernejša. Veliko od predlaganih dejavnosti razvoja je na območju Gore že prisotnih in je potreben le korak naprej v smeri prenove in vzdrževanja. Tudi sam prostor nudi veliko potencialov za razvoj različnih dejavnosti. Treba je le sprejeti razumne odločitve, do katerih lahko pridemo le s sprotnim prilagajanjem in reševanjem konfliktov različnih strok in premalo upoštevano laično javnostjo.

8 POVZETEK

Kulturna krajina je kultiviran prostor za potrebe ljudi. Njena današnja podoba je odsev preteklosti, dejavnosti in družbenih razmer, ki so se skozi stoletja spreminjale. Človek s svojim delovanjem v prostoru tudi danes neprestano spreminja krajino. Nove tehnične rešitve, večje potrebe ljudi in večje vlaganje v urejanje vodijo do hitrejših in lažjih posegov v prostor. Ti posegi krajino fizično spremenijo, ne bi pa smeli pomeniti odmikanja od kulturnosti krajine in zmanjševanja krajinske pestrosti. Diplomsko delo govori o problemu, ki se v današnjem času pojavlja v večini podeželskega prostora, o problematiki spreminjanja kulturne krajine podeželja, doživljanju in prepoznavanju prostorskih sprememb s strani lokalnih prebivalcev ter njihovih pričakovanjih glede prihodnjega spreminjanja prostora. Prav lokalni prebivalci se zaradi nespretnega komuniciranja prostorskih načrtovalcev pogosto čutijo zapostavljene in neudeležene pri reševanju prostorskih problemov, ki se nanašajo na njihov prostor bivanja. Naloga se navezuje na območje Gore nad Ajdovščino, naselji Otlica in Predmeja. Kot vsak prostor je tudi obravnavano območje podvrženo spreminjanju in s tem izginjanju posameznih krajinskih vzorcev. Ugotovi se, da na spreminjanje v največji meri vplivajo dejavnosti, ki so v tesni povezavi s tehnološkim razvojem, z naravnimi značilnostmi in družbenimi razmerami določenega časa. Visoka gozdnatost, hribovitost in pomanjkanje rodovitne prsti so vplivale na to, da sta se na Gori najbolje razvili dejavnosti gozdarstva in živinoreje. Kasna naselitev območja, njegova odmaknjenost in redkejša poselitev so vplivali na to, da je tehnološki razvoj na opredeljeno območje prihajal z zamikom. Z analiziranjem različnih zgodovinskih virov se skuša ugotoviti kako se je s spreminjanjem načina življenja, dejavnosti in tehnološkega razvoja, spreminjal prostor Gore. Iz zapisov je mogoče razbrati, da je bilo obravnavno območje prvič rekultivirano v rimskem času zaradi izkoriščanja rude (Vidic, 2001:66). Do prvih naselitev je prišlo v 17. stoletju. Prvo kulturno krajino so oblikovali krčenje gozdov, gradnja stanovanjskih objektov ter ograjevanje in čiščenje rodovitnejših površin (vrtače). Od 18. stoletja naprej si pri ugotavljanju sprememb lahko pomagamo z grafičnimi podlogami. Prostor se je najprej spreminjal v okolici hiš. Krajina Gore se je zelo hitro preoblikovala iz naravne v kulturno. V 19. stoletju je prostor že bolj strukturiran, poveča se obseg in raznovrstnost obdelovanih površin. Kulturna krajina Gore je dosegla višek v razvoju in strukturiranosti tik pred 2. svetovno vojno, ko je imela tudi največ prebivalcev. Do sredine 20. stoletja se je večal delež kmetijskih zemljišč na račun gozda. Od takrat naprej pa se proces spreminjanja kulturne krajine obrne v prid gozda in zaraščenih površin. Če je bila krajina Gore do 2. svetovne vojne predvsem pridelovalni prostor, ki je preživel določeno število ljudi, lahko rečemo, da je v zadnjih šestdesetih letih predvsem prostor bivanja. Danes na spreminjanje kulturne krajine vplivajo predvsem zaraščanje, gradnja in obnova stanovanjskih objektov, sekundarnih bivališč, cest ter razvoj turizma in drugih priložnostnih dejavnosti. Na podlagi vseh dosedanjih ugotovitev se sestavi anketni vprašalnik iz katerega želim spoznati odnos lokalnih prebivalcev do prostorskih sprememb in prostora v katerem živijo. Velikokrat prezrta komunikacija z javnostjo daje dodatne informacije o prostoru in interesih lokalnih prebivalcev, ki jih načrtovalci težko dobimo iz drugih virov. Mnenja in predstave ljudi o prostoru v katerem bivajo se mogoče ne skladajo s splošno postavljenimi opredelitvami načrtovalcev, ugotovitvami raziskovalcev in nasploh z uveljavljenim strokovnim znanjem.

Analiza odgovorov pokaže, da anketiranci poudarjajo predvsem pozitivne značilnosti življenja v nekoliko odmaknjenem in redkeje poseljenem prostoru Gore. Veliko prostorskih značilnosti, ki bi jih ljudje iz drugih krajev opredelil kot slabost, je zanje samoumevnih in nemotečih. Anketiranci se v splošnem zavedajo, da se je krajina, odkar so na Gori, zelo spremenila. Za veliki prostorski spremembi sta bili opredeljeni zaraščanje kmetijskih zemljišč in gradnja vikendov, razvoj turizma in gradnja cest ter drugih poti pa kot majhni spremembi. Upada števila prebivalcev in s tem praznjenja prostora lokalni prebivalci ne zaznavajo tako dramatično, kot na to opozarja strokovna javnost. Ravno obratno pa je pri prostorski spremembi gradnje vikendov. Izrazito negativen odnos lokalnih prebivalcev do omenjene spremembe je nekoliko večji pri anketirancih s Predmeje. Ugotovitev odraža tudi dejansko stanje v prostoru, saj je bila v zadnjih letih večina vikendov zgrajenih na Predmeji. Lokalni prebivalci torej vidijo pozitiven razvoj prostora, v katerem bivajo, v razvoju turizma, vendar ne vikendaštva. Večinoma se zanimajo za razvoj dejavnosti, ki so, poleg turizma, povezane še s športom in rekreacijo, manj pa za kmetijske dejavnosti. Anketiranci s Predmeje so večino dejavnosti umestili v območje Predmeje, anketiranci z Otlice pa razpršeno po celotnem območju Gore. Prisotno je tekmovanje med krajema in dajanje prednosti kraju bivanja. Večinoma pa se pojavljajo tri območja umeščanja dejavnosti: Tiha dolina, Na hotelu in Cerkovna. Kot najbolj pozitivno spremenjen prostor je opredeljena Tiha dolina, kjer so uredili in na novo zgradili športne objekte, urejena je tudi njihova okolica. Za najbolj negativno spremenjen prostor so anketiranci označili prostor opuščenega hotela na Predmeji (območje Na hotelu). Med fotografijami prostorov Gore so za najlepši prostor opredelili kulturno krajino Otlice, za najmanj lep prostor pa prostore društva Gora v Tihi dolini in zaraščajočo kmetijsko krajino. S primerjanjem odgovorov anketnega vprašalnika glede na kraj bivanja in starostne skupine se v nadaljevanju skuša opredeliti različice vizij razvoja Gore. Anketiranci iz Otlice bi razvijali dejavnosti in objekte razpršeno po celotnem prostoru Gore, medtem ko anketiranci s Predmeje večino dejavnosti in objektov umestijo predvsem v prostor, v katerem bivajo. Skupna značilnost obeh primerov pa je ponavljanje dejavnosti na več lokacijah. Vizije razvoja Gore glede na različne starostne skupine anketiranih so si na prvi pogled zelo podobne. Za vse je značilno enakomerno razvrščanje dejavnosti in objektov po celotnem prostoru Gore (trije centri razvoja). Nadaljni razvoj prostora Gore pri mlajših anketirancih in anketirancih srednje starostne skupine sloni predvsem na razvoju turizma, medtem ko se starejšim anketirancem turizem ne zdi ravno primeren za razvoj na Gori. Mlajši anketiranci, predvsem pa anketiranci iz srednje starostne skupine imajo glede prihodnjega razvoja prostora, v katerem živijo, veliko želja, njihove vizije pa so velikopotezne. Ravno obratno starejši anketiranci večinoma opredeljujejo manjše spremembe, imajo tudi manj želja glede dodatnih dejavnosti, ki bi jih na Gori še lahko razvijali. Skupen rezultat v anketi pridobljenih mnenj lokalnih prebivalcev, dosedanjih strokovnih analiz in kritične presoje prostorskega načrtovalca je predstavljen v končni viziji razvoja. Širše smernice urajanja prostora se navezujejo na splošno nadaljnje urejanje prostora. Ožje smernice predvidijo razvoj treh tematsko različnih razvojnih jeder, ki so med sabo povezane s kolesarskimi, pohodnimi potmi in drugimi dejavnostmi.

9 VIRI

9.1 CITIRANI VIRI

- Aerofoto posnetki naselij Otlica in Predmeja iz let 1956, 1970, 1998. Ljubljana, Geodetski zavod RS (izpis iz baze podatkov, nov. 2005)
- Bizjak B. 2001. Kmetijstvo na Gori. V: Zbornik Mati Gora. Černigoj F. (ur.). Predmeja, Društvo Gora: 73-80
- Carta Corografica del Litorale za območje Gore iz leta 1830. Tolmin, Soško Gozdno Gospodarstvo Tolmin (arhivsko gradivo, dec. 2005)
- Catasto Forestale za območje Gore iz leta 1940. Tolmin, Soško Gozdno Gospodarstvo Tolmin (arhivsko gradivo, dec. 2005)
- Čibej E. 2005. Zbrani spisi. Predmeja, Društvo Gora: 350 str.
- Čibej L. 2001. Gozd in gozdarstvo na Gori. V: Zbornik Mati Gora. Černigoj F. (ur.). Predmeja, Društvo Gora: 91-113
- Franciscejski kataster za območje Gore iz leta 1822. Ljubljana, Arhiv RS (izpis iz baze podatkov, maj 2005)
- Jožefinski vojaški zemljevid za območje Gore iz obdobja 1763-1787. Ljubljana, Arhiv RS (izpis iz baze podatkov, maj 2005)
- Kozorog E., Mikuletič V. 2003. Pot skozi gozd. Ljubljana, Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva Posočja: 353 str.
- Kozorog E. 2001. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Tolmin (2001-2010) – tabelarni del. Tolmin, Zavod za gozdove Slovenije – OE Tolmin
- Kučan A. 2002. Pomenska členitev nacionalnega prostora. V: Spoznavni zemljevid Slovenije. Polič M. (ur.). Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 178-236
- Likar L. 1973. Diplomsko delo. Fizično geografski potencial predela od Predmeje do Sinjega vrha. Ljubljana, Filozofska fakulteta: 112 str.
- Likar L. 2001a. Gospodarstvo s poudarkom na kmetijstvu. V: Zbornik Mati Gora. Černigoj F. (ur.). Predmeja, Društvo Gora: 81-90
- Likar L. 2001b Geografska podoba Gore. V: Zbornik Mati Gora. Černigoj F. (ur.). Predmeja, Društvo Gora: 17-26
- Marušič J., Jančič M., Ogrin D. 1998a. Metodološke osnove, uvodni zvezek. Ljubljana, Urad RS za prostorsko planiranje: 120 str.
- Marušič J., Jančič M., Ogrin D. 1998b. Kraške krajine notranje Slovenije, zvezek 4. Ljubljana, Urad RS za prostorsko planiranje: 136 str.
- Ogrin D. 1997. Slovenske krajine. Ljubljana, DZS: 303 str.

- Pogačnik A. 2000. Urejanje prostora za tretje tisočletje. Ljubljana, Študentska založba: 178 str.
- Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu-skupaj, naselja, Slovenija, popis 2002
[http://www.stat.si/Popis2002/\(april,2007\)si/rezultati/](http://www.stat.si/Popis2002/(april,2007)si/rezultati/) (april 2007)
- Prem M. 1999. Regijski park Trnovski gozd. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 12 str.
- Rajšp V., Trpin D. 1997. Opisi k vojaškemu zemljevidu Slovenije. Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni center SAZU: 294 str.
- Velikonja Grbac O., Baškovč A., Ribičič A. 2003a. Strokovne podlage za spremembo prostorskega plana za širitev poselitvenih območij v občini Ajdovščina. Ajdovščina, VOI: 171 str.
- Velikonja Grbac O., Baškovč A., Ribičič A. 2003b. Strokovne podlage in programske zasnove za ureditev občinskega športno-rekreacijskega centra Tiha dolina v občini Ajdovščina. Ajdovščina, VOI: 43 str.
- Velikonja I. 1989. Diplomsko delo. Topografija Gore. Ljubljana, Filozofska fakulteta: 113 str.
- Velikonja I. 2001. Obrt in rokodelstvo na Gori. V: Zbornik Mati Gora. Černigoj F. (ur.). Predmeja, Društvo Gora: 203-218
- Vidic P. 2001. Kulturna krajina na Gori. V: Zbornik Mati Gora. Černigoj F. (ur.). Predmeja, Društvo Gora: 65-72

9.2 DRUGI VIRI

- Bahar M. 2003. Diplomsko delo. Prostorsko planiranje v malih občinah. Ljubljana, Biotehniška fakulteta
- Belak D., Bužan S., Lambergar N. 2005. Strategija prostorskega razvoja občine Ajdovščine. Interdisciplinarni študijski seminar IIa. Ljubljana. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
- Društvo Gora. 2007
<http://www.drustvo-gora.si/> (mar., 2007)
- Frece D. 2002. Diplomsko delo. Vloga javnosti pri izdelavi občinskih prostorskih dokumentov. Ljubljana, Biotehniška fakulteta
- Komac U. 2001. Magistrsko delo. Zaznavanje in oblikovanje krajev. Ljubljana, Biotehniška fakulteta
- Kos D. 2002. Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede
- Križanič V. 1998. Diplomsko delo. Tipološka členitev krajine s pomočjo metode razvrščanja vzorcev. Ljubljana, Biotehniška fakulteta
- Kučan A. 1993. Kulturna krajina in družbene spremembe. Razgledi, 6, 3: 8-9
- Kučan A. 1998. Krajina kot nacionalni simbol. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče
- Konda K., Špehar B., Vugrin M. 2005. Strategija prostorskega razvoja občine Ajdovščina. Seminar IIb. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
- Kokalj N., Munih J., Udovč M. 2005. Krajinska zasnova Angelske Gore in Trnovskega gozda. Interdisciplinarni študijski seminar IIc. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
- Lapanja A. 2003. Diplomsko delo. Strukturne spremembe slovenskega podeželskega prostora ob pojavu poklicnih kmetij. Ljubljana, Biotehniška fakulteta
- Mlakar A., Marinček P., Matjašec D. 1999. Kulturna krajina v dinamiki razvoja in varstva. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije
- Penko N. 2002. Diplomsko delo. Ledinska enota kot nosilka informacij o krajinskem tipu. Ljubljana, Biotehniška fakulteta
- Polič M. 2002. Spoznavni zemljevid Slovenije. Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske Fakultete
- Razvojna agencija ROD. 2006
<http://www.ra-rod.si/> (dec., 2006)
- Simonič T. 1998. Magistrsko delo. Mesto krajine v pojavnosti kulturnih identitet. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

Simonič T. 2002. Doktorska disertacija. Predstave o zaznavi v vidni predstavi. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

Strategija gospodarskega razvoja občine Ajdovščina za obdobje 2005-2015
<http://www.ra-rod.si/rod-arhiv.htm> (jun., 2005)

Stupar D. 2004. Diplomsko delo. Vplivi nove poselitve in usmerjanje strukturnih sprememb krajine vinogradniškega območja Lendavskih gor. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

Uršej Š. 2003. Diplomsko delo. Ohranjanje krajinskih kakovosti Zgornjesavske doline ob spreminjanju kmetijske rabe. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

Vodnik M. 1995. Diplomsko delo. Spremembe kulturne krajine v demografsko ogroženih območjih. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

Zafran J. 1998. Magistrsko delo. Gozdna zaplata kot kriterij proučevanja dinamike kulturne krajine na primeru Pivške kotline. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

Žvipelj V. 2000. Diplomsko delo. Mnenje prebivalcev o zaraščanju kmetijskih zemljišč na območju občin Pivka in Postojna. Ljubljana, Biotehniška fakulteta

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, prof. dr. Janezu Marušiču in vsem ostalim, ki so pripomogli k nastanku diplomskega dela.

PRILOGE

PRILOGA A

Anketni vprašalnik

Spoštovani,

Sem Ana Likar, študentka krajinske arhitekture. V okviru svoje diplomske naloge skušam odkriti odnos prebivalcev do sprememb v okolju.

Zato vas prosim, da izpolnite priloženi anketni vprašalnik in mi tako pomagate pri izdelavi moje naloge. Prosim, če pri izpolnjevanju ne izpustite nobenega vprašanja.

Izpolnjevanje ankete je anonimno in vaše ime se ne bo nikjer pojavilo.

Hvala za sodelovanje!

Ana Likar
ana.likar@kiss.si
051 411 507

Ajdovščina, april 2006

1. Starost (Vpišite!): _____ Spol (Obkrožite!): M Ž
 Kje živite? (Vpišite ime zaselka, hiše, npr. Na Hribu.): _____

2. Ste se na Goro priselili ali ste tu rojeni? (Obkrožite odgovor!)

Na Gori živim že: 1. rojen-a
 2. do 5 let. 4. 10-20 let 6. več kot 30 let
 3. 5-10 let 5. 20-30 let

3. S čem se preživljate? (Obkrožite odgovor!)

1. izključno s kmetijstvom
 2. študent-ka
 3. upokojenec/upokojenka
 4. gospodinja
 zaposlen-a : 5. na Gori 6. drugje
 7. nezaposlen-a

4. Na naslednje vprašanje odgovorite, če ste pri vprašanju št. 3 obkrožili prvi odgovor.

Ali ima vaša kmetija naslednika? (Obkrožite odgovor!)

1. Da. 2. Ne.

5. Približno koliko odstotkov (%) kmetijskih zemljišč in gozda, ki jih ima v lasti vaša družina, obdelujete oz. vzdržujete? (Obkrožite odgovor!)

1. pod 25% 2. 25-50% 3. 50-75% 4. 75-100%

6. Ali za omenjena zemljišča dobivate subvencijo ali podporo? (Obkrožite odgovor!)

1. Da – za vsa. 2. Da – za nekatera. 3. Ne.

7. Kaj menite o življenju v okolju, kakršno je vaše? Ocenite, koliko posamezne trditve odražajo vaše mnenje. Koliko se s posamezno trditvijo strinjate? (Za vsako trditev obkrožite ustrezno oceno!)

	sploh se ne strinjam		povsem se strinjam		
Okolje je bolj naravno.	1	2	3	4	5
Ne motijo me sosed.	1	2	3	4	5
Okolje je bolj mirno, nehrupno.	1	2	3	4	5
Okolje je bolj zdravo.	1	2	3	4	5
Vse se dogaja počasneje.	1	2	3	4	5
Ni veliko tujcev (obiskovalcev).	1	2	3	4	5
Pristnejši medsebojni stiki.	1	2	3	4	5
Življenje v naravnem okolju se mi zdi nevarno (divje živali itd.).	1	2	3	4	5
Sosedje mi ne morejo priskočiti na pomoč.	1	2	3	4	5
Ob večjih vremenskih nevarnostih (sneg, burja, žled,...) sem izoliran.	1	2	3	4	5
Imam težave z oskrbo (trgovina).	1	2	3	4	5
Vse je predaleč (cerkev, kulturne prireditve, gostilna, pokopališče,...).	1	2	3	4	5
Ni rednega javnega prevoza.	1	2	3	4	5
Imeti moram močen avtomobil (strme ceste, veliko snega).	1	2	3	4	5
Drugo:	1	2	3	4	5

8. V kolikšni meri se je krajina spremenila, odkar ste na Gori? (Obkrožite!)

1. Zelo veliko.	3. Malo
2. Srednje.	4. Nič.

9. Kako bi opisali prostor v katerem bivate? Prosim, če z oceno od 1-5 ocenite kakšen je prostor Gore. Nižja ocena, npr. 1, pomeni da je prostor Gore pust, višja, npr. 5 pa, da je pester itn.

Pust	1	2	3	4	5	Pester
Reven	1	2	3	4	5	Bogat
Siv	1	2	3	4	5	Zelen
Neprijazen	1	2	3	4	5	Prijazen
Poraščen	1	2	3	4	5	Gol
Urejen	1	2	3	4	5	Neurejen
Nevaren	1	2	3	4	5	Varen
Lahko dosegljiv	1	2	3	4	5	Težko dosegljiv
Običajen	1	2	3	4	5	Neobičajen
Gozdnat	1	2	3	4	5	Kmetijski

10. Z oceno od 1-5 ocenite kako velika je posamezna sprememba v prostoru. (Za vsako trditev obkrožite eno oceno!)

	obseg spremembe			majhen		velik	
Zaraščanje kmetijskih zemljišč.	1	2	3	4	5		
Preurejanje zemljišč (npr. iz njive v travnik).	1	2	3	4	5		
Gradnja sekundarnih bivališč (vikendov).	1	2	3	4	5		
Gradnja stanovanjskih objektov.	1	2	3	4	5		
Gradnja cest, gozdnih in drugih poti.	1	2	3	4	5		
Upadanje števila prebivalcev, praznjenje prostora, opuščanje domačij.	1	2	3	4	5		
Razvoj turizma.	1	2	3	4	5		
Drugo:	1	2	3	4	5		

11. Z oceno 1-5 ocenite, kako pozitivna ali negativna se vam zdi posamezna od naštetih sprememb okolja na Gori.

	negativno			pozitivno	
Zaraščanje kmetijskih zemljišč.	1	2	3	4	5
Preurejanje zemljišč (npr. iz njive v travnik).	1	2	3	4	5
Gradnja sekundarnih bivališč (vikendov).	1	2	3	4	5
Gradnja stanovanjskih objektov.	1	2	3	4	5
Gradnja cest, gozdnih in drugih poti.	1	2	3	4	5
Upadanje števila prebivalcev, praznjenje prostora, opuščanje domačij.	1	2	3	4	5
Razvoj turizma.	1	2	3	4	5
Drugo:	1	2	3	4	5

12. Pred vami je seznam dejavnosti in objektov, ki bi se na Gori lahko razvijale. V seznamu so tudi dejavnosti in objekti, ki so v manjši meri že prisotni na Gori. Prosim, če za vsako dejavnost ali objekt izberete en odgovor tako, da vpišete križec pod trditev, ki najbolj ustreza vašemu mnenju. Če katera/kateri izmed pomembnih dejavnosti oz. objektov manjka, jo/ga lahko vpišete na prazen prostor na koncu tabele.

	Da, to bi bilo treba razvijati.	Da – vendar ne v bližini moje hiše.	Ne, to se ne sme razvijati.	Ne vem.
1. vikendi				
2. kmečki turizem				
3. kolesarske poti				
4. pohodništvo				
5. kamp				
6. center šolskih in obšolskih dejavnosti				
7. zimski športi				
8. bife				
9. jahanje				
10. gostišče				
11. prostor za druženje				
12. prenočišča				
13. športni objekti				
14. reja drobnice – ureditev pašnikov				
15. hotel				
16. govedorejska farma				
17. mlekarna				
18.				
19.				

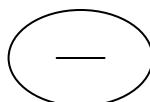
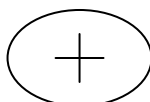
13. Pred vami je zemljevid naselij Otlice in Predmeje. Prosim vas, da na zemljevidu označite, kje bi se po vašem mnenju lahko odvijale dejavnosti oziroma, kam bi umestili objekte, ki ste jih v prejšnji nalogi označili kot primerne za Goro.

Prosim, če s križcem (X) označite približno lokacijo dejavnosti ali objektov in poleg oznake napišete, za katero/katerega izmed dejavnosti/objektov gre.

14. Ali na istem zemljevidu lahko označite, kje se je prostor spremenil na boljše (kje je sedaj lepše) in kje na slabše (kje je sedaj manj prijetno) glede na spremembe, ki jih zaznavate v prostoru v katerem bivate. Prosim, če obkrožite območje, kjer se je prostor spremenil na boljše in poleg dopišite znak +. Nato obkrožite območje, kjer se je prostor spremenil na slabše in poleg dopišite znak -.

Primer označitve območja:

15. Pred vami je deset fotografij, ki prikazujejo različna stanja spreminjanja prostora Gore. Prosim, če jih z ocenami od 1-10 razvrstite, in sicer od tiste, ki se vam zdi, da prikazuje najbolj privlačen (lep) prostor (ocena 1), do tiste, za katero mislite da, prikazuje najmanj privlačen (najmanj lep) prostor (ocena 10). (Najprej izberite fotografijo, ki prikazuje najbolj privlačen prostor (ocena 1), potem fotografijo, ki prikazuje najmanj privlačen prostor (ocena 10). Nato med preostalimi fotografijami izberite tisto, ki prikazuje najbolj privlačen prostor (ocena 2) itn. Prosim, če vrstni red fotografij (1- najbolj privlačen prostor, 10- najmanj privlačen prostor) vpišete v spodnjo tabelo.

	Vrstni red
Fotografija 1	
Fotografija 2	
Fotografija 3	
Fotografija 4	
Fotografija 5	
Fotografija 6	
Fotografija 7	
Fotografija 8	
Fotografija 9	
Fotografija 10	

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

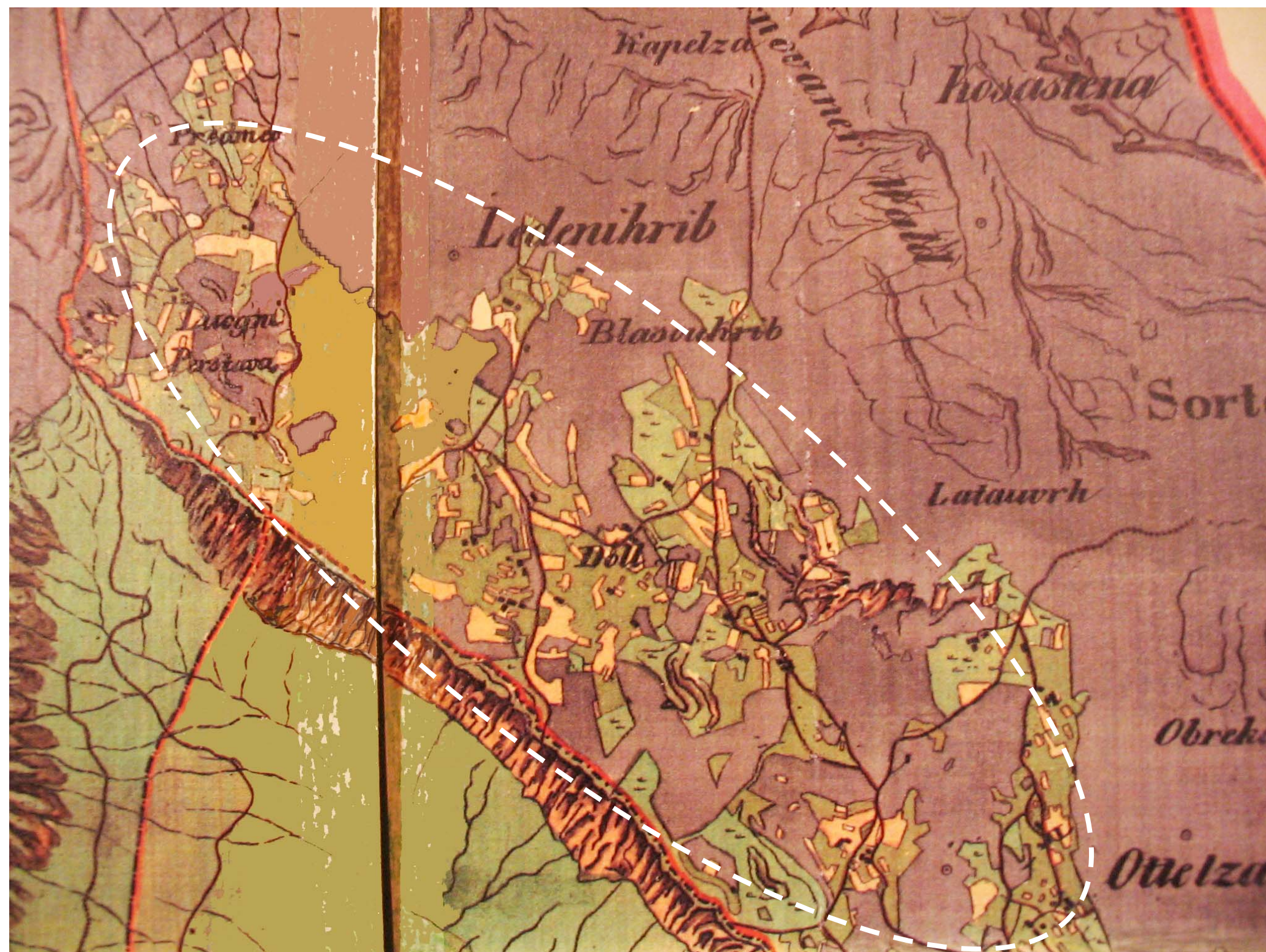
PRILOGA B

Jožefinski vojaški zemljevid

PRILOGA C

Franciscejski kataster

PRILOGA D

Carta Corografica del Litorale

PRILOGA E

Catasto Forestale

